

ธนาคารแห่งประเทศไทย

สัมมนาวิชาการประจำปี 2548

BOT Symposium 2005

ความท้าทายของธนาคารพาณิชย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของ
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินChanging Macroeconomic Environment and Financial Landscape:
Challenges for the Banking Sector

รุ่ง โพษานนท์ มัลลิกะมาส ดอน นาครทรรพ

และ ผจงจิต จิตตะมัย*

สายนโยบายการเงิน

สิงหาคม 2548

บทสรุป

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียนซึ่งไม่จำเป็นต้อง
สอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

บทวิจักษณ์ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญอันจะมีผลต่อ
ภาคธนาคารพาณิชย์และระบบเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อ
ธนาคารพาณิชย์ และวิเคราะห์ความสามารถของธนาคารพาณิชย์ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ รวมทั้งให้
ข้อเสนอแนะสำหรับธนาคารพาณิชย์และทางการเพื่อช่วยให้ระบบธนาคารพาณิชย์และระบบเศรษฐกิจปรับตัวต่อ
การเปลี่ยนแปลงได้อย่างราบรื่นในระยะยาว

*บทความนี้คงมีอาจสมบูรณได้หากขาดคำชี้แนะของ ดร. ธานี วัฒนกษ และความอนุเคราะห์ของผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์ 18
แห่ง (ดังรายนามในภาคผนวก) ในการตอบแบบสอบถามและให้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ คณะผู้เขียนขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา
ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ได้สละเวลานำคณะผู้เขียนเข้าพบผู้บริหารระดับสูงของ
ธนาคารพาณิชย์และให้คำปรึกษาค้นข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร. อังนา ไวกวามดี คุณสุชาดา กิระกุล ดร. อมรา ศรีพิทักษ์
คุณจันทวรรณ สุจริตกุล ดร. ทิตนันทน์ มัลลิกะมาส ดร. อัมพร แสงมณี คุณอสิศรา มหาสันทนะ คุณจิรเทพ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
คุณสิริริศา พนมวัน ณ อยุธยา คุณนริศา เศรษฐบุตร คุณวิจิทธิพงษ์ พงษ์พิเชตร ดร. เมทินี สุภัสสร์กุล คุณวิเชียร เขียวพวงค์ คุณนงนุช
บุญกาญจนพานิชย์ คุณ โสภิตา เชียงหลอ คุณสุรามาศ กาญจนวงศ์ และคุณสุกิตต์ ศิวินันท์สกุล

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องไปอีก 4-5 ปีข้างหน้า ซึ่งนัยของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อธนาคารพาณิชย์มีทั้งด้านความท้าทายที่เป็นความเสี่ยงต่อการดำเนินธุรกิจและความท้าทายที่เป็นโอกาสในการแสวงหารายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น การปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่ง หากธนาคารพาณิชย์ต้องการจะมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจไทยในระยะยาว

เมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ในปีนี้และต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่ง ได้แก่ (1) การขยายการลงทุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (2) การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย (3) การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และ (4) การลดลงของสภาพคล่องส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจนอกจากจะขึ้นอยู่กับวัฏจักรเศรษฐกิจดังได้กล่าวไว้ใน 4 ด้านข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับแนวโน้มระยะยาวของโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ อันได้แก่ การที่ประชากรของประเทศมีอายุมากขึ้นโดยเฉลี่ย และมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งความเข้าใจในแนวโน้มเหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญที่เอื้อต่อการกำหนดกลยุทธ์ของธนาคารพาณิชย์ในระยะต่อไป

สำหรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแลโดยทางการ (regulatory landscape) ที่สำคัญได้แก่ การนำใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินไทยที่ได้ดำเนินการไปแล้วบางส่วน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากที่คาดว่าจะเริ่มในปี 2549 และการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II ในปี 2551 ขณะที่อีกส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน (competitive landscape) สำหรับธนาคารพาณิชย์ ทั้งที่มาจากการแข่งขันกับสถาบันการเงินเฉพาะกิจ สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร และตลาดทุน ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวได้เริ่มมาระยะหนึ่งแล้วแต่ก็มีความเป็นไปได้ที่จะรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต

บทความนี้จึงได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนผู้ใช้บริการทางการเงินของธนาคารพาณิชย์และภาครัฐได้รับรู้และเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงาน of ธนาคารพาณิชย์และเสถียรภาพของระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวม

จากงานศึกษา พบว่า ผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับฐานะปัจจุบันและความสามารถในการรองรับความเสี่ยงของธนาคารแห่งนั้นๆ โดยในระยะสั้น

กำไรของธนาคารพาณิชย์บางแห่งอาจจะถูกระทบจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน โดยเฉพาะการปฏิบัติตามเกณฑ์ Basel II และการดำเนินการตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินในกรณีที่ต้องมีการควบรวม สำหรับในระยะยาวธนาคารพาณิชย์ที่มีศักยภาพและปรับตัวได้ดีจะได้รับประโยชน์จากขอบเขตธุรกิจที่กว้างขึ้น เครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายขึ้น รวมทั้งจากลูกค้าที่ค้ำประกันถึงความเสี่ยงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินจะทำให้ระบบธนาคารพาณิชย์มีความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงในช่วงวัฏจักรเศรษฐกิจหนึ่งๆ เพิ่มขึ้น

หากพิจารณาผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโดยรวมจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ โดยสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์เร่งพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้ธนาคารพาณิชย์สามารถทำหน้าที่หลัก 3 ด้านได้ดีขึ้น คือ (1) การเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีเงินออมและผู้ต้องการลงทุน (2) การให้บริการด้านการชำระเงิน และ (3) การเป็นตัวกลางในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยง ทั้งนี้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ระบบเศรษฐกิจอ่อนไหวต่อความเสี่ยงในช่วงวัฏจักรเศรษฐกิจหนึ่งๆ เพิ่มขึ้น แต่นโยบายของทางการที่มีความเหมาะสมจะช่วยบรรเทาความอ่อนไหวดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง

นอกจากนี้ บทความยังวิเคราะห์ถึงความพร้อมของธนาคารพาณิชย์ไทยในปัจจุบัน โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถาบันการเงิน และการสำรวจความเห็นและการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์ทั้งไทยและต่างประเทศ ซึ่งผลจากการประเมินความพร้อมของธนาคารพาณิชย์ไทยในด้านความเพียงพอของเงินกองทุนตามเกณฑ์ Basel II พบว่า ธนาคารพาณิชย์น่าจะมีความพร้อมและสามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดใช้ในปี 2551 (ภายใต้สมมติฐานว่าทุกธนาคารเลือกใช้วิธี Standardised Approach สำหรับการคำนวณความเสี่ยงด้านเครดิต) ในด้านประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน ข้อมูลจากงบการเงินบ่งชี้ว่าธนาคารพาณิชย์ไทยมีประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจและความสามารถในการทำกำไรเพิ่มสูงขึ้นในระยะ 3-4 ปีที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์มีความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในระดับหนึ่ง

นอกเหนือจากการประเมินผลกระทบและความพร้อมของธนาคารพาณิชย์ บทความนี้ยังกล่าวถึงข้อเสนอแนะเพื่อช่วยให้ธนาคารพาณิชย์ผ่านพ้นความท้าทายและดักดวงผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเต็มที่ โดยมุ่งพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) กลยุทธ์ทางธุรกิจ (2) ธรรมาภิบาล (3) กระบวนการบริหารความเสี่ยง และ (4) การสร้างรายได้ที่มีคุณภาพ ท้ายที่สุดบทความนี้ได้นำเสนอนัยเชิงนโยบายสำหรับทางการที่จะช่วยให้การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจต่อการเปลี่ยนแปลงดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น

Executive Summary

Changing Macroeconomic Environment and Financial Landscape: Challenges for the Banking Sector

The changing macroeconomic environment and financial landscape over the next 4-5 years have significant implications for commercial banks. On the one hand, it poses a threat to business continuity. On the other, it opens a new set of opportunities for those ready to capitalize. Banks that find ways to respond to these changes will have the best chance of securing their long-term place in the Thai economy.

The objective of this paper is to raise awareness among commercial banks, their customers, and policymakers about the changing economic and financial environment. Our hope is that, by familiarizing themselves with these changes early, all parties can better prepare for them.

Four important macroeconomic changes will impact banks' performance over the near-term: (1) the expansion of public and private investment, (2) the interest rate up-cycle, (3) the return of current account deficits, and (4) the decline of excess liquidity. While higher interest rates may impair banks' asset quality, the impact is expected not to be significant. Meanwhile, the expansion in investment coupled with favorable demographic changes opens up key business opportunities for banks.

Changes in financial landscape reviewed in this paper include the Financial Master Plan, the pending Deposit Insurance Act, and Basel II capital adequacy standards, as well as competition from Specialized Financial Institutions (SFIs), foreign players, non-banks, and capital markets.

The paper uses financial data from banks' annual reports and an opinion survey of bank executives to assess banks' readiness to face the challenges posed by the changing macroeconomic environment and financial landscape. The analysis finds that going forward will not be easy for banks. However, improved profitability, financial strength, efficiency, and risk-management capability over the past couple of years should help them weather the challenges. Banks with potential and adaptability will find long-term benefits of these changes outweigh their short-term costs. The economy will also benefit from better functioning of the banking sector in three key areas: (1) intermediation between savers and investors in the economy, (2) provision of payment services, and in particular (3) distribution of risks to those best able to bear them. Finally, while the changes will render the economy and the sector more sensitive to business cycle, proper policies can alleviate this problem.

The paper offers some recommendations for both banks and policymakers. The former is on how to cope with the challenges and take full advantage of the opportunities. In particular, banks should focus on four areas: (1) strategic positioning, (2) good governance, (3) risk management, and (4) revenue generation. The latter is on how policymakers can help smooth the transitioning process.

**ความท้าทายของธนาคารพาณิชย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของ
สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน**

	หน้า
1. บทนำ	1
2. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	4
3. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน	17
4. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินต่อธนาคารพาณิชย์	40
5. ความสามารถของธนาคารพาณิชย์ไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน	50
6. ข้อเสนอแนะสำหรับธนาคารพาณิชย์	67
7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	77
8. สรุป	79
<u>ภาคผนวก 1</u> : หลักเกณฑ์ Basel II: ความเป็นมา สาระสำคัญ การบังคับใช้ในประเทศไทย และ สมมติฐานในการประเมินความเสี่ยงของเงินกองทุนในบทความ	80
<u>ภาคผนวก 2</u> : โครงการ 2005 Bank CEO Survey	91
<u>ภาคผนวก 3</u> : รายชื่อผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์	113
บรรณานุกรม	114

1. บทนำ

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินมิใช่เรื่องใหม่สำหรับธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ในอดีตธนาคารพาณิชย์ถูกผลักดันให้ปรับตัวอย่างต่อเนื่องจากปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งเอื้อให้เกิดการพัฒนารูปแบบบริการทางการเงินที่สะดวกสบายขึ้น อาทิ ลูกค้าสามารถทำธุรกรรมทางการเงินพื้นฐานผ่านเครื่องเอทีเอ็มและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแทนการติดต่อผ่านสาขา (2) การพัฒนาระบบการเงินโดยการผ่อนคลายกฎเกณฑ์การควบคุมของทางการ อาทิ เริ่มยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ในปี 2532 ลดเงื่อนไขสินเชื่อบุคคลและเงื่อนไขการเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ในปี 2534-2535 และผ่อนคลายการปริวรรตเงินตราตั้งแต่ปี 2533 ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจการเงินอยู่บนพื้นฐานของกลไกตลาด และการแข่งขันเป็นไปโดยเสรีมากขึ้นเป็นลำดับ (3) กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งบีบให้ทุกมุมโลกเชื่อมต่อกันมากขึ้น ส่งผลให้ตลาดและการแข่งขันที่เคยจำกัดอยู่เฉพาะในประเทศเปิดกว้างและเปิดรับการแข่งขันจากภายนอกมากขึ้น อีกทั้งระบบเศรษฐกิจและการเงินสามารถได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ณ อีกรวมโลกหนึ่งได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น และ (4) การเปลี่ยนแปลงของความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งเกิดได้จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร ระดับการศึกษาหรือรายได้ที่เพิ่มขึ้น และการยอมรับในเทคโนโลยีสมัยใหม่

โดยรวมการเปลี่ยนแปลงได้ผสมผสาน (interact) และเสริมซึ่งกันและกัน (reinforce) ในการนำมาซึ่งการแข่งขันที่สูงขึ้นและการให้บริการลูกค้าที่ทันสมัยขึ้น แต่เนื่องจากในช่วงต้นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยจึงมิได้ถูกกดดันให้ต้องพัฒนาตัวเองมากนัก

เหตุการณ์ที่ผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างมากเป็นครั้งแรก คือ วิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ซึ่งด้านหนึ่งเป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยการเร่งแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า เช่น เพิ่มทุน ควบรวมกิจการ และระงับความเสี่ยงจากคุณภาพสินทรัพย์ที่ด้อยลงไปมาก แต่ในขณะเดียวกัน อีกด้านหนึ่งวิกฤตเศรษฐกิจได้บีบบังคับให้กระแสนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ดำเนินมาอยู่แล้วมีผลต่อธนาคารพาณิชย์ชัดเจนขึ้น เช่น

- การเข้ามาซื้อกิจการธนาคารพาณิชย์ไทยทำให้ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีเครือข่ายสาขาในการประกอบธุรกิจมากขึ้น ซึ่งเอื้อให้เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้นในตลาด (market segment) ที่เดิมธนาคารพาณิชย์ไทยเคยครอบครองอยู่อย่างสบายๆ และ

- การที่ภาครัฐกิจได้รับผลกระทบสูงจากวิกฤตเศรษฐกิจและมีฐานะการเงินเลวลงมาก ทำให้ธนาคารพาณิชย์เบนกลุ่มลูกค้าเป้าหมายไปสู่กลุ่มผู้บริโภครายย่อย และจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยี เช่น การให้บริการผ่านระบบโทรศัพท์ การจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้ารายย่อย และการประเมินคุณภาพลูกค้าด้วย scorecard เข้ามาปรับปรุงบริการและการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้สามารถสนองตอบความต้องการของลูกค้ากลุ่มนี้ได้ดีขึ้น

ในปัจจุบันและต่อเนื่องไปอีก 4-5 ปีข้างหน้า สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินของไทยอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าครั้งนี้การเปลี่ยนแปลงจะไม่ได้รุนแรงใกล้เคียงกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 และไม่ได้ต้องการการเร่งรัดแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ก็เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นความท้าทายต่อธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากจะกดดันให้ธนาคารพาณิชย์ต้องปรับตัวให้ทันทั่วทั้ง ทั้งเพราะถูกถูกระเบียบของทางการบังคับ และเพราะธนาคารพาณิชย์ตระหนักว่าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจ (strategic positioning) ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งต้องลงทุนเพื่อสร้างศักยภาพที่จะรองรับการดำเนินธุรกิจตามแผนกลยุทธ์นั้น หากธนาคารพาณิชย์ยังต้องการจะมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจไทยในระยะยาว

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมแบ่งได้เป็น 2 ส่วนหลักๆ คือ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางการเงิน

ปี 2548 อาจเป็นจุดหักเหของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจเติบโตดีและมีเสถียรภาพ แต่ในปีนี้เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัว และเสถียรภาพก็เสื่อมถอยลงทั้งเงินเฟ้อและดุลบัญชีเดินสะพัด ในภาวะที่แรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจแผ่วลงเช่นนี้ โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ (Mega projects) น่าจะเป็นแรงกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของภาคเอกชนที่ดี แต่ในขณะเดียวกัน นโยบายการเงินจำเป็นต้องอยู่ในแนวทางที่เข้มงวดขึ้นเพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมิได้ขึ้นอยู่กับวัฏจักรเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับแนวโน้มระยะยาวของโครงสร้างระบบเศรษฐกิจด้วย ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวมีอาจถูกละเลยในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ เพราะโอกาสในการแสวงหากำไรส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเข้าใจแนวโน้มระยะยาวเหล่านี้ สำหรับปัจจุบันแนวโน้มที่สำคัญ ได้แก่ การที่ประชากรของประเทศไทยมีอายุมากขึ้นโดยเฉลี่ย (ageing population) และในขณะเดียวกันประชากรก็มีการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งผลักดันให้มีการโยกย้ายจากสังคมชนบทเข้ามาสู่สังคมเมือง สามารถประกอบอาชีพที่ดีและมีรายได้แน่นอนขึ้น และมีความรู้ความเข้าใจในบริการทางการเงินดีขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมทางการเงินนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงการกำกับดูแลโดยทางการ (regulatory landscape) ที่สำคัญได้แก่ การนำใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินไทยที่ได้ดำเนินการไปแล้วบางส่วน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากที่คาดว่าจะเริ่มในปี 2549 และการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel II ในปี 2551 ขณะที่อีกส่วนหนึ่งมาจากภาวะการแข่งขัน (competitive landscape) ที่รุนแรงขึ้นสำหรับธนาคารพาณิชย์ ทั้งที่มาจากการแข่งขันกับสถาบันการเงินเฉพาะกิจ สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร และตลาดทุน ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวได้เริ่มมาระยะหนึ่งแล้วแต่ก็มีความเป็นไปได้ที่จะรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต

บทความนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งผู้ให้บริการทางการเงินของธนาคารพาณิชย์และภาคทางการได้รับรู้และเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์และเสถียรภาพของระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวม

เนื้อหาหลักของบทความเริ่มด้วยรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญ จากนั้นเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินต่อธนาคารพาณิชย์ รวมถึงการประเมินความสามารถของธนาคารพาณิชย์ที่จะเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน โดยอาศัยข้อมูลของระบบธนาคารพาณิชย์ และการสำรวจความเห็นและการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์ทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่จะช่วยให้ธนาคารพาณิชย์สามารถผ่านพ้นความท้าทายและดักดวงประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ จากนั้นบทความจะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับทางการที่จะช่วยให้การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น

2. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

ปี 2548 อาจเป็นจุดหักเหของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมหภาค เพราะในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจขยายตัวดีและมีเสถียรภาพ แต่ในปีนี้การขยายตัวทางเศรษฐกิจชะลอลงค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งเพราะได้รับผลกระทบจากปัจจัยลบด้านอุปทาน (supply shocks) หลายประการพร้อมกัน ที่สำคัญได้แก่ เหตุการณ์สึนามิ ภาวะภัยแล้ง และราคาน้ำมันโลกที่แพงขึ้นมาก โดยปัจจัยลบประการสุดท้ายถือเป็นปัจจัยลบต่ออัตราการการค้า (terms of trade) ที่สำคัญยิ่ง ซึ่งตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์น่าจะนำไปสู่อัตราเงินเฟ้อที่เร่งตัวสูงขึ้น คุลบัญชีเดินสะพัดที่เลวลง และการอ่อนตัวของค่าเงินเพื่อช่วยปรับสมดุลของเศรษฐกิจต่างประเทศ ซึ่งในกรณีของเศรษฐกิจไทยก็เห็นอาการเหล่านี้ชัดเจนขึ้นเป็นลำดับ

ในภาวะที่เร่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจแผ่วลงและเสถียรภาพเศรษฐกิจก็แย่ลงด้วยเช่นนี้ การผสมผสานที่เหมาะสมระหว่างนโยบายการคลังและนโยบายการเงินจะมีส่วนสำคัญในการช่วยประคับประคองเศรษฐกิจให้ผ่านพ้นภาวะที่ทำลายนี้ไปได้ โดยนโยบายการคลังควรอยู่ในแนวทางกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขณะที่นโยบายการเงินมุ่งรักษาเสถียรภาพ

เมื่อมองไปข้างหน้าจะเห็นว่าแนวโน้มนโยบายของทางการก็สอดคล้องกับแนวทางข้างต้น กล่าวคือ ภาคการคลังมีแผนโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ (Mega projects) ซึ่งน่าจะเป็นแรงกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของภาคเอกชนที่ดี หากดำเนินการอย่างรอบคอบและเหมาะสม ส่วนนโยบายการเงินในขณะนี้ก็อยู่ในทิศทางที่เข้มงวดขึ้นเพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมหภาคในปีนี้และต่อเนื่องไปอีกระยะหนึ่ง ได้แก่ (1) การขยายการลงทุนของภาครัฐ ซึ่งบางส่วนน่าจะช่วยกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชนในสาขาต่อเนื่องหรือสาขาอื่นที่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อม (2) การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย ตามแนวโน้มนโยบายการเงินที่เข้มงวดขึ้นเพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (3) การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่ต่อเนื่อง ทั้งจากอัตราการการค้าที่ยังไม่มีแนวโน้มจะปรับตัวดีขึ้นและอาจแย่ลงไปอีกหากราคาน้ำมันโลกปรับตัวสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และจากการนำเข้าที่น่าจะเพิ่มขึ้นบางส่วนเนื่องจากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ และ (4) สภาพคล่องส่วนเกินในระบบธนาคารพาณิชย์ที่จะลดลง สอดคล้องกับการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดซึ่งชี้ว่าระบบเศรษฐกิจกำลังมีระดับการลงทุนสูงกว่าระดับการออม

นัยของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมหภาคต่อธนาคารพาณิชย์ ทั้งด้านความท้าทายที่เป็นความเสี่ยง (challenge) ต่อการดำเนินธุรกิจ และความท้าทายที่เป็นโอกาส (opportunity) ให้ธนาคารพาณิชย์แสวงหารายได้เพิ่มขึ้น มีดังนี้

- การลงทุนของภาครัฐ

ข้อมูลล่าสุดของทางการระบุว่าภาครัฐมีโครงการลงทุนขนาดใหญ่ในช่วง 5 ปีข้างหน้ารวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 1.7 ล้านล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโครงการลงทุนเพื่อขยายเครือข่ายคมนาคม และพัฒนาระบบชลประทานและแหล่งน้ำ การศึกษา และการสาธารณสุข

แม้ว่าบางส่วนของโครงการลงทุนขนาดใหญ่จะเป็นแผนการลงทุนที่ทางการได้จัดสรรงบประมาณประจำปีไว้อยู่แล้ว ซึ่งหมายความว่าเม็ดเงินลงทุนใหม่คิดเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวงเงิน 1.7 ล้านล้านบาท แต่ก็มิอาจปฏิเสธได้ว่า การที่รัฐบาลเน้นย้ำถึงความสำคัญและพิจารณาโครงการเหล่านี้ว่าเป็นระบบน่าจะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้โครงการดำเนินงานรวดเร็วขึ้น ส่งผลบวกเชิงจิตวิทยา และช่วยกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน (crowding-in effect)

ธนาคารพาณิชย์มีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐผ่าน 5 ช่องทางหลัก ได้แก่

- (1) ปลดปล่อยโดยตรงให้กับโครงการลงทุนเหล่านี้ ซึ่งตามแผนของทางการระบุว่าจะมีการกู้ยืมจากระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศเฉลี่ยประมาณร้อยละ 24 ของเงินลงทุน
- (2) ปลดปล่อยให้กับธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการเหล่านี้ อาทิ ผู้รับเหมาก่อสร้างรับช่วง
- (3) ปลดปล่อยให้กับโครงการลงทุนของภาคเอกชนที่เกิดจาก crowding-in effect ของโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ อาทิ เนื่องจากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐช่วยลดต้นทุนการผลิตด้านการขนส่งและจัดการ (logistic bottlenecks)
- (4) ให้บริการในฐานะที่ปรึกษาหรือตัวแทนทางการเงิน โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าธรรมเนียมการให้บริการ และ
- (5) ได้รับประโยชน์จากคุณภาพของลูกหนี้ที่ดีขึ้นในภาวะที่เศรษฐกิจขยายตัวแข็งแกร่งขึ้น

ทั้งนี้ ช่องทาง (3) และ (5) น่าจะเป็นช่องทางที่สำคัญในระยะยาว เนื่องจากจะนำมาซึ่ง multiplier effect และรายได้ที่ต่อเนื่องสำหรับธนาคารพาณิชย์ ขณะที่ช่องทาง (1) (2) และ (4) แม้จะเป็นประโยชน์โดยตรงของโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ แต่ก็ยังเป็นโอกาสในระยะสั้นกว่า และในบางกรณี เช่น การให้บริการในฐานะที่ปรึกษา อาจเป็นรายได้แบบครั้งเดียว (once-off)

ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งน่าจะได้รับประโยชน์จากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐไม่มากนักน้อย แต่ธนาคารพาณิชย์ที่มีฐานลูกค้าที่เป็นบริษัทรับเหมาก่อสร้างขนาดใหญ่และโครงการสาธารณูปโภคน่าจะมีโอกาสได้ประโยชน์จากการปล่อยกู้โดยตรงให้กับโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐมากที่สุด ส่วนธนาคารพาณิชย์ที่มีประสบการณ์และเครือข่ายการปล่อยกู้กว้างขวางน่าจะได้เปรียบด้านการปล่อยกู้แก่ธุรกิจเอกชนที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ที่ทำธุรกิจ investment banking มาก เช่น สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ น่าจะได้รับประโยชน์จากการให้บริการในฐานะที่ปรึกษา เป็นต้น ดังนั้น โดยเปรียบเทียบกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์น้อยที่สุดจากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐน่าจะเป็นกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก เพราะมีส่วนลูกค้าในภาคธุรกิจ โดยเฉพาะภาคการก่อสร้าง ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับคู่แข่ง และในขณะเดียวกันก็ยังมีข้อจำกัดเรื่องศักยภาพการให้บริการด้าน investment banking

อย่างไรก็ดี ปัจจุบัน โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐเกือบทั้งหมดยังมีได้มีผลเป็นรูปธรรม จึงไม่อาจชี้ชัดถึงผลกระทบของโครงการเหล่านี้ต่อธนาคารพาณิชย์แต่ละกลุ่ม แต่สำหรับเศรษฐกิจไทย ซึ่งรวมถึงระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวม สิ่งที่น่าจะสำคัญที่สุดในขณะนี้คือ ทางการต้องดำเนินการ โครงการลงทุนขนาดใหญ่ให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยเร็ว เพื่อเศรษฐกิจจะได้มีแรงขับเคลื่อนมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและโอกาสทางธุรกิจในวงกว้างต่อไป แต่ในขณะเดียวกันทางการควรจัดลำดับโครงการเหล่านี้อย่างเหมาะสมด้วย เพื่อจำกัดผลข้างเคียงต่อดุลบัญชีเดินสะพัด

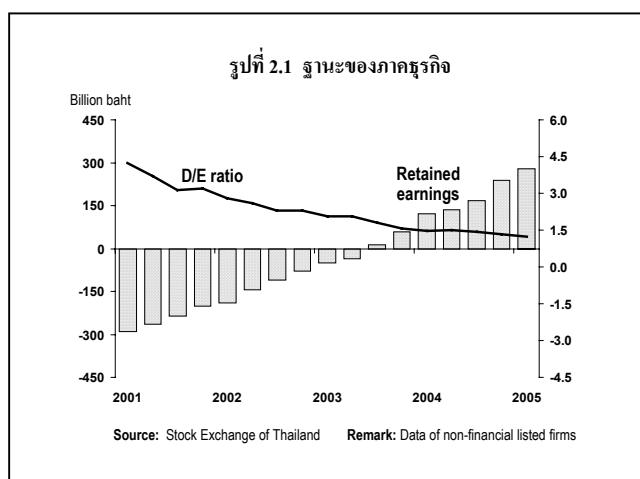
• การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยนโยบายของไทยอยู่ในทิศทางขาขึ้นตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2547 เป็นต้นมา แต่ในระยะหลัง สัญญาว่าอัตราดอกเบี้ยนโยบายจำเป็นต้องอยู่ในทิศทางขาขึ้นต่อไปยิ่งชัดเจนมากขึ้นเมื่ออัตราเงินเฟ้อเร่งตัวตามราคาน้ำมันขายปลีกในประเทศที่ทยอยถูกปล่อยลอยตัว และเงินเฟ้อพื้นฐานมีโอกาสที่จะสูงเกินขอบเป้าหมายด้านสูงของทางการที่ร้อยละ 3.5 ในปี 2549

เมื่ออัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน เช่น อัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคาร (interbank) ปรับสูงขึ้นตามในเวลาอันรวดเร็ว แต่อัตราดอกเบี้ยอ้างอิงของธนาคารพาณิชย์เพิ่งปรับตัวตามในเดือนพฤษภาคม 2548 โดยเริ่มจากธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กบางแห่งก่อน และขยายวงกว้างขึ้นในช่วงเดือนกรกฎาคม 2548 เมื่อธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่เหลือสภาพคล่องส่วนเกินไม่มากปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอ้างอิงบ้าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่แห่งอื่นที่แม้ยังมีสภาพคล่องส่วนเกินอยู่พอควรแต่ก็ต้องปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอ้างอิงตาม เพื่อรักษาลูกค้า

ในช่วงวัฏจักรดอกเบี้ยขาขึ้น ธนาคารพาณิชย์มักปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก่อนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ดังนั้น หากอัตราดอกเบี้ยนโยบายปรับขึ้นต่อไปตามคาด โอกาสที่อัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารและอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงของธนาคารพาณิชย์ทั้งด้านเงินฝากและเงินกู้จะปรับสูงขึ้นจึงมีมาก และอาจส่งผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์ ดังนี้

- (1) ธนาคารพาณิชย์ที่มีสภาพคล่องน้อยและเป็นผู้กู้สุทธิในตลาดเงินจะมีต้นทุนกู้ยืมสูงขึ้น เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน อาทิ อัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคาร (interbank) จะสูงขึ้นตามอัตราดอกเบี้ยนโยบาย ส่วนในทางกลับกัน ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นผู้ให้กู้สุทธิในตลาดเงินน่าจะได้รับประโยชน์จากผลตอบแทนในตลาดเงินที่เพิ่มขึ้น
- (2) มูลค่าสินทรัพย์ที่เป็นตราสารหนี้ระยะยาวของธนาคารพาณิชย์จะลดลง แต่ก็ไม่น่าที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพสินทรัพย์โดยรวมของธนาคารพาณิชย์ เพราะธนาคารพาณิชย์ถือครองตราสารหนี้เป็นส่วนน้อยของสินทรัพย์ทั้งหมด และเมื่อพิจารณาประกอบกับ modified maturity พบว่า หากต่อไปอัตราผลตอบแทนพันธบัตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะมีผลกระทบต่อมูลค่าตราสารหนี้ของระบบธนาคารพาณิชย์ 6.8 พันล้านบาท แต่ผลกระทบต่อเงินกองทุนจะมีเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนดังกล่าว หรือประมาณ 3.4 พันล้านบาท¹ ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับเงินกองทุนทั้งหมด นอกจากนี้ อัตราผลตอบแทนพันธบัตรได้สะท้อนการคาดการณ์การปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายอยู่แล้ว
- (3) คุณภาพสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์อาจด้อยลง เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้สัดส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) เพิ่มขึ้นบ้าง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันฐานะของภาคธุรกิจอยู่ในเกณฑ์ดี อาทิ ภาระหนี้ค่อนข้างต่ำ (รูปที่ 2.1) ประกอบกับตัวแปรที่น่าจะมีผลต่อ NPL ยิ่งกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้คือ อัตราการขยายตัว

¹ ผลกระทบคำนวณโดยสายกำกับสถาบันการเงิน ธปท.

ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หากเศรษฐกิจยังขยายตัวได้ดี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เพิ่มขึ้นบ้างก็ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์

- (4) **สินเชื่อที่ปล่อยกู้ใหม่อาจน้อยลง** เพราะต้นทุนการกู้ยืมสูงขึ้นสำหรับผู้ประกอบการและผู้บริโภค แต่ในภาวะปัจจุบัน อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (real interest rate) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีผลผกผันกับอุปสงค์สินเชื่อไม่น่าจะเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากอัตราเงินเฟ้อจะช่วยทอนผลของอัตราดอกเบี้ย nominal ที่สูงขึ้น และหากเศรษฐกิจยังขยายตัวดี อัตราผลตอบแทนที่ดีของผู้ประกอบการจะลบล้างผลลบจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นได้ เนื่องจากอุปสงค์สินเชื่อมีความอ่อนไหวต่ออัตราผลตอบแทนมากกว่าต้นทุนการกู้ยืมมาก²
- (5) **ยอดคงค้างสินเชื่อเก่าจะลดต่ำลง** ตัวอย่างเช่น สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยซึ่งลูกค้าผ่อนชำระดอกเบี้ยและลดเงินต้นไปพร้อมกัน เมื่อภาระดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น การลดเงินต้นจะล่าช้าออกไป ซึ่งผลจากข้อนี้และข้อ (4) ประกอบกันอาจทำให้ยอดคงค้างสินเชื่อขยายตัวเร็วขึ้นหรือช้าลงกว่าเดิมก็ได้

ความเห็นของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์

จากการสำรวจความเห็นของผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์ 18 แห่ง (รายละเอียดในภาคผนวก 2) พบว่า แม้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ชะลอลงจากปีก่อนๆ และในขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยนโยบายกำลังอยู่ในช่วงขาขึ้นเพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจ แต่ผู้บริหารฯ ของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจดังกล่าวมิได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ และการชะลอตัวในระยะนี้น่าจะเป็นเพียงภาวะชั่วคราว นอกจากนี้ ต่อไปเศรษฐกิจยังมีปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ ซึ่งน่าจะเปิดโอกาสให้ธนาคารพาณิชย์แสวงหารายได้เพิ่มขึ้นทั้งจากการปล่อยสินเชื่อและการให้บริการ investment banking ซึ่งกลุ่มที่มีความคาดหวังต่อโครงการเหล่านี้ในเชิงบวกที่สุดคือ กลุ่มสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ ตามด้วยธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ และธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดรองลงมาแต่มีฐานลูกค้าผู้รับเหมาก่อสร้างขนาดใหญ่และโครงการสาธารณูปโภคค่อนข้างกว้าง

อย่างไรก็ดี ผู้บริหารฯ ของธนาคารพาณิชย์จำนวนหนึ่งยังมีความกังวลว่าทางการจะสามารถผลักดันโครงการลงทุนดังกล่าวได้รวดเร็วเพียงใด ส่วนหนึ่งเนื่องจากภาวะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในปัจจุบันอาจเป็นข้อจำกัดในการดำเนินโครงการที่ต้องใช้สินค้านำเข้าสูง

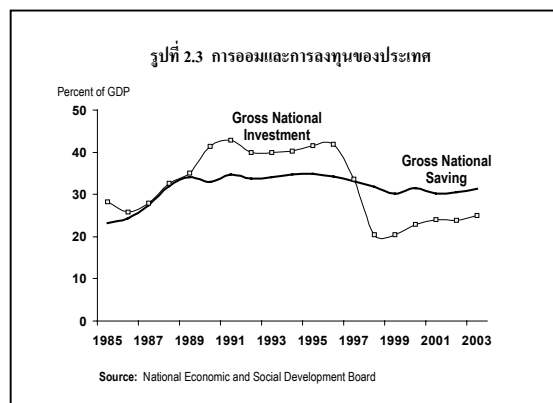
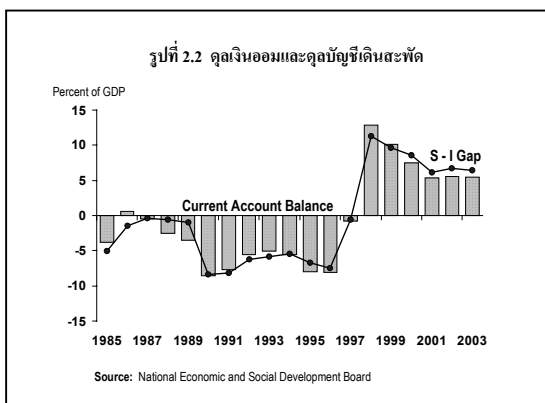
² จากแบบจำลองรายได้ไตรมาสของธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งปรากฏในรายงานแนวโน้มเงินเฟ้อฉบับเดือนกรกฎาคม 2548 หากอัตราเงินกู้ของลูกค้านั้น (MLR) เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 (เช่น จากร้อยละ 6 เป็นร้อยละ 11 ต่อปี) ผลลบต่อสินเชื่อภาคเอกชนสามารถลบล้างด้วยอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นเพียงร้อยละ 0.13 เท่านั้น

โดยสรุปวิกฤตการณ์ดอกเบี้ยขาขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อฐานะของธนาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านคุณภาพและราคาของสินทรัพย์และอุปสงค์สินเชื่อที่ลดลง แต่ผลดังกล่าวจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยประกอบอื่นด้วย ที่สำคัญที่สุดคือ อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นตัวกำหนดอัตราผลตอบแทนของภาคธุรกิจ หากเศรษฐกิจสามารถขยายตัวในระดับที่น่าพอใจและความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจดีขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจมาจากแรงกระตุ้นจากการลงทุนของภาครัฐ วิกฤตการณ์ดอกเบี้ยขาขึ้นก็ไม่แน่ว่าจะส่งผลกระทบต่อฐานะของธนาคารพาณิชย์

- การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด

เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจกำลังพัฒนาซึ่งยังต้องการสะสมทุน (capital) เพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน ดังนั้น ในภาวะปกติเศรษฐกิจไทยจึงน่าจะมีระดับการลงทุนที่สูงกว่าระดับการออมภายในประเทศ ทำให้ต้องกู้ยืมเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาชดเชยช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน (saving-investment gap) หรือดุลเงินออม หรืออีกนัยหนึ่งเศรษฐกิจไทยจะขาดดุลบัญชีเดินสะพัด เพราะมีความต้องการหีบหีบทรัพยากรของประเทศอื่นในโลกมาใช้เพื่อการสะสมทุน ซึ่งสะท้อนอยู่ในรูปของมูลค่าการนำเข้าที่สูงกว่ารายได้ที่หาได้จากการส่งออก

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เศรษฐกิจไทยประสบวิกฤตเมื่อปี 2540 และค่อยๆ ฟื้นตัวในระยะถัดมา การลงทุนซบเซามาก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องลงทุนเพื่อขยายกำลังการผลิตในภาวะที่อุปสงค์ในประเทศตกต่ำจนมีกำลังการผลิตส่วนเกินเหลืออยู่มาก ส่งผลให้ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลตามไปด้วย ต่อเมื่ออุปสงค์ในประเทศฟื้นตัวเป็นลำดับ ความจำเป็นที่จะต้องลงทุนเพื่อขยายกำลังการผลิตจึงเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังแสดงจากสัดส่วนการลงทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ที่เพิ่มขึ้น ช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนจึงลดลงเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันดุลบัญชีเดินสะพัดก็เกินดุลลดลงและมีแนวโน้มที่จะกลับไปขาดดุลอีกครั้ง

แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในปี 2548 คือ เศรษฐกิจไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเร็วและในระดับที่มากเกินไปจนเกิดความคาดหมาย

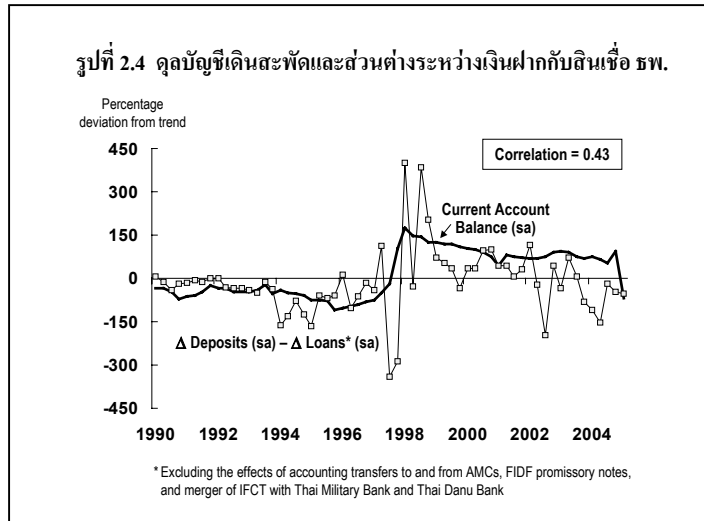
ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัจจัยลบสำคัญด้านอุปทานพร้อมกันหลายประการตั้งแต่ช่วงปลายปี 2547 ต่อเนื่องมาถึงปี 2548 ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจชะลอตัว แต่ยังทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดเปลี่ยนจากที่เกินดุลในปี 2547 เป็นขาดดุลค่อนข้างสูงในช่วงครึ่งแรกของปี 2548 สะท้อนว่าช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนของไทยกำลังคิดลบมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลรายละเอียดของ GDP พบว่า ระดับการลงทุนของไทยไม่ได้ผิดปกติอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การลดลงของการออมจึงน่าจะเป็นสาเหตุหลักของช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุน หรือการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่สูงผิดปกติในครึ่งแรกของปี 2548 โดยการออมที่ลดลงสามารถอธิบายด้วยการลดลงของรายได้จากภาคเกษตรเนื่องจากภัยแล้ง การลดลงของรายได้จากภาคการท่องเที่ยวเนื่องจากเหตุการณ์สึนามิ และการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายเนื่องจากราคาน้ำมันสูงขึ้นมาก ทั้งนี้ ปัจจัย 2 ประการแรกเป็นปัจจัยระยะสั้นที่เริ่มคลี่คลายแล้ว ดังนั้น จากนั้นไปการขาดดุลเงินออมหรือการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดน่าจะบรรเทาลงบางส่วน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสุดท้ายซึ่งสำคัญที่สุดคงยังเป็นแรงกดดันสำคัญต่อไปอีกระยะหนึ่ง ประกอบกับโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐที่จะเกิดขึ้นจะทำให้เศรษฐกิจไทยต้องใช้จ่ายเพื่อนำเข้าสินค้าทุนเพิ่มขึ้นบ้าง การขาดดุลเงินออมหรือการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจึงน่าจะเป็นปรากฏการณ์ต่อเนื่องสำหรับเศรษฐกิจไทยตลอดช่วง 4-5 ปีข้างหน้า และส่งผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์ผ่านสภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์ดังที่จะได้กล่าวถึงในส่วนถัดไป

• การลดลงของสภาพคล่องส่วนเกินในระบบธนาคารพาณิชย์

หากกิจกรรมการออมและการลงทุนทั้งหมดของระบบเศรษฐกิจทำผ่านธนาคารพาณิชย์ในรูปแบบเงินฝากและสินเชื่อ ส่วนต่างระหว่างการลงทุนและการออม (resource gap) จะมีความสัมพันธ์สูงกับสภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์ที่ประมาณ โดยส่วนต่าง $\Delta \text{Deposits} - \Delta \text{Credits}$ โดยสภาพคล่องที่หายไปจะไปอยู่ในมือชาวต่างชาติ ได้แก่ ผู้ที่รับชำระค่าสินค้าและบริการนำเข้าจากคนไทย ในจำนวนที่เท่ากับการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด

แต่ในความเป็นจริง กิจกรรมการออมและการลงทุนบางส่วนเท่านั้นที่ทำผ่านธนาคารพาณิชย์ ความสัมพันธ์ระหว่างการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดกับการลดลงของสภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์จึงไม่แนบแน่น (tight) อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2533 ถึงปัจจุบัน ดุลบัญชีเดินสะพัดและ $\Delta \text{Deposits} - \Delta \text{Credits}$ ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน โดยมี correlation เท่ากับ 0.43 (รูปที่ 2.4) จึงสรุปได้ว่าการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดน่าจะมีผลทำให้สภาพคล่องในระบบธนาคาร

พาณิชย์ลดลง แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าการขาดดุลนั้นจะถูกชดเชยจากภายนอกประเทศผ่านระบบธนาคารพาณิชย์เพียงใด

จากตัวอย่าง 3 กรณีในตารางที่ 2.1 ซึ่งสมมติให้มีโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐจำนวน 100 หน่วย และโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าทุนจากต่างประเทศ 30 หน่วย แต่รัฐบาลมีทางเลือกด้านแหล่งเงินทุน ในที่นี้ได้แก่ กู้จากระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศ กู้โดยตรงจากภาคครัวเรือน โดยการออกพันธบัตร (กู้จากภายในประเทศแต่ไม่ผ่านระบบธนาคารพาณิชย์) และกู้จากต่างประเทศโดยตรงโดยไม่ผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจะกดดันสภาพคล่อง (เงินบาท) ในระบบธนาคารพาณิชย์มากที่สุดเมื่อไม่มีการกู้ยืมจากต่างประเทศโดยตรงโดยรัฐบาล

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างดุลบัญชีเดินสะพัดและส่วนต่างระหว่างเงินฝากกับสินเชื่อ ธพ.

Investment projects = 100	Import content = 30	Δ Current account = -30
Investment financing		
Domestic bank credits = 100	Domestic bank credits = 80 Domestic saving bonds = 20	Domestic bank credits = 80 Foreign direct borrowing = 20
Δ Deposits by local producers +70	Δ Deposits by local producers +70 by local depositors -20	Δ Deposits by local producers +70
Δ Credits +100	Δ Credits +80	Δ Credits +80
Δ Bank liquidity -30	Δ Bank liquidity -30	Δ Bank liquidity -10
Current account financing		
Δ Assets (rundown) Bank NFA +30	Δ Assets (rundown) Bank NFA +30	Δ Assets (rundown) Bank NFA +10 Capital flows +20

การลดลงของสภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์จะ reinforce ผลของวัฏจักรอัตราดอกเบี้ยนโยบายขาขึ้น (ดังที่กล่าวไว้ในส่วนก่อน) อนึ่ง การลดลงของสภาพคล่องประกอบกับวัฏจักรดอกเบี้ยนโยบายขาขึ้นน่าจะส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพิ่มขึ้นเร็วและมากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ในระยะต่อไปส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยทั้งสอง (interest spread) จึงน่าจะลดลง ซึ่งจะยิ่งเป็นการย้าแนวโน้มดังกล่าวที่เป็นผลของภาวะการแข่งขันในตลาดที่น่าจะรุนแรงขึ้นด้วย

ตารางที่ 2.2 นัยของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคต่อธนาคารพาณิชย์

	ผู้ได้เปรียบ	ผู้เสียเปรียบ
โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ (Mega projects)	<ul style="list-style-type: none"> - ธพ. ที่มีฐานลูกค้าผู้รับเหมาก่อสร้างขนาดใหญ่และโครงการสาธารณูปโภค - ธพ. ขนาดใหญ่ - สาขา ธพ. ต่างชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ธพ. ขนาดเล็ก
<ul style="list-style-type: none"> ▪ การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน ▪ การลดลงของสภาพคล่องส่วนเกินในระบบ ธพ. 	<ul style="list-style-type: none"> - ธพ. ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปล่อยกู้หลักในตลาด interbank 	<ul style="list-style-type: none"> - สาขา ธพ. ต่างชาติซึ่งเป็นผู้กู้หลักในตลาด interbank
การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย ธพ.	<ul style="list-style-type: none"> - ธพ. ที่สามารถควบคุมความเสี่ยงด้านเครดิตได้ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ธพ. ที่มีข้อจำกัดในการควบคุมความเสี่ยงด้านเครดิต อาทิ ไม่มี risk model ที่มีคุณภาพ

อย่างไรก็ดี สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมิได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรตามวัฏจักรเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับแนวโน้มระยะกลาง-ยาวของโครงสร้างเศรษฐกิจและประชากรด้วย ซึ่งปัจจัยนี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดกลุ่มลูกค้าและความต้องการของลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ ดังที่จะวิเคราะห์ถัดไป

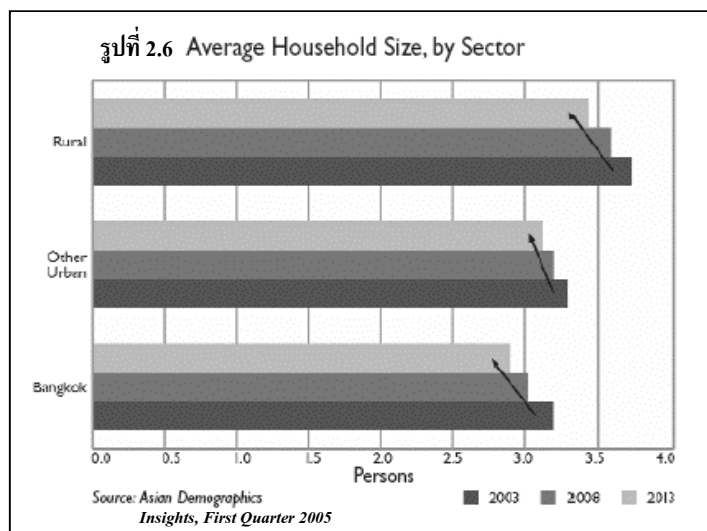
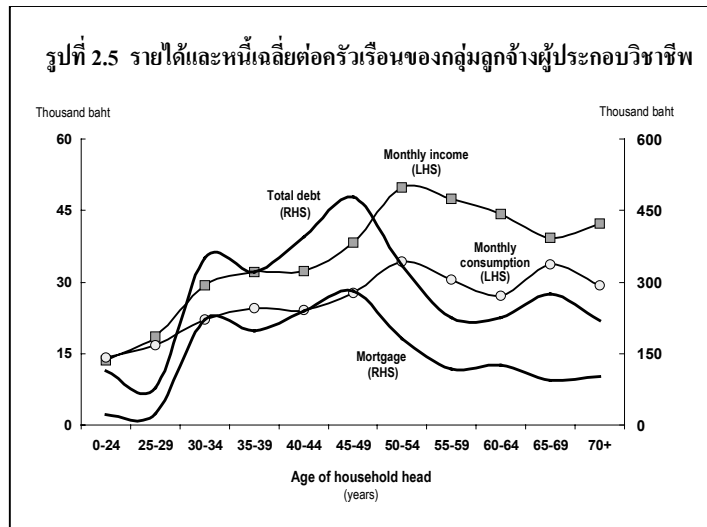
• โครงสร้างประชากร: ปัจจัยกำหนดความต้องการสินเชื่อ

ในภาวะที่ระบบธนาคารพาณิชย์เผชิญกับการแข่งขันจากตลาดทุน (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 3) ซึ่งทำให้กลุ่มลูกค้าธุรกิจขนาดใหญ่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาธนาคารพาณิชย์ในฐานะแหล่งเงินทุนหลักอีกต่อไปนั้น ความสำคัญของลูกค้าขนาดเล็กลงมาต่อธนาคารพาณิชย์จะเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมหรือภาคครัวเรือน ในช่วง 5-10 ปีข้างหน้านี้ แนวโน้ม

การเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่มิ่นัยสำคัญต่อการขยายตัวของความต้องการสินเชื่อประเภทต่างๆ มีดังนี้

(1) จากการศึกษาของศิริพร

ศิริปัญญาวัฒน์³ โดยอาศัยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าลูกจ้างผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพเป็นผู้ที่มีรายได้สูง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีการก่อหนี้สูงที่สุดในระบบเศรษฐกิจ โดยหนี้ในช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี เป็นหนี้ที่ไม่ใช่เพื่อที่อยู่อาศัย เช่น หนี้เพื่อการบริโภค เป็นต้น แต่ตั้งแต่อายุ 30-34 ปี เป็นต้นไป มีการก่อหนี้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับการเริ่มสร้างครอบครัวและการเริ่มมีหนี้เพื่อที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ โดยเฉลี่ยจะมีการก่อหนี้ต่อเนื่องไปจนถึงช่วงอายุ 45-49 ปี ทั้งนี้เพื่อที่อยู่อาศัย และหนี้อื่นๆ จากพฤติกรรมการดังกล่าวประกอบกับโครงสร้างประชากรที่คาดว่าสัดส่วนของคนที่อยู่ในวัยก่อหนี้เพื่อที่อยู่อาศัย (30-49 ปี) จะเพิ่มขึ้นในช่วง

ตารางที่ 2.3 สัดส่วนประชากรไทยในวัยต่างๆ และแนวโน้ม

	2538	2543	2548	2553	2558	2563
เยาวชน	36.6	33.0	30.1	28.3	26.0	24.5
เริ่มทำงาน	19.0	18.5	17.4	15.4	14.7	14.3
สร้างครอบครัว	28.0	30.1	31.2	31.7	31.2	29.8
ใกล้เกษียณ	7.9	8.6	10.1	11.7	12.9	13.6
ผู้สูงอายุ	8.5	9.9	11.3	12.9	15.2	17.9

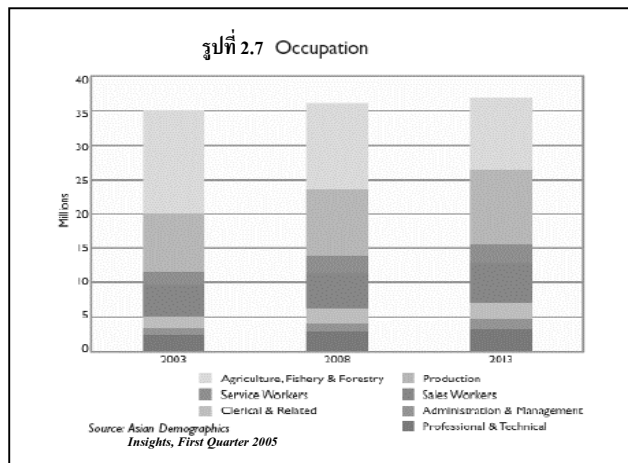
หมายเหตุ กลุ่มอายุ <20, 20-29, 30-49, 50-59 และ 60+ ตามลำดับ แหล่งข้อมูล US Census Bureau

³ ศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ (2548) บันทึกรายงานในธนาคารแห่งประเทศไทย

5 ปีข้างหน้า และในขณะเดียวกันครอบครัวไทยมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายในอดีตมาเป็นครอบครัวเดี่ยว (nucleus family) มากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง น่าจะมีการแตกตัวของครัวเรือนเร็วขึ้น (รูปที่ 2.6) นอกจากนี้ การขยายตัวของชุมชนเมืองน่าจะทำให้ราคาที่อยู่อาศัยโดยเฉลี่ยสูงขึ้น ครัวเรือนจึงอาจมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินที่สูงขึ้น ทำให้สรุปได้ว่า ความต้องการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยน่าจะขยายตัวดีในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า

- (2) ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นสนับสนุนให้ประชากรย้ายไปสู่อาชีพที่มีรายได้สูงและแน่นอนขึ้น เช่น ย้ายจากกลุ่มลูกจ้างเกษตร ลูกจ้างชั่วคราว ผู้ใช้แรงงาน และเกษตรกรผู้ใช้แรงงาน ไปสู่กลุ่มลูกจ้างประจำและผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติชี้ว่า คนกลุ่มหลังมีแนวโน้มที่จะก่อหนี้สูงกว่ากลุ่มแรกมาก ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะรายได้ที่เพิ่มขึ้นและแน่นอนขึ้นทำให้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนง่ายขึ้น ดังนั้น แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่จะมีสัดส่วนกลุ่มลูกจ้างประจำและผู้ประกอบวิชาชีพเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ (รูปที่ 2.7)

น่าจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายตลาดสินเชื่ออุปโภคบริโภคส่วนบุคคลได้ต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งน่าจะเป็นฐานลูกค้าสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์อยู่แล้ว

- (3) แม้ว่าประชากรของประเทศไทยจะมีอายุมากขึ้น โดยเฉพาะ (ageing population) แต่ประเทศไทยยังอยู่ในช่วงต้นของกระบวนการดังกล่าว ดังนั้น สัดส่วนและจำนวนประชากรในวัยทำงาน (อายุ 20-59 ปี) ยังจะไม่ลดลงในช่วง 10 ปีข้างหน้า ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยกำลังเผชิญการแข่งขันในตลาดโลกที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะจากจีนและอินเดีย ภาคการผลิตของไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักรเพื่อเพิ่มผลิตภาพแรงงาน หรืออีกนัยหนึ่งเพิ่ม capital-labor ratio ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าอุตสาหกรรมของไทย จากเหตุผลข้างต้นประกอบกัน สัดส่วนการลงทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ

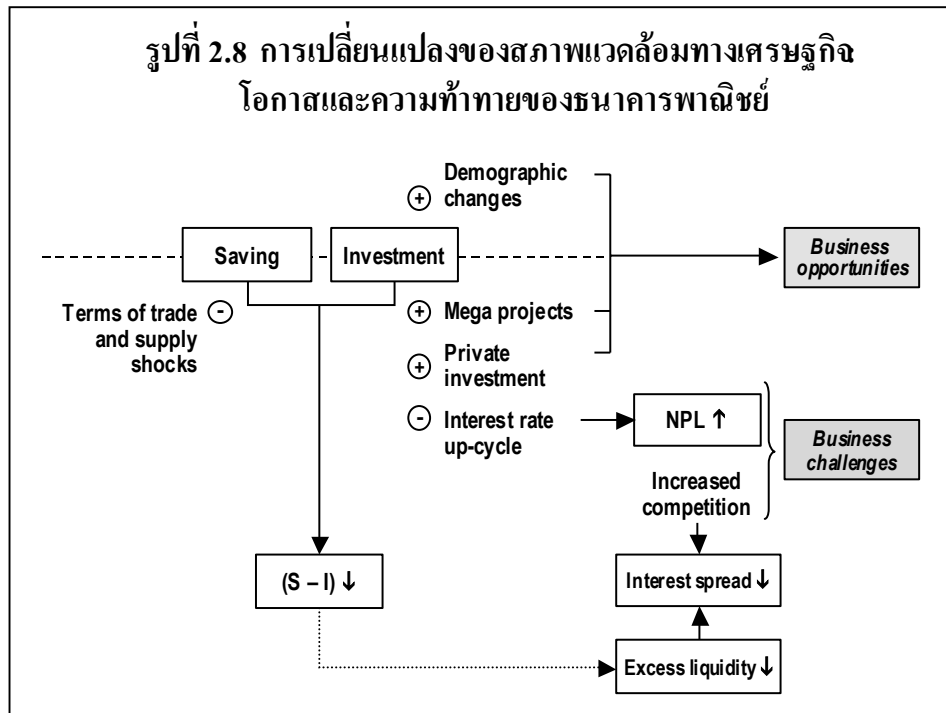
(GDP) จึงน่าเพิ่มขึ้น โอกาสที่ธนาคารพาณิชย์จะขยายสินเชื่อเพื่อการผลิตจึงยังมีอยู่ โดยเฉพาะในกลุ่มของวิสาหกิจขนาดกลางและเล็กที่ได้รับการสนับสนุนจากทางการ แต่โอกาสที่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนอื่น อาทิ ตลาดทุนหรือเงินทุนต่างประเทศ ยังจำกัดมาก ซึ่งทำให้ลูกค้ากลุ่มดังกล่าวต้องพึ่งพาสินเชื่อธนาคารพาณิชย์เป็นหลักต่อไป

โดยรวม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจและประชากรจึงน่าจะเอื้อให้ธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนธุรกิจที่ให้บริการทางการเงินอื่นๆ เช่น สถาบันการเงินเฉพาะกิจ และ non-banks สามารถขยายธุรกิจสินเชื่อแก่กลุ่มลูกค้ารายย่อย แม้ว่าการแข่งขันในกลุ่มลูกค้าดังกล่าวอาจจะรุนแรงขึ้นด้วยตามจำนวนผู้ประกอบการที่เพิ่มขึ้น (รายละเอียดในบทที่ 3) ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์ หลายท่านเห็นว่าตลาดลูกค้ารายย่อยเป็นตลาดที่มีศักยภาพที่จะขยายตัวดีต่อไป โดยเฉพาะการขยายสินเชื่อให้กับลูกค้าที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและย่อมจะสอดคล้องกับนโยบายของทางการด้วย แต่ก็ยังมีอุปสรรคบางประการที่อาจทำให้ตลาดนี้เติบโตได้ไม่เต็มที่ อาทิ การจัดทำบัญชีของผู้ประกอบการรายย่อยที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถประเมินคุณภาพที่แท้จริงของลูกค้าได้ สำหรับปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ธนาคารพาณิชย์ประสบความสำเร็จในการให้บริการแก่กลุ่มลูกค้ารายย่อยทั้งที่เป็นผู้ประกอบการและผู้บริโภค คือ ระบบการบริหารความเสี่ยงลูกค้ารายย่อยที่มีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับการที่ธุรกิจขนาดใหญ่จะพึ่งพาสินเชื่อธนาคารพาณิชย์น้อยลง เพราะมีทางเลือกจากแหล่งเงินทุนอื่น สัดส่วนลูกค้าสินเชื่อที่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ของธนาคารพาณิชย์น่าจะโน้มลดลงในระยะกลาง-ยาว ขณะที่ความสำคัญของลูกค้ารายย่อยจะเพิ่มขึ้น

สรุปผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงไปในเชิงที่ท้าทายความสามารถของธนาคารพาณิชย์กว่าในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา (รูปที่ 2.8) โดยเฉพาะวัฏจักรดอกเบี้ยที่อยู่ในช่วงขาขึ้น แม้ว่าเศรษฐกิจชะลอตัว ซึ่งหมายความว่าธนาคารพาณิชย์มีความเสี่ยงที่จะมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น หากการบริหารความเสี่ยงไม่ดีพอ นอกจากนี้ สภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์ที่ลดลง ส่วนหนึ่งจากการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จะทำให้ต้นทุนของธนาคารพาณิชย์หลายแห่งเพิ่มขึ้น

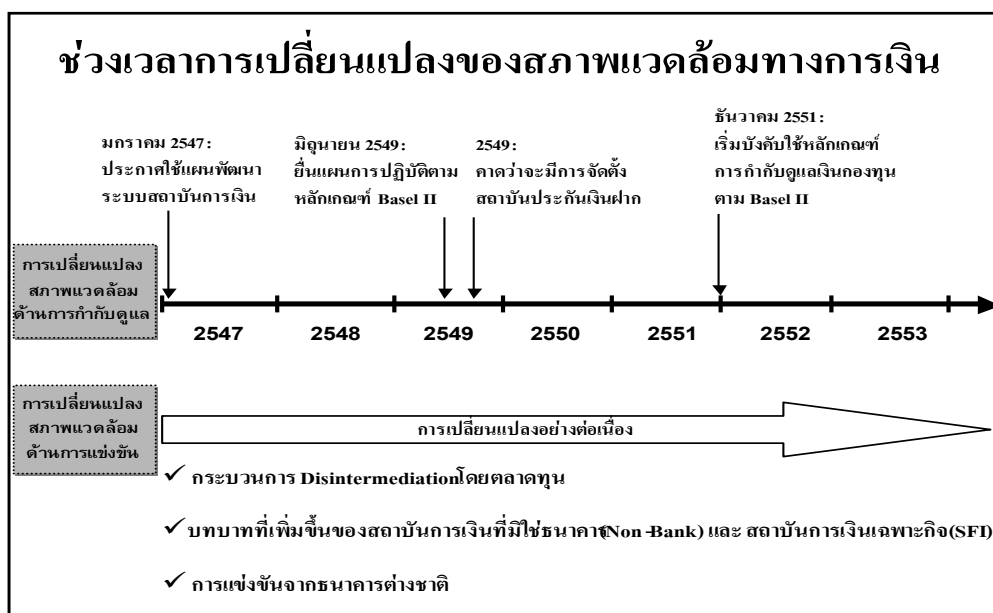

แต่ในขณะที่ความเสี่ยงเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งโอกาสด้วย ที่สำคัญคือ โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐและการขยายตัวของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและประชากรที่น่าจะผลักดันให้กลุ่มลูกค้ารายย่อยมีความสำคัญต่อธนาคารพาณิชย์ยิ่งกว่าในอดีต

3. การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจแล้ว การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินเป็นความท้าทายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของธนาคารพาณิชย์ไทย การเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมทางการเงินของไทยนี้ แบ่งโดยคร่าวๆ ได้เป็น 2 ด้านหลัก คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแล (regulatory landscape) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน (competitive landscape) รูปที่ 3.1 แสดงกำหนดเวลา (timeline) ของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินที่สำคัญนับตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2547

รูปที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินที่สำคัญ

3.1 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแล

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแลที่สำคัญในช่วง 4-5 ปีข้างหน้า ประกอบด้วย การดำเนินการตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก การบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II การเปลี่ยนจากการกำกับดูแลรายสถาบันเป็นการกำกับดูแลแบบรวมกลุ่ม (consolidated supervision) การนำพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงินมาใช้แทนพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 และการให้สถาบันการเงินใช้มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศฉบับที่ 39 (IAS 39) อย่างไรก็ตาม ภัยการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้นยังขาดความชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของเงื่อนไข

เบื้องต้น บทความนี้จะเน้นเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่มีกำหนดเวลาของการเกิดขึ้นที่ชัดเจนหรือค่อนข้างจะแน่นอนแล้วเท่านั้น ซึ่งได้แก่ แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินไทย (ประกาศใช้ในปี 2547) การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก (คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2549) และการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel II (สิ้นปี 2551)

3.1.1 การดำเนินการตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

ในเดือนมกราคม 2547 ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) และกระทรวงการคลัง ภายใต้ความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (Financial Sector Master Plan) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาระบบสถาบันการเงินไทยและในการกำหนดนโยบายสถาบันการเงินในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินฉบับนี้ ต่างจากการพัฒนาระบบสถาบันการเงินภายใต้แผนพัฒนาระบบการเงิน 3 ปี (2533-2535) ซึ่งนำไปสู่การอนุญาตจัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) ในปี 2536 ตรงที่แผนพัฒนาฉบับนี้ไม่ได้มุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการเงินในภูมิภาค แต่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการให้บริการทางการเงินในประเทศเป็นหลัก

การพัฒนาระบบสถาบันการเงินภายใต้แผนพัฒนาฯ แบ่งออกได้เป็นสองระยะ (phase) โดยในสามปีแรกจะเน้นการจัดระเบียบและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบสถาบันการเงินไทย และในระยะถัดไปจะเป็นการทบทวนผลของมาตรการต่างๆ ที่ประกาศใช้และการศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนรายใหม่สามารถขออนุญาตประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ได้ สาระสำคัญของแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินฉบับนี้ประกอบด้วยมาตรการหลัก 3 ด้าน ดังนี้

(1) มาตรการส่งเสริมการให้บริการทางการเงินอย่างทั่วถึง เพื่อให้กลุ่มที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ ผู้มีรายได้น้อย ผู้มีถิ่นฐานในชนบท และธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินพื้นฐาน (บริการเงินฝาก บริการเงินกู้ และบริการโอนเงิน) โดยการขยายบทบาทของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรขึ้นเป็นธนาคารเพื่อการพัฒนาชนบท การจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมบริการทางการเงินระดับรากหญ้า และการส่งเสริมให้สถาบันการเงินให้บริการทางการเงินแก่ผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้น

(2) มาตรการส่งเสริมประสิทธิภาพระบบสถาบันการเงิน เพื่อให้ระบบสถาบันการเงินสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและธุรกิจได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความมั่นคง และสามารถแข่งขันได้ โดยเน้นการจัดระเบียบสถาบันการเงินไทย และสถาบันการเงิน

ต่างชาติในไทย ตลอดจนการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถาบันการเงิน

(2.1) การจัดระเบียบสถาบันการเงิน โดยสถาบันการเงินไทยในระยะต่อไปจะมีเพียง 2 รูปแบบ คือ ธนาคารพาณิชย์ (ชพ.) ที่สามารถให้บริการทางการเงินแก่ลูกค้าได้ทุกกลุ่มและทำธุรกรรมทางการเงินได้ทุกประเภท ยกเว้นการออกกรมธรรม์ประกันภัยหรือประกันชีวิต การ underwrite ตราสารทุน และการเป็นนายหน้าและผู้ค้าตราสารทุน และธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย (ชย.) ที่จะให้บริการเฉพาะแก่ประชาชนรายย่อยและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภายใต้เงื่อนไขด้านปริมาณสินเชื่อต่อรายตามที่ ชพท. กำหนด สามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้เกือบทุกประเภทที่ ชพ. ได้รับอนุญาต ขณะที่สถาบันการเงินต่างประเทศในประเทศไทยจะมีเพียง 2 รูปแบบเช่นกัน คือ ธนาคารพาณิชย์ที่เป็นบริษัทย่อยของธนาคารต่างประเทศ (Subsidiary) สามารถประกอบธุรกิจได้เหมือน ชพ. และสามารถขอเปิดสำนักงานสาขาได้ 4 แห่ง และสาขาธนาคารต่างประเทศ (Full Branch) สามารถประกอบธุรกิจได้เหมือน ชพ. แต่ไม่สามารถมีสำนักงานสาขาได้

(2.2) นโยบายสถาบันการเงิน 1 รูปแบบ (นโยบาย One Presence) เพื่อลดความซ้ำซ้อนจากการที่มีสถาบันการเงินหลายประเภทที่ให้บริการแบบเดียวกันแก่ลูกค้ากลุ่มเดียวกันในระบบสถาบันการเงิน และให้สถาบันการเงินได้รับประโยชน์จาก economies of scale อย่างเต็มที่ โดยกำหนดให้กลุ่มธุรกิจการเงินมีสถาบันการเงินที่รับเงินฝากจากประชาชนเพียง 1 รูปแบบ (One Presence) เท่านั้น ซึ่งจากนโยบายดังกล่าว กลุ่มธุรกิจการเงินที่มีสถาบันการเงินที่รับเงินฝากมากกว่า 1 รูปแบบ จะต้องควบรวมหรือขายกิจการเพื่อให้เหลือสถาบันที่รับเงินฝากเพียงแห่งเดียวในกลุ่มเท่านั้น

(2.3) นโยบายส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากขึ้นและมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น เช่น การผ่อนปรนหลักเกณฑ์ทางด้านภาษีเพื่อส่งเสริมการควบรวมกันระหว่างสถาบันการเงิน การผ่อนปรนหลักเกณฑ์การเปิดและยกเลิกสาขาของธนาคารพาณิชย์ การปรับกระบวนการพิจารณาอนุญาตธุรกรรมการเงินใหม่จากรายธุรกรรมเป็นรายกลุ่มธุรกรรม การผ่อนปรนข้อกำหนดจำนวนพนักงานที่เป็นชาวต่างชาติ และการสนับสนุนให้สถาบันการเงินพิจารณารูปแบบการประกอบธุรกิจ (business model) ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน เป็นต้น

(3) มาตรการส่งเสริมการดูแลผู้ใช้บริการทางการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้บริการทางการเงินได้รับความคุ้มครองและเป็นธรรม เช่น การกำหนดให้ทุกสถาบันการเงินภายใต้การกำกับดูแลของ

ชปท. ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ย ส่วนลด และค่าบริการ ให้มีความชัดเจนและโปร่งใส เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเปรียบเทียบข้อมูลในการเลือกใช้บริการได้ และการดำเนินการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก (ดูรายละเอียดในส่วนที่ 3.1.2)

การบังคับใช้และความคืบหน้าของแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินกำหนดให้ บง. และ บค. ที่เปิดดำเนินการอยู่และมีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถยื่นคำขอเพื่อปรับสถานะเป็น ชพ. หรือ ชย. โดยในกรณีที่ยื่นคำขอจัดตั้ง ชพ. ผู้ยื่นคำขอจะต้องมีแผนที่จะควบรวมกับบริษัทเงินทุนหรือบริษัทเครดิตฟองซิเอร์อย่างน้อยอีก 1 แห่งด้วย

ในส่วนของสถาบันการเงินต่างประเทศ แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินกำหนดให้กิจการวิเทศธนกิจ ยื่นคำขอเพื่อปรับสถานะเป็น full branch หรือ subsidiary และให้ธนาคารต่างประเทศที่มีสถานะเป็น full branch ในปัจจุบันสามารถขออนุญาตเปลี่ยนสถานะเป็น subsidiary ได้ ทั้งนี้ ธนาคารต่างประเทศที่มี Stand-alone BIBF ซึ่งประสงค์จะยื่นขออนุญาตปรับสถานะเป็น Subsidiary จะต้องเป็นแกนในการควบรวมกับสถาบันการเงินอื่นอย่างน้อยอีก 1 แห่งด้วย

ความคืบหน้าล่าสุด (เดือนกรกฎาคม 2548) กระทรวงการคลัง ได้ให้ความเห็นชอบแผนขอปรับสถานะของสถาบันการเงินทั้งหมด 10 แห่ง โดยสถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาตให้เป็น ชพ. มี 3 แห่ง ได้แก่ บง. ทิสโก้ บง. เกียรตินาคิน และ บง. สินเอเชีย สถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาตให้เป็น ชย. มี 4 แห่ง ได้แก่ บง. จีอี มั่นนี้ บง. เอไอจี ไฟแนนซ์ บค. ไทยเคหะ และ บค. แลนด์ แอนด์ เฮาส์ กิจการวิเทศธนกิจที่ได้รับอนุญาตให้เป็น full branch มี 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคาร โซซิเอเต้ เจเนราล และธนาคารยูเอฟเจ และ full branch ที่ได้รับอนุญาตให้ยกฐานะเป็น subsidiary มี 1 แห่ง ได้แก่ ธนาคารสากลพาณิชย์แห่งประเทศไทย

ทั้งนี้ มีสถาบันการเงิน 6 แห่งที่ไม่ได้ยื่นคำขอเพื่อเปลี่ยนสถานะเป็น ชพ. หรือ ชย. หรือยื่นคำขอเพื่อปรับสถานะ แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ ซึ่ง ชปท. และกระทรวงการคลังจะมีการหารือกับสถาบันการเงินเหล่านี้ว่าจะมีการดำเนินการอย่างไรต่อไป

สำหรับแผน One Presence นั้น ชพ. ไทย และ full branch รวมทั้งหมด 26 แห่ง ได้ยื่นแผนต่อกระทรวงการคลัง ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณา ซึ่งในบางกรณี ได้มีการดำเนินการไประดับหนึ่งแล้ว เช่น การควบรวมกิจการระหว่างช.ยู.โอ.บี รัตนสิน ช.เอเชีย และกิจการวิเทศธนกิจ ยู.ไ.ที.ดี. โอเวอร์ซีส์ ซึ่งทั้งสามกิจการมีธนาคารยู.โอ.บีเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ นอกจากนี้ สถาบันการเงิน

บางแห่งได้แสดงความจำนงขอคืนใบอนุญาตประกอบธุรกิจสถาบันการเงินให้ทางการ เพราะจะเปลี่ยนรูปแบบการทำธุรกิจ

โดยสรุป หลังจากการดำเนินการตามแผนปรับสถานะและแผน One Presence ที่สิ้นสุดลง ระบบสถาบันการเงินไทยจะมีจำนวนสถาบันการเงินลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง โดยจะมีธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบทั้งหมด 14 แห่ง (นับธ.ยู.โอ.บี.อี.ดี.เอส. และธ.เอเชียรวมเป็นหนึ่งธนาคาร) เพิ่มขึ้นจาก 13 แห่ง ก่อนที่จะมีการประกาศใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน มี ธย. บง. และ บค. รวมกัน 10 แห่ง ลดลงจาก 23 แห่ง มีธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ 19 แห่ง จากเดิม 18 แห่ง และจะไม่มีกิจการวิเทศธนกิจเหลืออยู่เลยจากที่มีอยู่ 29 แห่ง

รูปที่ 3.1.1 จำนวนสถาบันการเงินก่อนและหลังการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

ก่อนแผนพัฒนาฯ ประกาศใช้ (ธันวาคม 2546)		หลังการดำเนินการตามแผน ปรับสถานะ และ One Presence	
ธนาคารพาณิชย์ไทย	13	ธนาคารพาณิชย์ไทย	14
สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ	18	ธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย	4
บริษัทเงินทุน	18	สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ	18
บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	5	บริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ	1
กิจการวิเทศธนกิจ	29		
		บริษัทเงินทุน	3
		บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	3
รวม	83	รวม	43

ที่มา : Supervision Report 2004

ในด้านของนโยบายส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถาบันการเงิน นโยบายหลักที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ การผ่อนปรนนโยบายการเปิดและปิดสาขาของธนาคารพาณิชย์ และการอนุญาตให้ ธพ. สามารถประกอบธุรกิจได้มากขึ้นผ่านทางมาตรา 9 ทวิ เช่น ธุรกิจแฟกเตอร์ ธุรกิจเช่าซื้อและให้เช่าแบบลีสซิ่ง ธุรกิจหลักทรัพย์ประเภทการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ การค้าหลักทรัพย์ หรือการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ที่เป็นหน่วยลงทุน และธุรกรรม Credit Derivatives ที่อ้างอิงกลุ่มของสินทรัพย์ เป็นต้น

3.1.2 การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการและไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ฝากเงิน จนเกิดภาวะการไหลออกของเงินฝากจากสถาบันการเงินหนึ่งไปสู่อุสถาบันการเงินแห่งอื่นที่มั่นคงกว่า ส่งผลให้สถาบันการเงินที่ไม่เข้มแข็งและขาดสภาพคล่องต้องปิดกิจการในที่สุด โดย

ในช่วงเวลาดังกล่าวทางการได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงิน ผ่านกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน โดยการคุ้มครองเงินฝากทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ยเต็มจำนวน การดำเนินการดังกล่าวเสมือนเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในระบบ เศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างภาระให้แก่ภาครัฐและประชาชนผู้เสียภาษีจำนวนมาก นอกจากนี้ การคุ้มครองเงินฝากโดยกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ มีจุดอ่อนในหลายด้าน ได้แก่

1. การรับประกันเงินฝากแบบเต็มจำนวนอาจจูงใจให้สถาบันการเงินดำเนินธุรกิจที่มีความเสี่ยงมากขึ้น หรือมีการปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสถาบันการเงินมั่นใจว่าหากประสบปัญหา ภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือ

2. ความเชื่อมั่นว่าจะได้รับความคุ้มครองเงินฝากเต็มจำนวนทำให้ผู้ฝากเงินขาดวินัยทางการเงิน โดยมุ่งเน้นที่ผลตอบแทนจากอัตราดอกเบี้ยมากกว่าพิจารณาจากการบริหารงานและความมั่นคงของสถาบันการเงิน

3. เมื่อสถาบันการเงินล้มละลายหรือปิดกิจการ ภาครัฐจำเป็นต้องรับภาระหนี้จากการประกันเงินฝากด้วยต้นทุนที่สูงมาก ซึ่งในที่สุดก็จะเป็นภาระของประชาชนผู้เสียภาษี และทำให้ประเทศต้องรับภาระหนี้สาธารณะที่สูงขึ้น

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาและจุดอ่อนดังกล่าว แนวคิดการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากจึงมีความสำคัญ โดยล่าสุดร่างพระราชบัญญัติสถาบันประกันเงินฝากได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีในเดือนพฤศจิกายน ปี 2547 และปัจจุบันอยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา

สาระสำคัญของสถาบันประกันเงินฝาก⁴

- สถาบันประกันเงินฝากมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
- สมาชิกของสถาบันประกันเงินฝากประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ รวมถึงธนาคารที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นซึ่งจะประกาศกำหนดต่อไป
- วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก

⁴ รายละเอียดจากร่างพระราชบัญญัติสถาบันประกันเงินฝากที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบและอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งข้อมูลอาจมีการเปลี่ยนแปลง

1. คຸ້ມครองเงินฝากในสถาบันการเงินสมาชิก
  2. เสริมสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงิน
  3. ดำเนินการกับสมาชิกที่ถูกควบคุม และชำระบัญชีสถาบันการเงินสมาชิกที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต
- คณะกรรมการสถาบันประกันเงินฝาก ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ผู้แทน ธปท. ผู้แทนกระทรวงการคลัง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
  - แหล่งที่มาของเงินทุน
    1. ทุนประเดิมไม่เกินจำนวนหนึ่งพันล้านบาท
    2. เงินนำส่งจากสมาชิกในอัตราไม่เกินร้อยละหนึ่งต่อปี⁵ ของยอดเงินฝากถัวเฉลี่ยของบัญชีที่ได้รับการคุ้มครอง
  - เงินฝากที่ได้รับการคุ้มครองได้แก่ เงินฝากทุกประเภทที่นำมาคำนวณเงินนำส่งรวมตลอดจนดอกเบี้ยที่เกิดจากเงินฝากนั้น ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้
    1. ต้องเป็นเงินฝากและดอกเบี้ยที่เป็นเงินบาท
    2. ต้องเป็นเงินฝากในบัญชีเงินฝากภายในประเทศ ซึ่งมีใช้บัญชีประเภทบัญชีเงินบาทของผู้มีถิ่นที่อยู่ต่างประเทศ
  - การจ่ายเงินทดแทนให้ผู้ฝาก (ข้อมูลจากข่าวกระทรวงการคลัง): สถาบันประกันเงินฝากจะทยอยปรับลดระดับการค้ำประกันเงินฝากจากแบบเต็มจำนวนไปสู่วงเงินค้ำประกันเป้าหมายภายในช่วงเวลา 4 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้สถาบันการเงิน ผู้ฝากเงินและผู้เกี่ยวข้องมีเวลาในการปรับตัว โดยกำหนดวงเงินคุ้มครองที่ให้ต่อผู้ฝากเงินแต่ละรายต่อหนึ่งสถาบันการเงิน และการจ่ายเงินทดแทนให้ผู้ฝากแต่ละรายจะไม่คำนึงถึงจำนวนบัญชีเงินฝากในสถาบันการเงินเดียวกัน

การบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติสถาบันประกันเงินฝาก

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติสถาบันประกันเงินฝากอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา อย่างไรก็ดี สาระสำคัญของกฎหมายที่กล่าวข้างต้นอาจมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้

⁵ ปัจจุบัน ธพ. บง. บค. ต้องส่งเงินเข้ากองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ร้อยละ 0.4 ต่อปีของยอดเงินฝาก เท่ากันทุกสถาบัน โดยส่ง ณ สิ้นครึ่งปี

ขึ้นอยู่กับกระบวนการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ

การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากเพื่อทำหน้าที่แทนกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ มีหลักการสำคัญคือ ระดับการคุ้มครองเงินฝากจะเปลี่ยนจากแบบเต็มจำนวนเป็นการคุ้มครองแบบจำกัดจำนวนวงเงินค้ำประกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสถาบันการเงินบางแห่งจากการเคลื่อนย้ายเงินฝากในส่วนที่ไม่ได้รับความคุ้มครองจากสถาบันการเงินแห่งเดิมไปสู่สถาบันการเงินอื่นที่มีความมั่นคงมากกว่า โดยเฉพาะธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของเงินฝากค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับธนาคารขนาดใหญ่ที่มีความมั่นคงทางการเงินสูงกว่าและมีภาพลักษณ์ (image) ดีกว่า อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวนี้จะมีผลไม่มากนักต่อผู้ฝากเงินรายย่อยซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะหากพิจารณาสัดส่วนจำนวนบัญชีผู้ฝากเงินในวงเงินไม่เกิน 1 ล้านบาทของระบบธนาคารพาณิชย์ พบว่ามีสัดส่วนสูงถึง 98.6% ของบัญชีเงินฝากทั้งระบบ หรือคิดเป็นจำนวนบัญชี 56 ล้านบัญชีจากยอดรวมทั้งสิ้น 57 ล้านบัญชี (คำนวณ ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2548)

ส่วนผลดีของการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก คือ ผู้ฝากเงินจะคำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นมากกว่าในอดีตและสนับสนุนให้เกิดวินัยทางการเงินมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ นอกจากนี้ สถาบันประกันเงินฝากจะผลักดันให้สถาบันการเงินเร่งพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มีฐานะการเงินที่เข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของลูกค้า และเกิดการแข่งขันกันโดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังจะช่วยลดความบิดเบือนของอัตราดอกเบี้ยในตลาด เนื่องจากกลยุทธ์อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงค้างเช่นในอดีต จะกลายเป็นจุดอ่อนและสะท้อนความเสี่ยงที่สูงกว่าของสถาบันการเงินแห่งนั้นได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยลดภาระของทางการในการค้ำประกันเงินฝากจากเดิมที่จ่ายทดแทนเต็มจำนวนเป็นจำกััดวงเงิน รวมทั้งช่วยสนับสนุนให้ผู้ฝากเงินกระจายการลงทุนไปสู่ตลาดเงินและตลาดทุนซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาตลาดเพิ่มขึ้น

3.1.3 การบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II

ธปท. จะเริ่มบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ ธปท. ตาม Basel II ตั้งแต่สิ้นปี 2551 แทนหลักเกณฑ์ Basel I ซึ่งกำหนดให้สถาบันการเงินแต่ละแห่งต้องดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงอย่างน้อยเท่ากับสัดส่วนขั้นต่ำที่ ธปท. กำหนดสำหรับประเภทของสถาบันการเงินนั้น (สำหรับความเป็นมาและรายละเอียดของหลักเกณฑ์ Basel II โปรดดูภาคผนวก 1)

Basel II เป็นหลักเกณฑ์ที่ซับซ้อนกว่า Basel I ซึ่งกำหนดน้ำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์เสี่ยงก่อนข้างหายาบ และครอบคลุมเฉพาะความเสี่ยงด้านเครดิต (credit risk) และความเสี่ยงด้านตลาด (market risk) เท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (operational risk) ของสถาบันการเงิน⁶

Basel II ประกอบด้วย 3 หลักการ (Pillar) ได้แก่

หลักการที่ 1 การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Pillar 1: Minimum Capital Requirements)

ภายใต้หลักการนี้ สง. จะต้องเลือกวิธีการคำนวณเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านเครดิตและความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (หลักการในการคำนวณเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านตลาดยังเป็นไปตาม Basel I โดยมีการปรับปรุงในรายละเอียดบางประเด็น)

การคำนวณเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านเครดิต มี 2 วิธีหลัก คือ

(1) วิธี Standardised Approach หรือ SA ด้านเครดิต วิธีนี้คล้ายกับวิธีการคำนวณเงินกองทุนได้ Basel I เพียงแต่มีการแจกแจงความเสี่ยงที่ละเอียดขึ้น โดยน้ำหนักความเสี่ยงนอกจากจะขึ้นอยู่กับประเภทของสินทรัพย์แล้ว ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินทรัพย์ด้วย ซึ่งพิจารณาจากการจัดอันดับเครดิต (rating) โดยสถาบันจัดอันดับเครดิตภายนอก

(2) วิธี Internal Ratings-Based Approach หรือ IRB เป็นวิธีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลการจัดอันดับความเสี่ยงภายในสถาบันการเงินเอง เป็นหลักในการคำนวณความเสี่ยงของลูกหนี้แต่ละราย วิธี IRB ยังแบ่งออกเป็นสองวิธีย่อย ตามความซับซ้อนของวิธีการ คือ (2.1) วิธี Foundation IRB และ (2.2) วิธี Advanced IRB

การคำนวณเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการมี 3 วิธี คือ (1) วิธี Basic Indicator Approach ซึ่งให้ สง. ดำรงเงินกองทุนเป็นสัดส่วนกับรายได้ทั้งหมดจากการดำเนินงาน (2) วิธี SA ด้านปฏิบัติการ ซึ่งให้ สง. ดำรงเงินกองทุนเป็นสัดส่วนกับรายได้จากการดำเนินงานของสายธุรกิจหลัก 8 สาย และ (3) วิธี Advance Measurement Approach ซึ่งต้องใช้แบบจำลองในการคำนวณ

---

⁶ ความเสี่ยงด้านเครดิต หมายถึง ความเสี่ยงที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ ความเสี่ยงด้านตลาด หมายถึง ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ราคาตลาดของตราสารทุน และราคาสินค้าโภคภัณฑ์ ส่วนความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ หมายถึง ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่างๆ อันเนื่องมาจากความไม่เพียงพอหรือความบกพร่องของกระบวนการภายใน บุคลากรและระบบงานของสถาบันการเงิน หรือจากเหตุการณ์ภายนอกสถาบันการเงินรวมถึงความเสี่ยงด้านกฎหมาย แต่ไม่รวมความเสี่ยงด้านกลยุทธ์และด้านชื่อเสียง

หลักการที่ 2 การกำกับดูแลโดยทางการ (Pillar 2: Supervisory Review Process)

หลักการที่ 1 เพียงกำหนดเงินกองทุนขั้นต่ำเท่านั้น ซึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะรองรับความเสี่ยงที่มีอยู่จริงของ สง. หลักการที่ 2 นี้ กำหนดให้ทางการกำกับดูแลให้สถาบันการเงินมีระบบบริหารความเสี่ยงและเงินกองทุนที่เหมาะสมกับระดับความเสี่ยง ขนาด และลักษณะธุรกรรมของแต่ละสถาบันการเงิน

หลักการที่ 3 การใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล (Pillar 3: Market Discipline)

กำหนดให้ สง. มีการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง โดยรวม โครงสร้างเงินกองทุน ความเพียงพอของเงินกองทุน และกระบวนการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้กลไกตลาดช่วยในการกำกับดูแล สง. อีกทางหนึ่ง

3.1.4 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแลอื่นๆ

พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 25XX ปัจจุบัน กฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ ธปท. มี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 25XX นี้ เป็นการรวมกฎหมายทั้งสองฉบับไว้ในฉบับเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบของสถาบันการเงินภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินที่ประกาศใช้ไปก่อนหน้านี้

เดิมทีนั้น ร่าง พ.ร.บ.ธุรกิจสถาบันการเงินฉบับแรกซึ่งเสนอต่อสภาเมื่อปี 2543 มีประเด็นที่สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีความเห็นไม่ตรงกัน จึงมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันสองสภาเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวแต่ก็ยังไม่ได้รับความเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎรจะต้องเลือกร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎร หรือร่างของคณะกรรมการร่วมกันฯ เสนอเป็นกฎหมายได้ภายหลังจาก 180 วันนับจากที่สภาไม่เห็นชอบ แต่ก็ไม่ได้มีการพิจารณา ต่อมาหลังจากการเลือกตั้งในปี 2548 รัฐบาลใหม่ที่จัดตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม 2548 ไม่ได้ยกเรื่องนี้ขึ้นมาดำเนินการต่อ จึงเป็นผลให้ร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวตกไป

ขณะนี้กระทรวงการคลังได้มอบหมายให้สำนักงานเศรษฐกิจการคลังทำการศึกษาและยก ร่าง พ.ร.บ.ธุรกิจสถาบันการเงิน อีกครั้ง โดยประสานงานร่วมกับ ธปท. ทั้งนี้ หลักการสำคัญที่คาดว่าจะบรรจุไว้ในกรรมาธิการ พ.ร.บ. ครั้งนี้ ได้แก่ การอำนาจในการเปิด-ปิดสถาบันการเงินยังอยู่ภายใต้กระทรวงการคลัง โดยคำแนะนำของ ธปท. ส่วนการกำกับดูแลสถาบันการเงินโดยทั่ว ๆ ไป อยู่ภายใต้อำนาจ ธปท. และมีแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น การกำกับสถาบัน

การเงินแบบรวมกลุ่ม(Consolidated Supervision) และการกำกับดูแลความมั่นคงของสถาบันการเงินตามหลักการที่ 2 ของ Basel II เป็นต้น

การกำกับดูแลสถาบันการเงินแบบรวมกลุ่ม การที่ร่าง พ.ร.บ. ธุรกิจสถาบันการเงินไม่ผ่านสภาทำให้ ธปท. ไม่มีอำนาจโดยตรงตามกฎหมายในการตรวจสอบบริษัทในเครือของธนาคารพาณิชย์ และกำกับดูแลแบบรวมกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการกำกับดูแลแบบรวมกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็นในยุคที่โครงสร้างของกลุ่มธุรกิจการเงินทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้น คาดว่า ธปท. อาจจะใช้วิธีขอความร่วมมือไปยังสถาบันการเงินที่ ธปท. กำกับดูแลแทน เพื่อให้ ธปท. สามารถเข้าตรวจสอบบริษัทในเครือของสถาบันการเงินเหล่านั้นได้

มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 39 (IAS 39 Financial Instruments:

Recognition and Measurement) ปัจจุบัน ธปท. กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาผลกระทบของการนำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 39 (IAS 39) มาปฏิบัติใช้กับสถาบันการเงินไทย ในเรื่องการการลงบัญชีสินเชื่อและการปรับโครงสร้างหนี้ การลงบัญชีเงินลงทุนต่างๆ hedge accounting การลงบัญชีตราสารอนุพันธ์ และการกันสำรองของสถาบันการเงิน ซึ่งในเรื่องสุดท้ายนี้ คาดว่าจะมีผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของธนาคารพาณิชย์มากที่สุด เนื่องจากมาตรฐาน IAS 39 กำหนดให้สถาบันการเงินตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญเท่ากับส่วนต่างระหว่างยอดคงค้างสินเชื่อกับมูลค่าปัจจุบัน (present value) ของหลักประกัน ซึ่งต่างจากเกณฑ์ในปัจจุบันของ ธปท. ที่โดยกำหนดให้สถาบันการเงินตั้งสำรองขึ้นต่ำตามชั้นของสินเชื่อเป็นสัดส่วนกับส่วนต่างระหว่างยอดคงค้างสินเชื่อกับไม่เกินร้อยละ 90 ของราคาประเมินของหลักประกันส่วนใหญ่

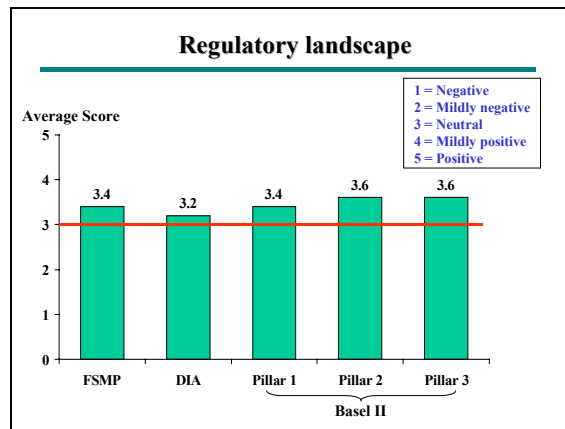
จากการคำนวณคร่าวๆ ภายใต้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงตอนเริ่มสัญญา (original effective interest rate) ที่ร้อยละ 5.75 (อัตราดอกเบี้ย MLR เฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ใหญ่ 5 ธนาคาร) และค่าใช้จ่ายในการยึดสินทรัพย์และขายทอดตลาดที่ร้อยละ 5 ของมูลค่าหลักประกัน พบว่า สำหรับหนี้จัดชั้นสงสัยทุกระยะเวลาคงเหลือของสัญญา และหนี้จัดชั้นสงสัยจะสูญที่มีระยะเวลาที่เหลือของสัญญาการให้สินเชื่อมากกว่า 1 ปี สำรองขั้นต่ำที่คำนวณตาม IAS 39 จะสูงกว่าสำรองขั้นต่ำที่คำนวณตามเกณฑ์ปัจจุบันของ ธปท. โดยส่วนต่างระหว่างสำรองขั้นต่ำของทั้งสองวิธี จะแปรผันตามระยะเวลาที่เหลือของสัญญาสินเชื่อ และสัดส่วนของหลักประกันต่อยอดคงค้างสินเชื่อ (Zamil, 2005)

อย่างไรก็ดี การที่สำรองขั้นต่ำสำหรับหนี้จัดชั้นสงสัยจะสูญและหนี้จัดชั้นสงสัยภายใต้ IAS 39 จะสูงกว่าสำรองขั้นต่ำภายใต้เกณฑ์ของ ธปท. มิได้หมายความว่า หากมีการบังคับใช้ IAS 39 แล้ว ธนาคารพาณิชย์จะต้องกันสำรองเพิ่ม ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบัน ธนาคารพาณิชย์มีการกันสำรองในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ ธปท. กำหนดไว้ค่อนข้างมาก

ความเห็นของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์

โดยรวมแล้ว ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์เห็นว่าแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก และการบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel II เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของธนาคาร อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกความเห็นของผู้บริหารตามกลุ่มธนาคารพาณิชย์พบว่า ธนาคารพาณิชย์บางกลุ่มมองว่าธนาคารได้รับผลกระทบในทางลบจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ โดยธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และสาขานานาชาติต่างประเศมองว่าแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินมีผลกระทบในทางลบ ขณะที่ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลาง ขนาดเล็กและธนาคารพาณิชย์ของรัฐ เห็นว่า การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากและการบังคับใช้เกณฑ์เงินกองทุนขั้นต่ำ (หลักการที่ 1) ของ Basel II เป็นผลลบต่อการดำเนินงานของธนาคาร (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก 2)

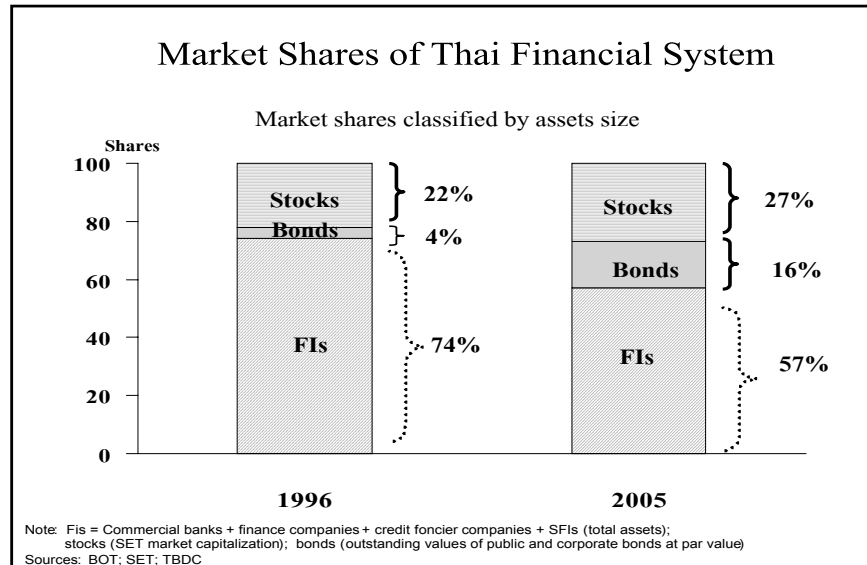

3.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน

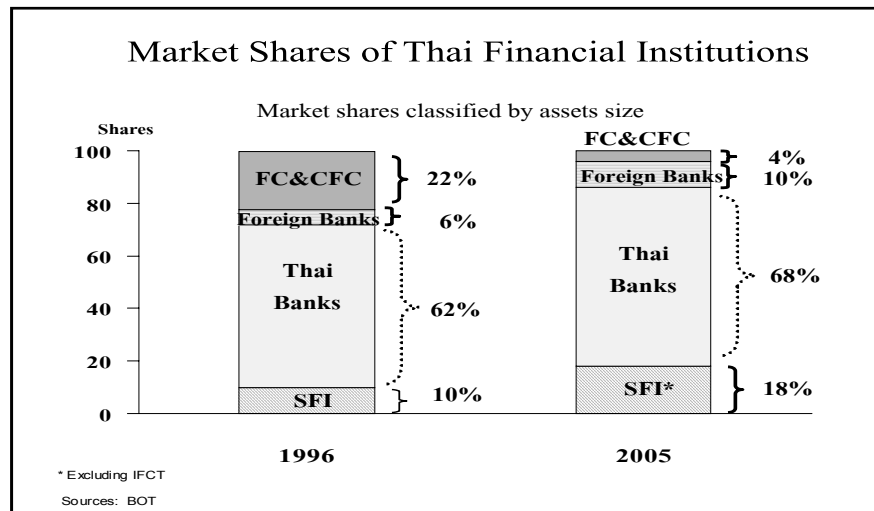
ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเงินในปัจจุบันและต่อเนื่องไปในอนาคต ธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นจากหลายด้านด้วยกัน ซึ่งในที่สุดจะทำให้ธนาคารพาณิชย์ปรับตัวและพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและดำเนินงานได้อย่างมั่นคง โดยบทความนี้จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขันจาก 4 ด้าน ดังนี้

1. กระบวนการ Disintermediation โดยตลาดทุน
2. บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ (Non-Bank)
3. บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ (SFI)
4. การแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ

รูปที่ 3.2.1 สัดส่วนสินทรัพย์ต่อสินทรัพย์รวมทั้งระบบการเงิน

รูปที่ 3.2.2 สัดส่วนสินทรัพย์ต่อสินทรัพย์รวมทั้งระบบสถาบันการเงิน

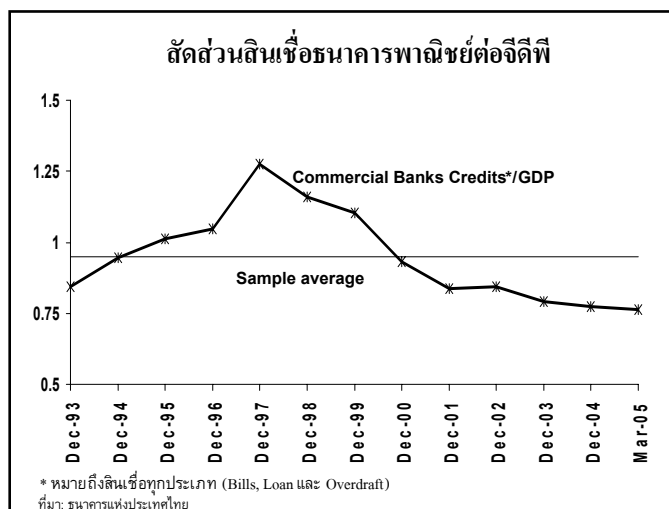

ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจ โครงสร้างของระบบการเงินประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาธนาคารพาณิชย์เป็นหลักมาสู่ระบบการเงินที่สมดุลยิ่งขึ้น โดยมีการพัฒนาและเพิ่มบทบาทของแหล่งเงินทุนอื่นๆ ทั้งจากตลาดทุน SFI ธนาคารต่างชาติ (จากรูป 3.2.1 และ 3.2.2) และ Non-Bank (ไม่ปรากฏในรูปเนื่องจากไม่มีข้อมูล) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการสนับสนุนของภาครัฐ และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากความต้องการบริโภคและการลงทุนของภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น สำหรับรายละเอียดของการเพิ่มบทบาทในแต่ละด้านมีดังนี้

3.2.1 กระบวนการ Disintermediation โดยตลาดทุน

การขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของทั้งการบริโภคและการลงทุน โดยเฉพาะจากภาคเอกชน ซึ่งแหล่งเงินทุนที่สำคัญในการขยายการลงทุนของภาคเอกชน ได้แก่ ตลาดสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ และตลาดทุน อันประกอบด้วย ตลาดตราสารทุน และตลาดตราสารหนี้ ในอดีตประเทศไทยพึ่งพิงแหล่งเงินทุนผ่านตัวกลางทางการเงินหรือธนาคารพาณิชย์เป็นหลัก โดยเฉพาะในช่วงก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนของสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ต่อผลผลิตมวลรวมในประเทศ (จีดีพี) ที่สูงถึงร้อยละ 128 (รูปที่ 3.2.3) อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุนแรงในปี 2540 และส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของภาคธุรกิจและการบริโภคของประชาชน จนเป็นเหตุให้ธนาคารพาณิชย์ประสบปัญหาจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ กอปรกับในช่วงเวลานั้นธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างที่อ่อนแอ ส่งผลให้ธนาคารต้องปรับตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว และเพิ่มความเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อแก่ภาคธุรกิจ บทบาทของธนาคารพาณิชย์ในการเป็นตัวกลางทางการเงินจึงเริ่มลดน้อยลง ขณะเดียวกันปัจจัยดังกล่าวทำให้ตลาดทุนกลายเป็นทางเลือกที่น่าสนใจและมีบทบาทเพิ่มขึ้น

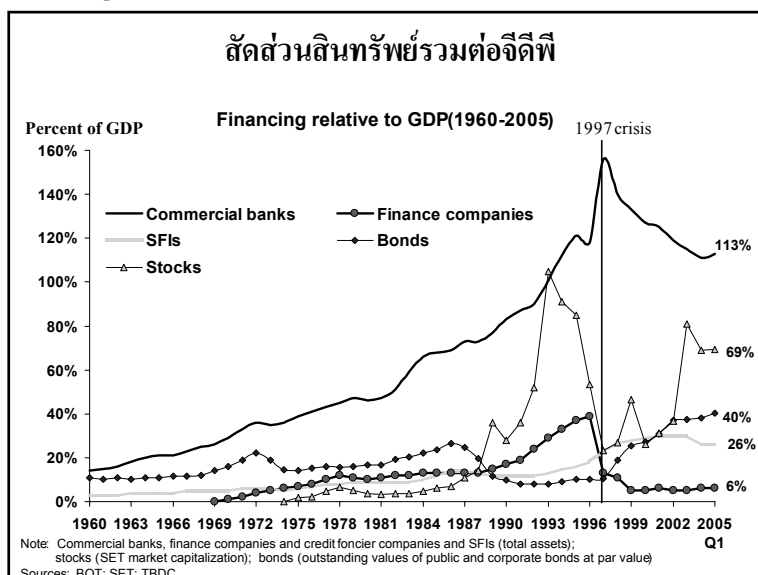
รูปที่ 3.2.3 สัดส่วนสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ต่อจีดีพี

ด้วยระบบการเงินของประเทศไทยที่พึ่งพิงสินเชื่อธนาคารพาณิชย์เป็นหลัก เมื่อสถาบันการเงินประสบปัญหาช่วยส่งผลให้การขยายการลงทุนของภาคธุรกิจต้องหยุดชะงัก ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ตลาดทุน เพื่อป้องกันผลกระทบทางการเงินจากการพึ่งพิงแหล่งเงินทุนผ่านตัวกลางทางการเงินหรือธนาคารพาณิชย์มากเกินไป รวมทั้งเพื่อให้เกิดระบบการเงินที่มีความสมดุลและเข้มแข็ง โดยภาครัฐได้จัดทำแผนพัฒนา

ตลาดทุนออกมาหลายฉบับอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ตลาดทุนทั้งตลาดหลักทรัพย์และตลาดตราสารหนี้เป็นแหล่งเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ แผนพัฒนาตลาดทุนไทยปี 2543, 11 มาตรการเร่งด่วนของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ปี 2543 และแผนพัฒนาตลาดทุนไทยในช่วง 10 ปี ที่กำหนดในปี 2545 รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ในประเทศ มาตรการดังกล่าวสนับสนุนให้ตลาดทุนมีบทบาทเพิ่มขึ้น กอปรกับในช่วงที่ผ่านม้อัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ทรงตัวอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ตลาดทุนเติบโตยิ่งขึ้น โดยสัดส่วนยอดคงค้างของตราสารหนี้ต่อจีดีพีปรับเปลี่ยนจากร้อยละ 10 ในปี 2540 เป็นร้อยละ 40 ในปี 2548 (ณ สิ้นเดือนมีนาคม) ขณะที่มูลค่าหลักทรัพย์เทียบกับจีดีพีปรับเปลี่ยนจากร้อยละ 23 ในปี 2540 เป็นร้อยละ 69 ในปี 2548 (ณ สิ้นเดือนมีนาคม-รูปที่ 3.2.4)

รูปที่ 3.2.4 สัดส่วนสินทรัพย์รวมต่อจีดีพี

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของตลาดทุนทั้งตลาดหลักทรัพย์และตลาดตราสารหนี้ ส่งผลเชิงลบต่อระบบธนาคารพาณิชย์ในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงิน โดยเฉพาะในด้านของการเป็นผู้ให้กู้แก่กลุ่มธุรกิจรายใหญ่และลูกค้าชั้นดี (รายละเอียดตามตารางที่ 3.2.1) และมีผลให้รายรับดอกเบี้ยจากการให้สินเชื่อปรับลดลง แต่ในขณะเดียวกัน บทบาทของตลาดทุนก็เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ปรับตัวและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยขยายการลงทุนไปสู่ธุรกิจแขนงอื่นและออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น อาทิ ธุรกิจจัดการกองทุนรวม ธุรกิจประกันชีวิต และ ธุรกิจที่เน้นการสร้างรายได้จากค่าธรรมเนียมและการให้บริการ เช่น Investment banking (ตราสารหนี้ทำได้โดยตรง ตราสารทุนทำได้โดยอ้อมผ่านทางบริษัทลูก) และ Asset management รวมทั้งทำให้ธนาคารพาณิชย์เปลี่ยนมาเน้นกลุ่มลูกค้ารายย่อย และธุรกิจ SMEs

เพิ่มขึ้น ซึ่งทำยที่ลดบทบาทของตลาดทุนที่เพิ่มขึ้นน่าจะเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ธนาคารพาณิชย์พัฒนา ศักยภาพด้านการแข่งขัน และเพิ่มความหลากหลายของทางเลือกในการลงทุนให้แก่ทั้งสถาบันการ เงิน ภาคธุรกิจ และประชาชน รวมทั้งส่งเสริมให้ระบบการเงินมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3.2.1 ลักษณะสำคัญของแหล่งเงินทุนประเภทต่างๆ

	สถาบันการเงิน	ตลาดตราสารหนี้	ตลาดหลักทรัพย์
ขนาดของธุรกิจ	ให้บริการด้านเงินทุนแก่ ธุรกิจทุกประเภทในทุก ขนาด	เป็นบริษัทขนาดใหญ่และ มักเป็นบริษัทที่จดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์	มักเป็นบริษัทขนาดใหญ่
การเปิดเผยข้อมูล ธุรกิจต่อสาธารณะ	น้อย	กลาง - มาก	มาก
ผู้รับความเสี่ยง	สถาบันการเงิน	ผู้ลงทุน	ผู้ลงทุน
Credit risk	ต่ำ-สูง	ต่ำ-สูง	สูง (risk sharing)
อายุของเงินทุน	สั้น -ปานกลาง	สั้น -ปานกลาง สามารถให้บริการแก่ธุรกิจ ที่ระยะยาวและมีดอกเบียคง ที่ได้ดีกว่าสถาบันการเงิน	ยาว
Foreign Currency Financing	✓	✗	✗
ต้นทุนแรกเริ่ม	ไม่มีหรือน้อยมาก	สูง	สูง
ต้นทุนต่อเนื่อง	สูง (อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ)	ต้นทุนต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ย สินเชื่อ	เงินปันผล มีความยืดหยุ่นสูง
ความสะดวก/รวดเร็ว	สะดวกกว่า	ใช้เวลาในการเตรียมการ ล่วงหน้านานกว่า และขึ้นอยู่กับ ภาวะตลาด	ใช้เวลาในการเตรียมการ ล่วงหน้านานกว่า และขึ้น อยู่กับภาวะตลาด

3.2.2 บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์

ในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา เมื่อเศรษฐกิจไทยเริ่มฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตและขยายตัวดีขึ้น ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจส่วนหนึ่งมาจากความต้องการอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งยังคงได้รับผลกระทบจากภาระหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมาก ทำให้ธนาคารมีความเข้มงวดและระมัดระวังการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น โดยเฉพาะสินเชื่อที่ให้แก่ลูกค้าระดับล่าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อที่ไม่มีหลักประกัน ดังนั้นในภาวะที่ผู้บริโภคมีความต้องการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ขณะที่การใช้บริการผ่านธนาคารพาณิชย์ก็เกินไปได้ยาก สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ (Non-Bank) จึงเริ่มมีบทบาทสำคัญในการปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้ารายย่อยและประชาชนทั่วไป

จากการที่ธุรกิจ Non-Bank เน้นทำการตลาดสินเชื่อรายย่อยโดยเฉพาะลูกค้าระดับล่าง ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศและมีความต้องการใช้จ่ายต่อเนื่อง กอปรกับในช่วงที่ผ่านมา อัตราดอกเบี้ยทรงตัวในระดับต่ำ ทำให้สินเชื่อของ Non-Bank ขยายตัวในระดับสูง และมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจ สำหรับขอบเขตการให้บริการสินเชื่อของธุรกิจ Non-Bank แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) สินเชื่อเช่าซื้อ (2) สินเชื่อบัตรเครดิต และ (3) สินเชื่อส่วนบุคคล

ธุรกิจสินเชื่อเช่าซื้อจัดเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้หลักให้แก่ Non-Bank โดยสินค้าที่ธุรกิจประเภทนี้ให้บริการเช่าซื้อครอบคลุมหลายประเภท เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์เคลื่อนที่ เครื่องตกแต่งบ้าน อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และรถจักรยานยนต์ ธุรกิจประเภทนี้สร้างความสะดวกสบายให้แก่ลูกค้าด้วยการใช้บริการเช่าซื้อผ่านร้านค้าที่เป็นคู่ค้าของกลุ่ม Non-Bank ขณะเดียวกันก็เป็นการลดภาระด้านการจัดการลูกหนี้ให้กับร้านค้า และช่วยให้การขายสินค้าทำได้สะดวกขึ้น ดังนั้นปัจจุบันจึงมีร้านค้าจำนวนมากทำธุรกิจโดยเป็นคู่ค้ากับกลุ่ม Non-Bank และสนับสนุนให้อัตราการเติบโตของสินเชื่อเช่าซื้ออยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อทางการได้นำใช้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินโดยขยายขอบเขตธุรกรรมทางการเงินของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการประกอบธุรกิจเช่าซื้อ การแข่งขันที่รุนแรงยิ่งขึ้นในธุรกิจนี้จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะจากประสบการณ์ของ Non-Bank ในการทำธุรกิจประเภทนี้มายาวนาน กอปรกับการมีฐานลูกค้าและร้านค้าจำนวนมาก ย่อมทำให้ Non-Bank มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น หากธนาคารพาณิชย์ต้องการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นในธุรกิจนี้ การใช้กลยุทธ์ที่แตกต่าง รวมทั้งการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าและร้านค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยในช่วงแรกน่าจะช่วยให้ต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารเพิ่มขึ้น

สำหรับธุรกิจสินเชื่อบัตรเครดิต ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาบริการสินเชื่อประเภทนี้มีการเติบโตที่สูงมาก หากพิจารณาจากปริมาณบัตรและยอดคงค้างสินเชื่อ พบว่ากลุ่ม Non-Bank เป็น

ผู้ครองส่วนแบ่งตลาดมากที่สุด (ตาราง 3.2.2) ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเน้นลูกค้ารายย่อยที่มีรายได้ต่ำซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบกับ Non-Bank มีความพร้อมและประสบการณ์กับฐานลูกค้ากลุ่มนี้ ซึ่งจากการที่ธุรกิจบัตรเครดิตมีการเติบโตในระดับสูงและอาจก่อให้เกิดภาระหนี้แก่ประชาชนมากจนเกินไป ทางการจึงได้มีการออกประกาศลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2545 เพื่อควบคุมธุรกิจบัตรเครดิตโดยเฉพาะการคิดค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ย และล่าสุดทางการได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจบัตรเครดิตโดยออกประกาศลงวันที่ 23 มีนาคม 2547 เพื่อเพิ่มความระมัดระวังและป้องกันปัญหาจากบัตรเครดิตที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีสาระสำคัญ อาทิ เกณฑ์การกำหนดรายได้ขั้นต่ำ 15,000 บาทต่อเดือน (หรือต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ เช่น มีกระแสเงินสดหมุนเวียนในบัญชีเงินฝากเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน) เกณฑ์การผ่อนชำระหนี้ขั้นต่ำ 10% ของยอดคงค้างทั้งสิ้น และเกณฑ์การกำหนดวงเงินให้ผู้ถือบัตรแต่ละรายต้องไม่เกิน 5 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตารางที่ 3.2.2 ส่วนแบ่งตลาดของปริมาณบัตรเครดิต ยอดคงค้างสินเชื่อ และยอดใช้จ่ายผ่านบัตร ตามกลุ่มสถาบันการเงิน และยอดคงค้างเฉลี่ยต่อบัตร

ส่วนแบ่งตลาด	ธพ. ไทย		สาขา ธพ. ต่างประเทศ		Non-Bank	
	Q4-45	Q4-47	Q4-45	Q4-47	Q4-45	Q4-47
(Market Share)	Q4-45	Q4-47	Q4-45	Q4-47	Q4-45	Q4-47
ปริมาณบัตร ¹	30.1%	36.6%	12.7%	11.2%	57.2%	52.3%
ยอดคงค้างสินเชื่อ ¹	37.7%	37.5%	21.9%	19.8%	40.4%	42.7%
ยอดใช้จ่ายผ่านบัตร	51.2%	56.2%	13.1%	11.7%	35.7%	32.1%
ยอดคงค้างสินเชื่อ						
ต่อบัตร(บาท)	16,125	14,039	22,160	24,262	9,088	11,201

ตารางที่ 3.2.3 เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของปริมาณบัตรเครดิต ยอดคงค้างสินเชื่อ และยอดใช้จ่ายผ่านบัตร ตามกลุ่มสถาบันการเงิน

% การเปลี่ยนแปลงเทียบกับ ระยะเดียวกันปีก่อน	ธพ. ไทย		สาขา ธพ. ต่างประเทศ		Non-Bank	
	Q4-46	Q4-47	Q4-46	Q4-47	Q4-46	Q4-47
ปริมาณบัตร ¹	29.4%	44.3%	16.2%	15.8%	15.1%	21.9%
ยอดคงค้างสินเชื่อ ¹	35.4%	20.0%	22.3%	20.4%	29.5%	33.6%
ยอดใช้จ่ายผ่านบัตร	31.8%	37.0%	22.6%	20.3%	17.8%	25.8%

¹ คิดจากยอดคงค้าง ณ สิ้นงวด

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

แม้ว่าการออกเกณฑ์ใหม่ของการจะยังไม่ส่งผลที่ชัดเจน โดยอัตราขยายตัวของปริมาณ บัตร ยอดคงค้างสินเชื่อบัตรเครดิต และยอดใช้จ่ายผ่านบัตรของธุรกิจ Non-Bank ยังคงปรับสูงขึ้น (ตาราง 3.2.3) แต่การกำหนดรายได้ขั้นต่ำอาจทำให้ทั้งกลุ่ม Non-Bank และธนาคารพาณิชย์มีความ ยากลำบากในการหาลูกค้ารายใหม่ เนื่องจากฐานลูกค้าซึ่งมีระดับรายได้มากกว่า 15,000 บาทต่อ เดือนมักจะมีบัตรเครดิตถือไว้อยู่แล้ว โดยเฉพาะบัตรของธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น การแข่งขันกันช่วงชิงลูกค้ารายใหม่ระหว่างธนาคารพาณิชย์และ Non-Bank ย่อมมีความรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์อาจต้องมีการค่าใช้จ่ายสูงขึ้นในการนำเสนอรายการส่งเสริมการขายที่ สร้างความแตกต่างและดึงดูดลูกค้า อีกทั้งมีโอกาสที่ยอดใช้จ่ายผ่านบัตรอย่างสม่ำเสมอจากลูกค้า ของธนาคารจะลดลงจากการที่ถือบัตรเครดิตของสถาบันการเงินแห่งอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้รายได้ของธนาคารพาณิชย์ปรับลดลง

สำหรับสินเชื่อส่วนบุคคล การขยายตัวของสินเชื่อประเภทนี้ของธุรกิจ Non-Bank อยู่ใน ระดับที่สูงมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งมาจากความต้องการสินเชื่อของลูกค้าระดับล่างที่มี อยู่จำนวนมาก อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขยายสาขาครอบคลุมทั้งในเขตชุมชนและต่างจังหวัด และการใช้กลยุทธ์ที่เน้นความรวดเร็วในการปล่อยสินเชื่อ จากการที่สินเชื่อส่วนบุคคลมีการขยาย ตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะจาก Non-Bank ซึ่งมีอยู่จำนวนมากและไม่มีหน่วยงานใดกำกับดูแลเป็น การเฉพาะ กระทรวงการคลังจึงออกประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตาม ข้อ 5 แห่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (เรื่อง สินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ) เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2548 โดยกำหนดให้การประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นกิจการที่ต้องได้รับการอนุญาตจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พร้อมทั้งมอบอำนาจให้ ธปท. กำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบ ธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล เพื่อพิทักษ์รักษาประโยชน์ของประชาชนและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ในอนาคต ในกรณีนี้ ธปท. จึงได้ออกประกาศให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 โดยมี สาระสำคัญ⁷ ดังนี้ (1) คำจำกัดความของสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ (2) คุณสมบัติของผู้ ประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้ประกอบการที่ไม่ใช่สถาบันการเงินต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด ที่มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท (3) การกำหนดอัตราดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ และค่าธรรมเนียมใดๆ สามารถเรียกเก็บได้ไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี (Effective rate) (4) วงเงินสินเชื่อที่ให้แก่ผู้บริโภคแต่ละรายไม่เกิน 5 เท่าของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ในกลุ่มผู้ประกอบการ การบังคับใช้เกณฑ์ดังกล่าวน่าจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจ Non-Bank มากที่สุด เนื่องจากธุรกิจ Non-Bank ในช่วงที่ผ่านมามุ่งขยายสินเชื่อแก่ลูกค้าระดับล่างซึ่งมีความ

⁷ ข่าวธนาคารแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 17/2548

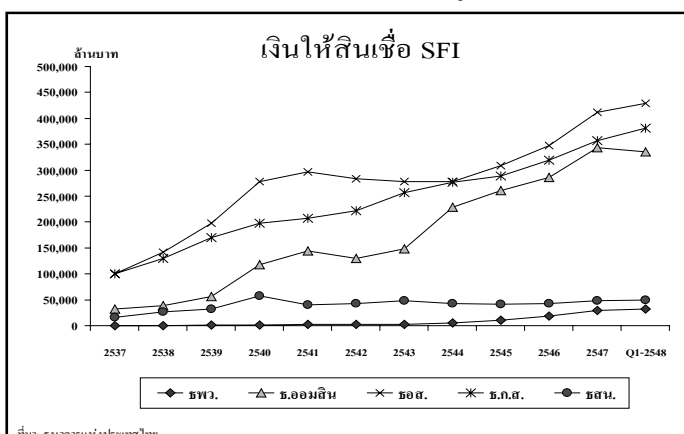
เสี่ยงสูง กอปรกับมีภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยที่เสนอแก่ลูกค้าจึงอยู่ในระดับสูงตามความเสี่ยงและเพื่อให้คุ้มต้นทุน หาก Non-Bank ต้องปรับอัตราดอกเบี้ยให้เท่ากับธนาคารพาณิชย์ที่อัตราไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี อาจทำให้เมื่อเปรียบเทียบแล้ว Non-Bank มีรายได้ไม่คุ้มกับความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ จึงมีความเป็นไปได้ที่ Non-Bank จะปรับกลยุทธ์มาเน้นตลาดลูกค้าระดับบนมากขึ้นเพื่อลดต้นทุนและช่วยให้การแข่งขันด้านราคาทำได้ง่ายขึ้น

นับจากช่วงเวลานี้ไป อาจกล่าวได้ว่าธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นทั้งในส่วนของธุรกิจสินเชื่อบัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคล โดยธนาคารพาณิชย์และ Non-Bank จะเน้นทำตลาดลูกค้ากลุ่มเดียวกันมากขึ้น แม้ว่าธนาคารพาณิชย์จะมีข้อได้เปรียบในด้านจำนวนสาขาที่มีอยู่มากและต้นทุนการดำเนินงานที่ต่ำกว่า (เพราะลูกค้าชั้นดีกว่า) แต่มีอาจปฏิเสธได้ว่าธุรกิจ Non-Bank มีความได้เปรียบในด้านประสบการณ์ ความชำนาญของบุคลากร และเครือข่ายร้านค้าที่เป็นพันธมิตร ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จึงควรปรับตัวให้พร้อมกับการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

3.2.3 บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (Specialized Financial Institutions: SFI) เริ่มมีบทบาทสำคัญในระบบการเงินไทยหลังจากปี 2540 โดยการสนับสนุนของรัฐบาลเพื่อให้ภาคเอกชนและภาคครัวเรือนมีแหล่งเงินทุนนอกเหนือจากการกู้ยืมผ่านธนาคารพาณิชย์ซึ่งประสบจากปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และฐานะการเงินมีความอ่อนแอในช่วงเวลาดังกล่าว และเพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลได้กำหนดโครงการต่างๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี 2544 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและแก้ปัญหาความยากจนระดับรากหญ้า ฟื้นฟูธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งผลจากนโยบายของภาครัฐทำให้สินเชื่อของ SFI ปรับสูงขึ้นมาก (รูปที่ 3.2.5) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน ขนาดสินทรัพย์ของ SFI ต่อสินทรัพย์รวมทั้งระบบสถาบันการเงินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 18 ในปี 2548 (ณ สิ้นเดือนมีนาคม – รูปที่ 3.2.2)

รูปที่ 3.2.5 เงินให้สินเชื่อ SFI

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของ SFI มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันก็ช่วยให้มีการกระจายสินเชื่อไปสู่ประชาชนระดับกลางและระดับล่างมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของสินเชื่อสำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ขออนุมัติได้ง่ายขึ้น เพราะไม่ต้องผ่านระบบที่เข้มงวดของธนาคารพาณิชย์ และจากการที่โครงการสินเชื่อ SMEs ของภาครัฐประสบความสำเร็จค่อนข้างดี ทำให้ปัจจุบันธนาคารพาณิชย์หันมาเน้นการทำตลาดลูกค้ากลุ่มนี้เพิ่มขึ้น โดยเสนอกลยุทธ์ที่จูงใจกว่า

หากพิจารณาในด้านกลุ่มลูกค้า ทั้งธนาคารพาณิชย์และ SFI มีกลุ่มเป้าหมายที่คาบเกี่ยวกันมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจ SME ซึ่งมีแนวโน้มจะเติบโตต่อเนื่อง ทั้งนี้ การได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากภาครัฐอาจทำให้ SFI มีความได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่า ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์จึงควรเร่งพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานและปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

3.2.4 การแข่งขันจากธนาคารต่างชาติ

ในอดีตธนาคารพาณิชย์ต่างชาติถูกจำกัดด้านการเปิดสาขา และการเข้าซื้อกิจการธนาคารพาณิชย์ในไทย ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต่างชาติมีบทบาทไม่มากนักในระบบการเงินไทย จนกระทั่งเมื่อเกิดวิกฤตในปี พ.ศ. 2540 ทางกรจึงได้อนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ต่างชาติที่สนใจ เข้ามาซื้อและถือครองกิจการสถาบันการเงินไทยได้มากกว่าข้อกำหนดเดิม (ร้อยละ 25) เป็นเวลาไม่เกิน 10 ปี ซึ่งมาตรการดังกล่าวก็ได้ช่วยรัฐในการแก้ไขปัญหาความอ่อนแอของสถาบันการเงินอีกทางหนึ่ง และได้มีธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ 4 ราย เข้ามาซื้อกิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยโดยถือครองหุ้นข้างมาก กล่าวคือ

- (1) ธนาคาร ABN Amro จากเนเธอร์แลนด์ ซื้อธนาคารเอเชีย เมื่อเดือนมิถุนายน 2541⁸
- (2) ธนาคาร DBS จากสิงคโปร์ ซื้อธนาคารไทยท努 เมื่อเดือนมกราคม 2541⁹
- (3) ธนาคาร Standard Chartered จากอังกฤษ ซื้อธนาคารนครธน เมื่อเดือนกันยายน 2542¹⁰
- (4) ธนาคาร UOB จากสิงคโปร์ซื้อธนาคารรัตนสิน เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2542

สำหรับธนาคารพาณิชย์ของไทยแห่งอื่นๆ เช่น ธ. กรุงเทพ ธ. กสิกรไทย ธ. ไทยพาณิชย์ ธ. กรุงศรีอยุธยา แม้จะไม่ได้มีธนาคารพาณิชย์ต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในช่วงที่ผ่านมา แต่จาก

⁸ ธนาคาร ABN Amro ได้ตัดสินใจขายธนาคารเอเชียให้กับธนาคาร UOB รัตนสิน ในปี พ.ศ. 2547

⁹ ธนาคาร DBS ไทยท努 ได้ควบรวมกับธนาคารทหารไทย และ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2547

¹⁰ ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดนครธน ได้ควบรวมกับสาขาธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย One Presence ในปี 2548

ข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่าหลังจากปี พ.ศ. 2542 ได้มีนักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาซื้อ/ลงทุนในหลักทรัพย์ของธนาคารเหล่านี้ เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อนวิกฤตอย่างเห็นได้ชัด โดยปัจจุบันอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 50 เล็กน้อย (ยกเว้นในกรณีธนาคารกรุงไทยซึ่งเป็นของรัฐ)

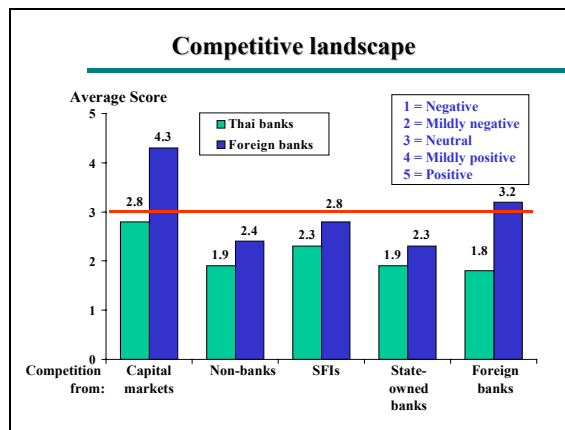
นอกเหนือจากธนาคารพาณิชย์ไทยแล้ว สถาบันการเงินต่างชาดยังได้เข้าซื้อกิจการบริษัทเงินทุนของไทย โดยหลังจากวิกฤตปี พ.ศ. 2540 บริษัทเงินทุนบางแห่งได้รับอนุญาตให้สถาบันการเงินต่างชาติเข้ามาซื้อหุ้นเพิ่มเติม เพื่อเป็นการแก้ไขฐานะ เช่น บริษัทเงินทุนซีทีคอร์ป (ประเทศไทย) บริษัทเงินทุนเอไอจีไฟแนนซ์ (ประเทศไทย) (มหาชน) บริษัทเงินทุนสินเอเชีย (มหาชน) เป็นต้น

ทั้งนี้ จากกรณีประเทศไทยพบว่า ธนาคารพาณิชย์ไทยและธนาคารพาณิชย์ต่างชาติมุ่งเน้นการสร้างรายได้จากธุรกรรมและกลุ่มลูกค้าที่ต่างกัน โดยธนาคารพาณิชย์ต่างชาติในไทย Specialize ในธุรกรรมบางประเภท เช่น ธุรกรรมตลาดอัตราแลกเปลี่ยน ธุรกรรมตราสารอนุพันธ์ที่มีความซับซ้อน ธุรกรรมบัตรเครดิต สินเชื่อรายขนาดกลาง-ใหญ่ ซึ่งจากข้อมูลธุรกรรมบัตรเครดิต เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงที่ผ่านมา สถาบันการเงินต่างประเทศและไทยต่างขยายปริมาณบัตรเครดิตอย่างต่อเนื่อง (ตาราง 3.2.3) โดยพบว่ายอดคงค้างต่อบัตรของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติสูงกว่ายอดคงค้างต่อบัตรของสถาบันการเงินไทยอย่างสม่ำเสมอ (ตาราง 3.2.2) สะท้อนถึงกลุ่มลูกค้าของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติที่เน้นผู้ที่มีรายได้สูงกว่าเป็นหลัก

หากพิจารณาแนวโน้มในระยะ 4-5 ปีข้างหน้า คาดว่าธนาคารต่างชาติจะมีบทบาทเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์ไทยจะมีการพัฒนาการให้บริการและหันมาเน้นลูกค้ากลุ่มเดียวกับธนาคารต่างชาติมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยเกณฑ์ของแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินที่ต้องการให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีเวลาในการปรับตัว และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยจำกัดการเปิดสาขาของธนาคารต่างชาติ น่าจะทำให้บทบาทของธนาคารต่างชาติยังไม่เพิ่มอย่างมีนัยสำคัญนัก แต่ในระยะยาว หากมีการเปิดเสรีทางการเงิน อาจทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความเห็นของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์

ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ไทยและต่างชาติมีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน โดยผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ไทยจะมีความกังวลมากกว่าผู้บริหารธนาคารต่างชาติในทุกด้าน ทั้งนี้ พบว่า ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์มองว่ากระบวนการ disintermediation โดยตลาดทุนมีผลกระทบในทางลบน้อยกว่าการแข่งขันระหว่างสถาบันการเงินประเภทต่างๆ ด้วยกันเอง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก 2)

4. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินต่อธนาคารพาณิชย์

บทที่ 2 กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและนโยบายการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ในระยะ 4-5 ปีข้างหน้า ขณะที่บทที่ 3 ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงเวลาเดียวกันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินด้วย ทั้งการกำกับดูแลของทางการและภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นจากหลายด้าน บทที่ 4 นี้จึงตั้งใจจะตอบคำถามว่า สภาพแวดล้อมทางการเงินที่กำลังเปลี่ยนไปจะส่งผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์และระบบเศรษฐกิจโดยรวมอย่างไร ก่อนจะนำไปสู่บทที่ 5 ซึ่งประเมินว่า ในขณะนี้ธนาคารพาณิชย์มีความสามารถที่จะเผชิญผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากน้อยเพียงใด

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงิน อาทิ การดำเนินการตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก และการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน การวิเคราะห์ผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์จึงสมควรแยกพิจารณาเฉพาะกรณี แต่ควรคำนึงถึงผลกระทบสุทธิต่อธนาคารพาณิชย์จากการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ซึ่งจะพิจารณาใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) การแข่งขันในแต่ละสาขาธุรกิจ (2) ต้นทุนทางการเงินและการดำเนินงาน และ (3) ความอ่อนไหวต่อความเสี่ยง

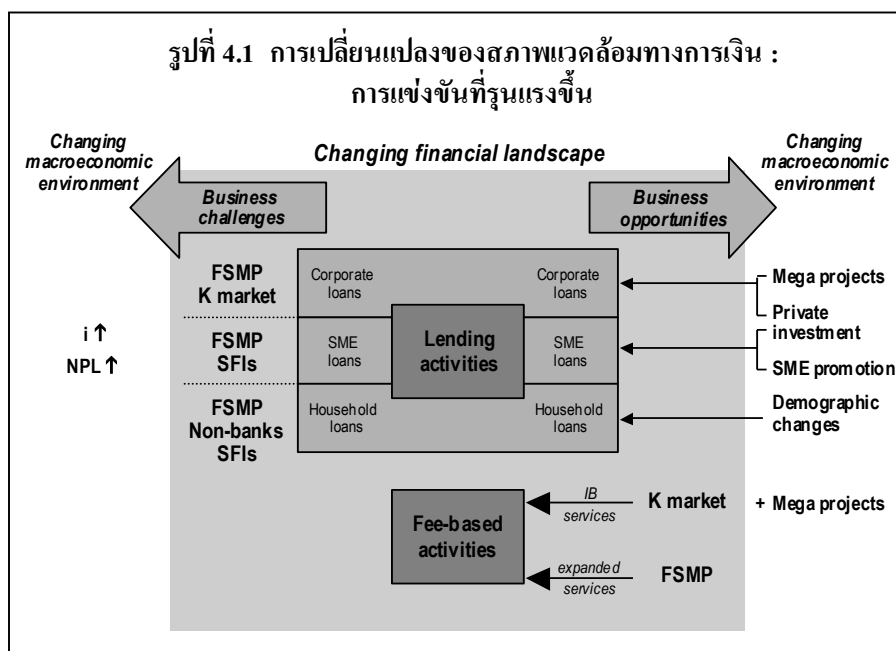
• การแข่งขันในแต่ละสาขาธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินจะนำไปสู่การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในการปล่อยสินเชื่อแก่ลูกค้าทุกระดับของธนาคารพาณิชย์ แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินผลักดันให้มีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ (ชพ.) รายใหม่และธนาคารพาณิชย์เพื่อรายย่อย (ชย.) ซึ่งทำให้จำนวนผู้แข่งขันที่สามารถทำธุรกิจอย่างครอบคลุมและมีศักยภาพในการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์รายเดิมมีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ นโยบายที่ส่งเสริมให้สถาบันการเงินมีความคล่องตัวในการดำเนินงานและมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น อาทิ โดยการผ่อนปรนหลักเกณฑ์ทางภาษีและหลักเกณฑ์การกำกับดูแลบางเรื่อง ก็ยังสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันในทุกกลุ่มลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลางและเล็ก หรือภาคครัวเรือน ส่วนการแข่งขันจากตลาดทุนน่าจะเข้ามาแย่งลูกค้าเฉพาะกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความต้องการเงินทุนมากและมีความสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของตลาดทุน อาทิ ข้อบังคับด้านการเปิดเผยข้อมูล ขณะที่การแข่งขันจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจจะเพิ่มแรงกดดันในกลุ่มลูกค้าที่เป็นธุรกิจขนาดกลางและเล็ก และภาคครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลาง-ปานกลางค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ภาคครัวเรือนที่มีรายได้น้อยยังมีใช้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายของธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น บทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจในการปล่อยกู้แก่

ลูกค้ากลุ่มนี้จึงไม่ทำให้ภาวะการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์รุนแรงขึ้น แต่ในทางกลับกัน บทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจมีส่วนช่วยเสริมการทำงาน of ธนาคารพาณิชย์ โดยเข้ามาให้บริการกับประชาชนกลุ่มที่ยังไม่ได้รับบริการทางการเงินเพียงพอจากระบบธนาคารพาณิชย์ สำหรับการแข่งขันจาก non-banks ก็จะมีอยู่ในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลาง-ปานกลางค่อนข้างน้อยเช่นกัน

สำหรับธุรกิจอื่นๆ ที่ไม่ใช่การปล่อยสินเชื่อ แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินธุรกิจได้กว้างขึ้น ซึ่งรวมไปถึง ธุรกิจการเป็นนายหน้าในการซื้อขายหน่วยลงทุน และธุรกิจ Bancassurance ที่อาจนำมาซึ่งรายได้ค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่มากขึ้น นอกจากนี้ ตลาดทุนที่ขยายขนาดขึ้นจะทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถหารายได้เพิ่มขึ้นจากค่าธรรมเนียมบริการที่ปรึกษาด้านการออกตราสารหนี้¹¹ หรือจัดการธุรกรรมหลักทรัพย์ (ผ่านทางบริษัทลูก) เป็นต้น

ในภาพรวม ภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นจึงน่าจะกระจุกอยู่ในธุรกิจการปล่อยสินเชื่อ เมื่อประมวลรวมกับผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 จะเห็นว่า แม้มีปัจจัยหลายประการที่สนับสนุนให้ตลาดสินเชื่อโตขึ้น แต่อีกด้านหนึ่งการแข่งขันระหว่างธนาคารพาณิชย์กันเองและกับสถาบันอื่นที่ให้บริการทางการเงินแก่กลุ่มลูกค้าที่คล้ายคลึงกันจะเป็นแรงกดดันที่สำคัญ (รูปที่ 4.1) ดังนั้น ในระยะต่อไปการทำกำไรจากการปล่อยสินเชื่อจะไม่ง่าย และธนาคารพาณิชย์คงยังต้องหนี้อกับการปรับตัวให้เข้ากับภาวะการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

¹¹ สิ่งที่น่าสนใจอีกส่วนหนึ่งคือ ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้เสนอรายใหญ่ในตลาดตราสารหนี้ ตั้งแต่เป็นนายทะเบียน (registrar) การค้า (dealer) ไปจนถึงการจัดจำหน่าย (underwriter)

- **ต้นทุนทางการเงินและการดำเนินงาน**

ในระยะสั้น การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบข้อมูล และกระบวนการบริหารความเสี่ยง รวมไปถึงการพัฒนาบุคลากร เพื่อรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II ในปี 2551 จะทำให้เกิดค่าใช้จ่ายต่อธนาคารพาณิชย์ทุกแห่ง แต่กลุ่มที่น่าจะได้เปรียบที่สุดในด้านนี้คือ สาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ในปัจจุบันมีความพร้อมมากกว่าธนาคารพาณิชย์ไทยค่อนข้างมาก (รายละเอียดในบทที่ 5) ทำให้ความจำเป็นที่จะต้องลงทุนเพิ่มเติมมีน้อยกว่า ส่วนแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินน่าจะเพิ่มต้นทุนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะกับบางธนาคารพาณิชย์ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ขอยกสถานะเป็น ธพ. หรือ ธย. ใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องลงทุนเพื่อวางระบบต่างๆ สำหรับการดำเนินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ และกลุ่มธนาคารพาณิชย์ที่มีการควบรวมกิจการ ซึ่งจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการรวมระบบต่างๆ ให้เป็นหนึ่งเดียว ในขณะที่การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นจากหลายด้านทำให้ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งต้องแสวงหากลุ่มลูกค้าใหม่ เช่น ลูกค้าบุคคล รายย่อย ซึ่งการปล่อยสินเชื่อแก่ลูกค้ารายย่อยแตกต่างจากลูกค้ารายใหญ่ เพราะจำนวนลูกค้ามาก ไม่สามารถประเมินคุณภาพลูกค้าเป็นรายกรณีจากข้อมูลการเงินหรือความสัมพันธ์ในอดีตกับธนาคารพาณิชย์ จึงต้องมีการพัฒนาระบบประเมินความเสี่ยง เช่น scorecard สำหรับลูกค้ารายย่อย โดยเฉพาะ นอกจากนี้ การแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะด้านรายได้เท่านั้น แต่ด้านทรัพยากรก็มีการแย่งชิงกันมากขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล (ความเห็นของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์เกี่ยวกับทรัพยากรบุคคลปรากฏในบทที่ 5 และภาคผนวก 2) ทำให้ต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งเพิ่มขึ้นไม่มากนักน้อย

**ตารางที่ 4.1 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน
ต้นทุนการประกอบธุรกิจที่สูงขึ้น**

	FSMP	DIA	Basel II	Capital market	Competition
IT Data collection Risk models Staff	↑ with status upgrade to bank or consolidation	N/A	↑	N/A	↑ for risk models and staff
Capital need	↑ with status upgrade to bank	↑↓ depending on strategy and portfolio		↓ for example, with securitization	N/A
Financing cost	↓ with fewer regulations ↑ with competition	↑↓ depending on bank's risks		↓ with lower equity cost ↑ with competition	↑

ในระยะกลาง-ยาว ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินต่อต้นทุนทางการเงินของธนาคารพาณิชย์อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ของธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้ ต้นทุนทางการเงินที่สำคัญมี 2 ส่วน คือ (1) ต้นทุนจากการดำรงเงินกองทุน และ (2) ต้นทุนในการระดมทุน

(1) **ต้นทุนจากการดำรงเงินกองทุน**อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากจะกดดันให้ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งดำรงเงินกองทุนสูงขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าธนาคารพาณิชย์แห่งนั้นพึ่งพาเงินฝากมากเพียงใด ในกรณีที่พึ่งพามาก ธนาคารพาณิชย์อาจจำเป็นต้องดำรงเงินกองทุนสูงขึ้น (หรืออีกนัยหนึ่งมีต้นทุนทางการเงินสูงขึ้น) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ฝากเงิน แต่ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ไม่ได้พึ่งพาเงินฝากมากนัก ผลกระทบสำคัญต่อการดำรงเงินกองทุนก็ไม่มากนัก ส่วนการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II จะทำให้เกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำของธนาคารพาณิชย์เปลี่ยนไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการที่ต้องนำมาคำนวณรวมประกอบกับความเสี่ยงใน asset portfolio ของธนาคารพาณิชย์เป็นสำคัญ โดยธนาคารพาณิชย์ที่มีสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อลูกหนี้รายย่อยสูงจะได้รับประโยชน์จากการปรับลดน้ำหนักความเสี่ยงของสินเชื่อประเภทดังกล่าวเมื่อเทียบกับเกณฑ์ Basel I เป็นต้น (การประเมินผลกระทบต่อเงินกองทุนของแต่ละธนาคารพาณิชย์ปรากฏอยู่ในบทที่ 5) อนึ่ง จากการขยายตัวของตลาดทุน ซึ่งในที่นี่รวมถึงตลาดตราสารอนุพันธ์ ธนาคารพาณิชย์จะสามารถบริหารความเสี่ยงของ portfolio ของตนได้ดีขึ้น โดยการถ่ายโอนความเสี่ยงส่วนที่ไม่อยากรับไว้ออกไปได้บ้าง ซึ่งน่าจะมีผลช่วยลดต้นทุนที่เกิดจากความจำเป็นต้องดำรงเงินกองทุนลงไประดับหนึ่ง

(2) **ต้นทุนในการระดมทุน**อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากอาจลดต้นทุนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่มีความน่าเชื่อถือสูงในสายตาผู้ฝากเงิน แต่อาจเพิ่มต้นทุนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ ส่วนการแข่งขันน่าจะทำให้มีการแย่งระดมทุนกันมากขึ้น ต้นทุนจึงน่าจะสูงขึ้นโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม ตลาดทุนที่พัฒนามากขึ้นจะเปิดโอกาสให้การระดมทุนผ่านตลาดทุนทำได้ง่ายขึ้นและถูกลง

ดังนั้น โดยรวมผลกระทบต่อต้นทุนทางการเงินจึงไม่ชัดเจน และแม้แต่ในระยะสั้นที่ต้นทุนการดำเนินงานมีแนวโน้มจะสูงขึ้นจากการปรับระบบต่างๆ เพื่อรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II เป็นสำคัญ แต่หากธนาคารพาณิชย์สามารถลดต้นทุนการดำเนินงานด้าน

อื่น โดยการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน เป็นต้น ประกอบกับภาระการกันสำรองเพื่อหนี้เสียน่าจะลดลงกว่าช่วงที่ผ่านมา ต้นทุนการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ก็ไม่จำเป็นต้องสูงขึ้นเสมอไป

ส่วนกำไรของธนาคารพาณิชย์นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับต้นทุนเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเพิ่มรายได้ของธนาคารพาณิชย์ด้วย โดยปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะมากำหนดว่ารายได้จะขยายตัวดีเพียงใดคือ วิสัยทัศน์ของธนาคารพาณิชย์เอง หากธนาคารพาณิชย์สามารถขยายธุรกิจสินเชื่อไปสู่สาขาที่ยังมีศักยภาพอยู่มากดังที่วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 2 โดยมีกลยุทธ์ที่เหนือกว่าคู่แข่ง อาทิ แสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจที่จะทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าในต่างจังหวัดได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องเพิ่มต้นทุนการดำเนินงานมาก ก็มีโอกาสดีที่กำไรของธนาคารพาณิชย์จะเพิ่มขึ้น

• ความอ่อนไหวต่อความเสี่ยง

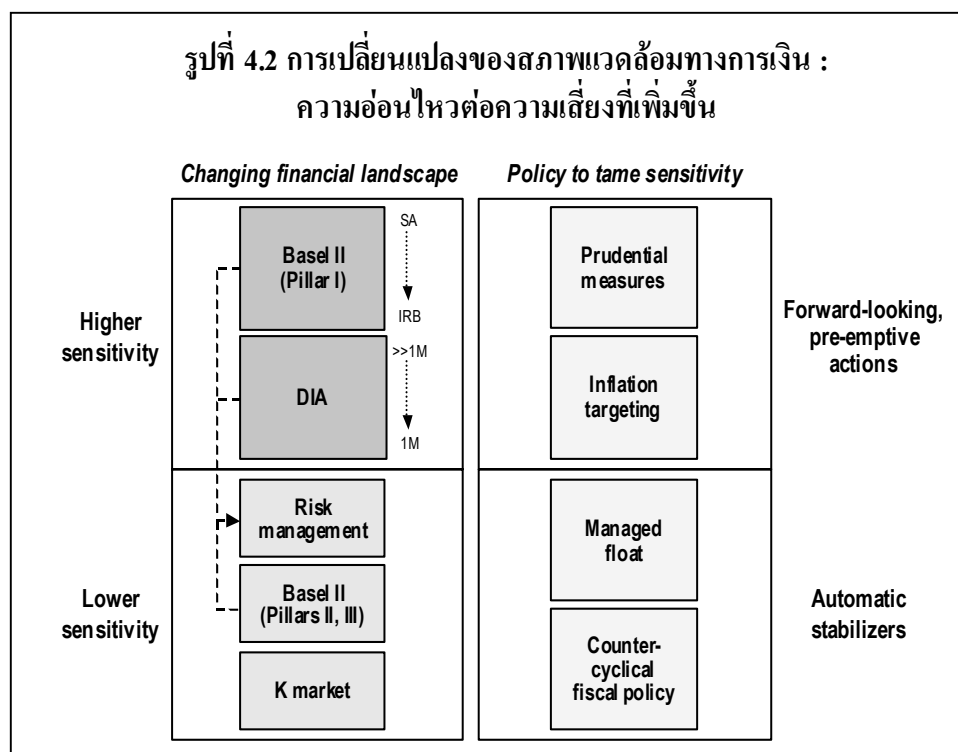
การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินน่าจะทำให้ธนาคารพาณิชย์อ่อนไหวต่อวัฏจักรเศรษฐกิจมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะต้นทุนทางการเงินจะต่ำลงในช่วงเศรษฐกิจดี แต่อาจสูงขึ้นพอควรในช่วงภาวะเศรษฐกิจแยจจากปัจจัย 2 ประการประกอบกัน ดังนี้

- (1) เมื่อมีการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก หากภาวะเศรษฐกิจแย่ ผู้ฝากเงินจะหวั่นไหวเป็นพิเศษ จนอาจทำให้เกิดการโยกย้ายเงินฝากออกจากธนาคารพาณิชย์ที่ดูมั่นคงน้อย ธนาคารพาณิชย์จึงยังอยู่ในฐานะที่ลำบากมากขึ้นช่วงที่เศรษฐกิจไม่ดี ซึ่งความอ่อนไหวดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับเมื่อมีการลดเพดานเงินฝากที่รับประกันลงเหลือไม่เกิน 1 ล้านบาทภายในระยะเวลาหนึ่ง
- (2) เมื่อมีการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II และธนาคารพาณิชย์พัฒนาจาก Standardised approach ในระยะเริ่มแรกไปสู่ Advanced IRB approach นำหนักความเสี่ยงในการคำนวณเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนจะต่ำลงในช่วงเศรษฐกิจดี แต่จะมากขึ้นในช่วงเศรษฐกิจแย่ ทำให้ในช่วงที่ฐานะอ่อนแอลงอยู่แล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังมีต้นทุนทางการเงินสูงขึ้นเมื่อเทียบกับในกรณีที่น่าหนักความเสี่ยงคงที่ตลอดวัฏจักรเศรษฐกิจ (ภายใต้ Basel I หรือ Standardized approach ของ Basel II)

อย่างไรก็ดี ความอ่อนไหวที่เพิ่มขึ้นจะถูกบรรเทาลงบางส่วนจากการที่ธนาคารพาณิชย์ตระหนักว่าตนจะเผชิญความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงมากขึ้นและมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการบริหารความเสี่ยงให้ดีขึ้น เพื่อรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II ในส่วนของการคำนวณเงินกองทุน (หลักการที่ 1) และการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก นอกจากนั้น หลักการ

ที่ 2 และ 3 ของ Basel II ที่เน้นถึงความสำคัญของการกำกับดูแลโดยทางการและกลไกตลาดจะยิ่งช่วยกระตุ้นให้ธนาคารพาณิชย์มีการบริหารความเสี่ยงดีขึ้น

การที่ธนาคารพาณิชย์อ่อนไหวต่อความเสี่ยงมากขึ้นน่าจะส่งผลให้ระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวมและระบบเศรษฐกิจอ่อนไหวมากขึ้นเช่นกัน เพียงแต่แนวโน้มที่เศรษฐกิจจะพึ่งพา ระบบธนาคารพาณิชย์น้อยลง โดยพิจารณาจากสัดส่วนเปรียบเทียบของแหล่งเงินทุนประเภทต่างๆ สาเหตุหลักจากการขยายตัวของตลาดทุน รวมไปถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของ non-banks และสถาบันการเงินเฉพาะกิจ น่าจะช่วย cushion ความอ่อนไหวที่เพิ่มขึ้นได้บ้าง

ระบบเศรษฐกิจที่อ่อนไหวต่อความเสี่ยงมากขึ้นอาจทำให้วัฏจักรเศรษฐกิจแกว่งตัวมากขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม นโยบายเศรษฐกิจมหภาคของประเทศจะช่วยดูแลมิให้วัฏจักรเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ผันผวนเกินไป โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจาก automatic stabilizers ที่สำคัญ ได้แก่ การใช้จ่ายของภาครัฐที่มักเข้ามาช่วยกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในยามที่กิจกรรมของภาคเอกชนซบเซา และอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวที่มักโน้มอ่อนลง (แข็งขึ้น) ในภาวะที่เศรษฐกิจชะลอตัว (เร่งตัว) ซึ่งมีผลช่วยกระตุ้น (ชะลอ) การส่งออกและชะลอ (กระตุ้น) การนำเข้าในเวลาเดียวกัน ผลสุทธิจึงเป็นการช่วยกระตุ้น (ชะลอ) การขยายตัวของเศรษฐกิจ ประกอบกับอีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากนโยบายการเงินและนโยบายสถาบันการเงินในความดูแลของ ธปท. ที่มีลักษณะมองไปข้างหน้า

มากขึ้น อาทิ กรอบนโยบายการเงินที่มุ่งรักษาเป้าหมายเงินเฟ้อในช่วง 8 เปอร์เซ็นต์ข้างหน้า ซึ่งทำให้ทางการต้องพัฒนาศักยภาพและเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ไปข้างหน้า ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้ทางการมีความสามารถในการบรรเทาการแกว่งตัวของวัฏจักรเศรษฐกิจมากขึ้น

จากการประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินต่อธนาคารพาณิชย์ใน 3 มิติ กล่าวคือ (1) การแข่งขันในแต่ละสาขาธุรกิจ (2) ต้นทุนทางการเงินและการดำเนินงาน และ (3) ความอ่อนไหวต่อความเสี่ยง จะเห็นว่าธนาคารพาณิชย์น่าจะได้รับผลกระทบในเชิงลบมากกว่าในเชิงบวก โดยกำไรของธนาคารพาณิชย์บางแห่งอาจจะลดลงจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นและต้นทุนการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในระยะสั้นจากการเตรียมตัวเพื่อรองรับการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II และแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน อนึ่ง ผลกระทบต่อธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานะปัจจุบันว่ามีความสามารถที่จะเผชิญความท้าทายเพียงใดและยังต้องลงทุนเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนอีกเพียงใด รวมไปถึง portfolio และกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์

สำหรับธนาคารพาณิชย์ที่สามารถปรับตัวและมีศักยภาพที่จะเผชิญความท้าทายต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้น ในระยะยาวจะได้รับประโยชน์จากขอบเขตธุรกิจที่กว้างขึ้น เครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายขึ้น รวมไปถึงลูกค้าที่มี risk awareness มากขึ้นและสามารถแบ่งแยกคุณภาพของธนาคารพาณิชย์ได้ดีขึ้น ซึ่งจะทำให้ต้นทุนทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ที่ดี อาทิ ธนาคารพาณิชย์ที่มีการบริหารจัดการความเสี่ยงที่รอบคอบ ต่ำกว่าคู่แข่งอื่น ซึ่งจะเป็นปัจจัยบวกต่อกำไรในอนาคต

ในเมื่อผลกระทบต่อระบบธนาคารพาณิชย์โดยรวมอาจจะเป็นลบมากกว่าเป็นบวกภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินดังกล่าวข้างต้น ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์การกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์โดยทางการ จึงมีคำถามสำคัญว่า เหตุใดทางการจึงต้องการการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์หลักจากการเปลี่ยนแปลงนี้

คำตอบก็คือ ระบบเศรษฐกิจโดยรวม

ในระบบเศรษฐกิจ ธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่หลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีเงินออมและผู้ต้องการเงินทุน (2) ให้บริการด้านการชำระเงิน และ (3) เป็นสื่อกลางในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยงไปสู่ผู้ที่สามารถแบกรับความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินจะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่หลักทั้ง 3 ด้าน ได้ดีขึ้น ดังนี้

- การเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างผู้มีเงินออมและผู้ต้องการเงินทุน

ในภาวะที่ระบบเศรษฐกิจมีทางเลือกในการออมและมีแหล่งเงินทุนหลากหลายขึ้น ทั้งตลาดทุน non-banks สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ฯลฯ อีกทั้งการอุดหนุนของรัฐบาลผ่านระบบการค้ำประกันเงินฝากธนาคารพาณิชย์แบบเต็มจำนวนจะสิ้นสุดลงพร้อมๆ กับการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก ความสำคัญของระบบธนาคารพาณิชย์ต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมในด้านการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างผู้ฝากเงินและผู้ต้องการเงินทุนจะลดลงถ้าธนาคารพาณิชย์ไม่แสวงหาตลาดใหม่ๆ กล่าวคือ สัดส่วนธุรกรรมที่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้ฝากเงินและผู้ต้องการเงินทุนผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ต่อธุรกรรมประเภทดังกล่าวทั้งหมดน่าจะต่ำลงกว่าในอดีต

อย่างไรก็ตาม แม้บทบาทอาจจะลดความสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต แต่ในบทบาทที่เหลืออยู่ธนาคารพาณิชย์จะทำหน้าที่ของตนได้ดีขึ้น เพราะโดยเจตนารมณ์แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพและขยายขอบเขตธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ขณะที่การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากและการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II จะทำให้ต้นทุนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ผ่านธนาคารพาณิชย์สะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริงมากขึ้น และในขณะเดียวกันการเติบโตของตลาดทุนและตลาดอนุพันธ์จะเข้ามารองรับการถ่ายโอนความเสี่ยงในส่วนที่ธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องการ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงต่างๆ ของธนาคารพาณิชย์ อาทิ maturity mismatch ระหว่างทรัพย์สิน (assets) และหนี้สิน (liabilities) อีกทั้งตลาดทุนจะเป็นแหล่งระดมทุนที่มีประสิทธิภาพขึ้นสำหรับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะช่วยให้ธนาคารพาณิชย์มั่นคงขึ้น โอกาสที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวมจะหยุดชะงักเพราะธนาคารพาณิชย์อ่อนแอดังเช่นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 จึงจะน้อยลงด้วย

**ตารางที่ 4.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน:
การทำหน้าที่ที่ดีขึ้นของธนาคารพาณิชย์**

	FSMP	DIA	Basel II	K market	Competition
Financial intermediation	market share ⊖ ↑ Competition in many customer segments	⊖ ↓ Subsidy to bank deposits		⊖ ↑ Competition in the large corporate segment	⊖ ↑ Competition in many customer segments
	efficiency ⊕ ↑ Financial access ↑ Consolidation ↑ Business scope ↑ Fewer regulations	⊕ Better pricing in accordance with risks	⊕ Better pricing in accordance with risks	⊕ ↑ Financing options for banks ↑ Securitization ↓ Maturity mismatch	
Payment system	⊕ ↑ Efficiency from more competition	N/A	⊖ Slightly negative, if any	⊕ ↑ Transactions	N/A
Distribution of risks	⊕ ↑ Risk management capability, in part due to greater business scope	⊕ ↑ Depositor awareness of risks ↑ Bank awareness of financing risks	⊕ ↑ Risk management capability	⊕ ↑ Efficiency of risk absorption, e.g., securitization ↑ Corporate choices	N/A

- การให้บริการด้านการชำระเงิน

ความต้องการบริการด้านการชำระเงินจะขยายตัวตามเศรษฐกิจ การเติบโตของตลาดทุน รวมไปถึงการตอบรับเทคโนโลยีของผู้บริโภค แม้ว่าการบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II ซึ่งกำหนดให้มีการรวมความเสี่ยงด้านปฏิบัติการในการคำนวณเงินกองทุน อาจทำให้ต้นทุนในการประกอบธุรกิจด้านนี้ของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นบ้าง แต่ก็คงไม่มากนัก ดังนั้น บทบาทการให้บริการด้านการชำระเงินของธนาคารพาณิชย์จึงน่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยมีปัจจัยเสริมจากแผนพัฒนาระบบการชำระเงินที่เรียกว่า Payment 2004 ซึ่งจะผลักดันให้ระบบการชำระเงินของประเทศมีประสิทธิภาพทั้งในด้านความสะดวกรวดเร็วแก่ผู้ใช้บริการ ความปลอดภัย ความน่าเชื่อถือ และความเป็นธรรมในการคิดค่าบริการกับลูกค้า ในขณะที่เดียวกันแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินที่กระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน จะทำให้ธนาคารพาณิชย์มีประสิทธิภาพในการให้บริการต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งรวมถึงบริการด้านการชำระเงิน

- การเป็นสื่อกลางในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยง

ธนาคารพาณิชย์จะทำให้ที่สื่อกลางในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจได้ดีขึ้นมาก เพราะทั้งแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก การบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับ Basel II และการเติบโตของตลาดทุนและตลาดอนุพันธ์จะเอื้อให้

ธนาคารพาณิชย์ตระหนักถึงความเสี่ยงและมีศักยภาพในการบริหารความเสี่ยงมากขึ้น จากขอบเขตธุรกิจที่กว้างขึ้น การกำกับดูแลโดยทางการ ตลาดที่ตระหนักถึงความเสี่ยงมากขึ้นประกอบกับกลไกตลาดเข้ามามีบทบาทในการกำกับธนาคารพาณิชย์มากขึ้นด้วย ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของช่องทางถ่ายโอนความเสี่ยงจากธนาคารพาณิชย์ไปสู่ผู้ที่สามารถแบกรับความเสี่ยงบางประเภทได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า อาทิ บริษัทประกันที่มี funding ระยะยาวจึงสามารถแบกรับความเสี่ยงระยะยาวได้ดีกว่าธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น

นอกจากนั้น การเติบโตของตลาดทุนจะทำให้ระบบเศรษฐกิจยังมีทางเลือกนอกเหนือจากระบบธนาคารพาณิชย์ในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยง

โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินจะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจอ่อนไหวต่อความเสี่ยงในช่วงวัฏจักรเศรษฐกิจหนึ่งๆ เพิ่มขึ้น แต่นโยบายของทางการที่มีลักษณะมองไปข้างหน้า (forward-looking) และมี automatic stabilizers จะช่วยบรรเทาความอ่อนไหวที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวได้ระดับหนึ่ง

ในอนาคต สำหรับระบบเศรษฐกิจโดยรวม บทบาทของธนาคารพาณิชย์ด้านการเป็นตัวกลางทางการเงินอาจจะลดความสำคัญโดยเปรียบเทียบลงไป แต่ยังคงน่าจะเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญมากสำหรับภาคครัวเรือนและผู้ประกอบการรายย่อยอยู่ เพราะลูกค้ากลุ่มดังกล่าวมีข้อจำกัดในการระดมทุนจากตลาดทุนหรือตลาดต่างประเทศ ไม่เหมือนกับธุรกิจขนาดใหญ่

แม้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมอาจพึ่งพาธนาคารพาณิชย์น้อยลง แต่ธนาคารพาณิชย์จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถทำหน้าที่หลัก 3 ด้านได้ดีขึ้น คือ (1) การเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างผู้มีเงินออมและผู้ต้องการเงินทุน (2) การให้บริการด้านการชำระเงิน และ (3) การเป็นสื่อกลางในการจัดสรรและกระจายความเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจ ทำให้โดยรวมการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการเงินน่าจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ

5. ความสามารถของธนาคารพาณิชย์ไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน

บทที่ 4 ได้กล่าวถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ใน 3 มิติ (ต้นทุน การแข่งขัน และความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์) ในบทนี้จะเป็นการประเมินความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของธนาคารพาณิชย์ไทย ทั้งธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่เดิมและธนาคารพาณิชย์ที่ยกระดับขึ้นมาจากบริษัทเงินทุนภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ใน 3 เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ 3 มิติดังกล่าว ได้แก่ ความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทยในการรองรับการบังคับใช้เกณฑ์เงินกองทุนขั้นต่ำตาม Basel II (ต้นทุน) ความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย (การแข่งขัน) และกระบวนการบริหารความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ไทย (ความเสี่ยง) โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถาบันการเงิน และจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงิน (ดูรายละเอียด “โครงการ 2005 Bank CEO Survey” ในภาคผนวก 2)

5.1 ความเพียงพอของเงินกองทุนภายใต้หลักเกณฑ์ Basel II

คำถามสำคัญที่ผู้กำกับดูแลและธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องตอบให้ได้ก่อนที่จะมีการนำหลักเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนตาม Basel II มาปฏิบัติใช้ คือ ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งมีระดับของเงินกองทุนตามกฎหมายที่เพียงพอต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์เงินกองทุนขั้นต่ำ (หลักการที่ 1) ของ Basel II หรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้กำกับดูแลในแต่ละประเทศสามารถตอบคำถามดังกล่าวได้ ทาง Basel Committee for Banking Supervision (BCBS) ได้จัดทำแบบทดสอบ Quantitative Impact Study 3 หรือ QIS 3 ขึ้น¹² สำหรับให้ผู้กำกับดูแลส่งให้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศของตนทดลองทำสำหรับประเทศไทยเองนั้น ทาง ธปท. ได้ให้ธนาคารพาณิชย์ทำแบบทดสอบ QIS 3 ไปแล้วเมื่อต้นปี 2546 ซึ่ง ธปท. ได้นำผลที่ได้มาใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตัดสินใจกำหนดการบังคับใช้ Basel II ของประเทศไทย

ส่วนย่อยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย 12 แห่ง และบริษัทเงินทุนที่จะยกระดับเป็นธนาคารพาณิชย์ภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบัน

¹² หลังจาก BCBS ออก QIS 3 มาในปี 2545 BCBS ได้ออกแบบทดสอบมาอีกสองชุด คือ QIS 4 (ปี 2547) และ QIS 5 (ปี 2548) ซึ่งลงรายละเอียดที่ลึกขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีคำนวณเงินกองทุนแบบ IRB

การเงิน 3 แห่ง ในลักษณะเดียวกันกับแบบทดสอบ QIS 3 แต่ด้วยข้อมูลในระดับที่หยابกว่ามาก กล่าวคือ ข้อมูลในรายงานประจำปีและบนเว็บไซต์ของสถาบันการเงินทั้ง 15 แห่ง

คำถามที่ส่วนย่อยนี้ต้องการตอบ คือ หากมีการบังคับใช้หลักเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำตาม Basel II ณ สิ้นปี 2547 อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และจะยังสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ ธปท. กำหนดที่ร้อยละ 8.5 หรือไม่

ในการตอบคำถามดังกล่าว การวิเคราะห์นี้จะสมมติว่าสถาบันการเงินทั้ง 15 แห่งใช้วิธี Standardised Approach ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิต และใช้วิธี Basic Indicator Approach ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านปฏิบัติการ (สำหรับรายละเอียดของสมมติฐานปลีกย่อยเพิ่มเติมที่ใช้ในการประมาณการ โปรดดูในภาคผนวก 1) ซึ่งจากการวิเคราะห์ดังกล่าว (รายละเอียดของผลการศึกษาไม่ได้รายงานในบทความนี้) มีข้อสรุปที่สำคัญ 3 ประการ คือ

(1) ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยมีความแข็งแกร่งของเงินกองทุนที่สามารถรองรับการบังคับใช้เกณฑ์ดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำตาม Basel II ได้ โดยสถาบันการเงินทั้ง 15 แห่ง มีอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงภายใต้ Basel II ที่สูงกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 8.5 ที่ ธปท. กำหนด

(2) การลดลงของอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง ส่วนใหญ่แล้วมาจากเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ ซึ่งไม่มีการบังคับภายใต้เกณฑ์ปัจจุบัน โดยเฉลี่ยแล้ว อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงลดลงประมาณร้อยละ 1.2 หากต้องมีการดำรงเงินกองทุนด้านปฏิบัติการ

(3) การเปลี่ยนวิธีคำนวณเงินกองทุนด้านเครดิต จากวิธีปัจจุบันเป็นวิธี SA ด้านเครดิต มีผลกระทบต่อไม่มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะลูกหนี้ภาคเอกชนส่วนใหญ่ของสถาบันการเงินไทยไม่มี rating จึงได้รับน้ำหนักความเสี่ยงเท่ากับในเกณฑ์ปัจจุบันที่ 100 นอกจากนี้ สถาบันการเงินจะได้ประโยชน์จากการปรับลดน้ำหนักความเสี่ยงของสินเชื่อที่อยู่อาศัย (น้ำหนักความเสี่ยงลดลงจากร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 35) และสินเชื่อเพื่อการบริโภคอุปโภคส่วนบุคคลอื่นๆ ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ใช้เป็นตัวแทนของลูกหนี้รายย่อย (น้ำหนักความเสี่ยงลดลงจากร้อยละ 100 เป็นร้อยละ 75)

ยิ่งไปกว่านั้น พบว่า สถาบันการเงินบางสถาบันมีอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงที่เพิ่มขึ้นภายใต้เกณฑ์ Basel II สาเหตุหลักเนื่องมาจากสถาบันการเงินเหล่านี้มีสัดส่วนของสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลต่อสินเชื่อรวมที่สูง

อย่างไรก็ดี ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดนี้ ใช้เป็นแนวทางคร่าวๆ ได้เท่านั้น เนื่องจากการวิเคราะห์ในระดับที่หยابมาก อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงภายใต้ Basel II ที่ได้จากการ

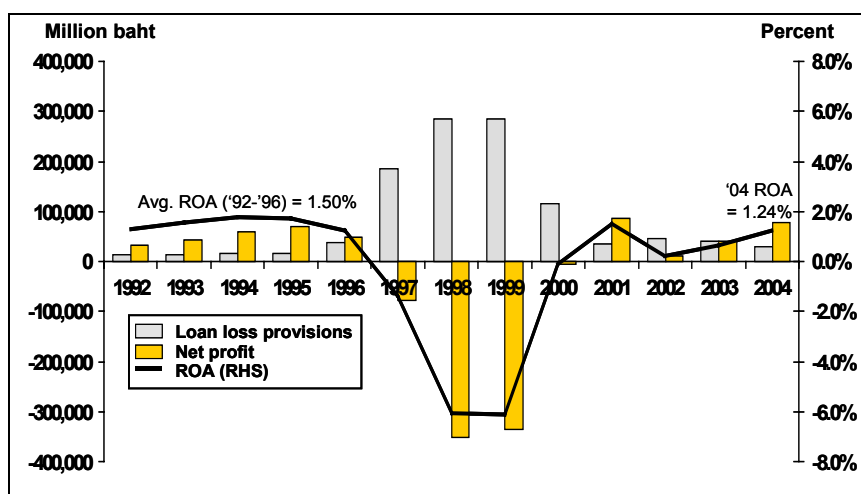
คำนวณ มีความไม่แน่นอนค่อนข้างสูง หากผู้กำกับดูแลต้องการศึกษาผลกระทบอย่างจริงจัง การใช้ข้อมูลสินทรัพย์เสี่ยงของสถาบันการเงิน (ซึ่งไม่ใช่ข้อมูลสาธารณะและละเอียดกว่ารายงานประจำปี) ในการประมาณการจะได้ผลที่แน่นอนขึ้น

นอกจากนี้ การที่การประเมินความเสี่ยงของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ในบทความนี้มีลักษณะ static กล่าวคือ คงฐานะและพอร์ตลูกหนี้ของธนาคารพาณิชย์ไว้ ณ สิ้นปี 2547 โดยมีได้คำนึงว่าในช่วงระหว่างสิ้นปี 2547 จนถึงสิ้นปี 2551 ฐานะและพอร์ตลูกหนี้ของธนาคารพาณิชย์จะเปลี่ยนแปลงไป นับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการนำไปใช้ประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในปี 2551 เมื่อ Basel II มีผลบังคับใช้จริง

5.2 ความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย

นับตั้งแต่ปี 2545 ธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ (ไม่รวมธนาคารพาณิชย์ที่ยกระดับขึ้นมาจากบริษัทเงินทุน 3 บริษัท) มีกำไรสุทธิที่เพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง รายได้จากการดำเนินงานขยายตัวในอัตราที่สูง ขณะที่ภาระในการกันสำรองหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ (loan loss provision) ลดลงไปมาก ซึ่งต่างจากช่วง 2-3 ปีแรกหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ที่ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องตัดหนี้สูญและค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเป็นค่าใช้จ่ายจำนวนมากในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จนนำไปสู่การขาดทุนอย่างเป็นประวัติการณ์ในปี 2541 และ 2542

รูปที่ 5.2.1 กำไรสุทธิ หนี้สงสัยจะสูญ และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์ไทย ระหว่างปี 2535-2547

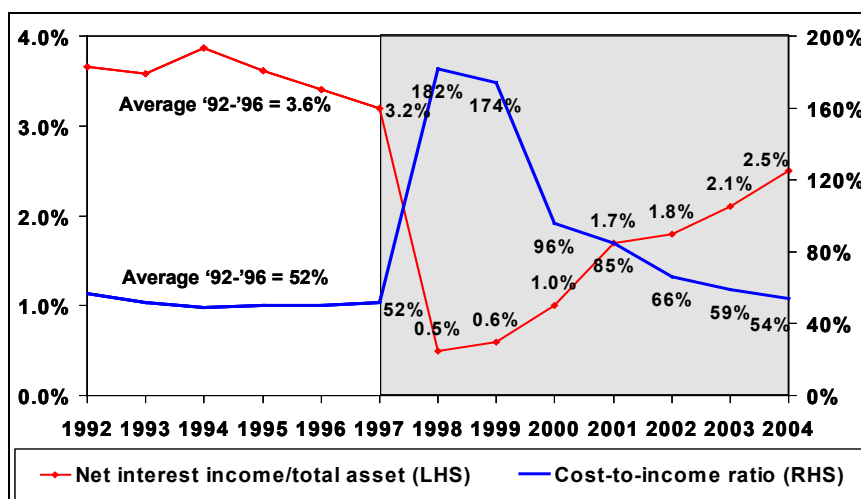
ที่มา : Website ธปท. ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 1 และ 10; Supervision Report 1996/7

เมื่อพิจารณาถึงอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset : ROA) พบว่า ROA ของธนาคารพาณิชย์ไทยได้กลับเข้าสู่ระดับที่ใกล้เคียงกับช่วงก่อนวิกฤตแล้ว โดย ณ สิ้นปี 2548

และครั้งแรกของปี 2549 ROA ของธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ที่ร้อยละ 1.24 และร้อยละ 1.50 ตามลำดับ เทียบกับ ROA เฉลี่ยระหว่างปี 2535-2539 ที่ร้อยละ 1.50

นอกจากภาระในการกันสำรองที่ลดลงแล้ว ผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นของธนาคารพาณิชย์ไทยมาจากความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่เพิ่มสูงขึ้น รูปที่ 5.2.2 แสดงให้เห็นว่าอัตราส่วนรายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิต่อสินทรัพย์รวมเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ไทยเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่องนับตั้งแต่ทำสถิติต่ำสุดในปี 2541 ขณะที่อัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงาน (Cost to income ratio = ค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยหารด้วยผลรวมของรายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิต่อรายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ย) ลดลงต่อเนื่องหลังจากทำสถิติสูงสุดในปี 2541 เช่นกัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า แม้อัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยจะกลับไปใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยก่อนวิกฤตแล้ว แต่รายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของธนาคารพาณิชย์ไทยยังต่ำกว่าในช่วงก่อนวิกฤตอย่างมีนัย ซึ่งนอกเหนือจากสัดส่วนหนี้ NPL ที่ยังอยู่ในระดับสูงแล้ว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งน่าจะมาจากระดับของการแข่งขันที่สูงขึ้นระหว่างสถาบันการเงิน ซึ่งทำให้ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ลดลง

รูปที่ 5.2.2 รายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิต่อสินทรัพย์รวมเฉลี่ยและค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย ระหว่างปี 2535-2547

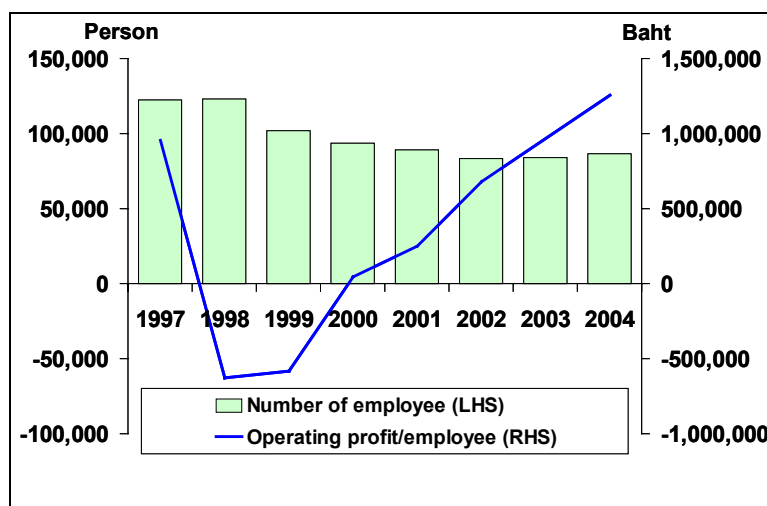
ที่มา : Website ธปท. ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 1 และ 10; Supervision Report 1996/7

ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยที่พิจารณาจากอัตราส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงานนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยโดยวิธี Stochastic Frontier Analysis ของกิตติพร เมธาประยูร (2548) ซึ่งพบว่า

cost efficiency ที่วัดจากการประมาณ translog cost function ของธนาคารพาณิชย์ไทยลดลงต่ำสุดในปี 2541 ก่อนที่จะปรับตัวสูงขึ้นต่อเนื่อง

ประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดีขึ้นของธนาคารพาณิชย์ไทย ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประสิทธิภาพของพนักงานที่เพิ่มสูงขึ้น วิฤตเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยต้องลดจำนวนพนักงานลงเพื่อควบคุมต้นทุนในการดำเนินงาน ส่งผลต่อเนื่องให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีขนาดขององค์กรที่กะทัดรัดขึ้น (จำนวนพนักงานของธนาคารพาณิชย์ไทยทั้งระบบ ณ สิ้นปี 2547 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71 ของจำนวนพนักงานในปี 2540) และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากขึ้น ประสิทธิภาพของพนักงานที่ดีขึ้นนี้ สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากกำไรจากการดำเนินงานต่อหัวพนักงานที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดหลังจากปี 2543

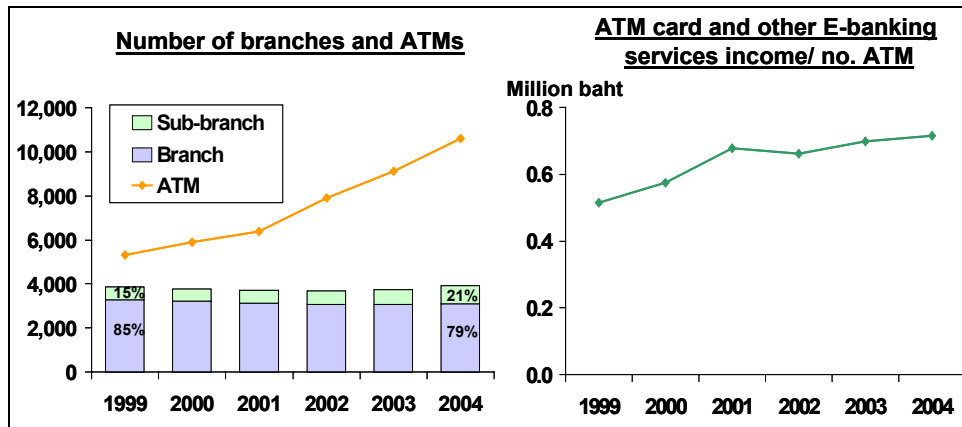
รูปที่ 5.2.3 จำนวนพนักงาน และกำไรจากการดำเนินงานต่อหัวพนักงานระหว่างปี 2540-2547

ที่มา : Website ธปท. ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 10

นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ไทยได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบสาขาให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากขึ้น (branch rationalization) และเน้นการขยายจุดบริการให้ลูกค้าของธนาคารในรูปแบบของสาขาย่อยซึ่งมีต้นทุนในการดำเนินงานต่ำกว่าสาขาปกติ ยิ่งไปกว่านั้น ธนาคารพาณิชย์ไทยได้ขยายจุดบริการในรูปของเครื่อง ATM (ซึ่งปัจจุบันมีบริการหลากหลายขึ้น โดยเฉพาะบริการ ORFT ซึ่งเป็นบริการ โอนเงินระหว่างธนาคาร หรือบริการชำระเงินเงินในลักษณะที่เป็น Bill Payments) ในอัตราที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนสาขามาก เหล่านี้ล้วนมีผลให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยเพิ่มสูงขึ้น

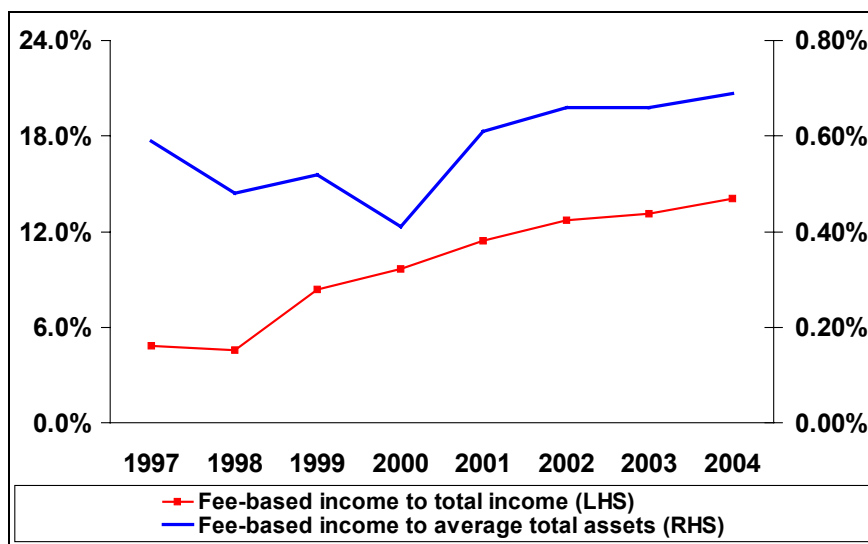
รูปที่ 5.2.4 สาขา สาขาย่อย จำนวนเครื่อง ATM และรายได้ค่าบริการบัตร ATM และอิเล็กทรอนิกส์/
จำนวนเครื่อง ATM ของธนาคารพาณิชย์ไทย ระหว่างปี 2542-2547

ที่มา : Website ธปท. ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 1 และ 12 และรายงานระบบการชำระเงิน 2547

การเปลี่ยนแปลงที่สามารถเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนอีกประการหนึ่ง คือ ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากค่าธรรมเนียมและบริการ (การรับรอง รับอาวัล และค้ำประกัน ธุรกิจบัตร ธุรกิจ Bancassurance บริการโอนเงินชำระหนี้ บริการบริหารเงินสด การจัดจำหน่ายตราสารหนี้ การออกผลิตภัณฑ์ทางการเงินต่างๆ เป็นต้น) ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว ค่าธรรมเนียมและบริการเป็นรายได้หลักรองจากรายได้ดอกเบี้ยสุทธิของธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งที่สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในประเทศไทยสามารถปล่อยกู้ให้กับบริษัทไทยในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าต้นทุนความเสี่ยง (risk cost) และต้นทุนทางการเงิน (funding cost) ของธนาคารได้ เป็นเพราะธนาคารเหล่านี้มีรายได้เพิ่มเติมในรูปแบบของค่าธรรมเนียมจากบริการเสริม (cross-sale) ต่างๆ อีกทางหนึ่ง

รูปที่ 5.2.5 รายได้ค่าธรรมเนียมและบริการต่อรายได้ทั้งหมดและต่อสินทรัพย์รวมเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ไทย ระหว่างปี 2540-2547

ที่มา : Website ธปท. ข้อมูลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ ตารางที่ 1 และ 10

ตารางที่ 5.2.1 เปรียบเทียบอัตราส่วนสำคัญทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยกับธนาคารพาณิชย์ในภูมิภาคและในประเทศสหรัฐอเมริกา ณ สิ้นปี 2547 ในด้านของความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ธนาคารพาณิชย์ไทยจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี โดยเฉพาะผลตอบแทนผู้ถือหุ้นจัดว่าค่อนข้างดีมาก

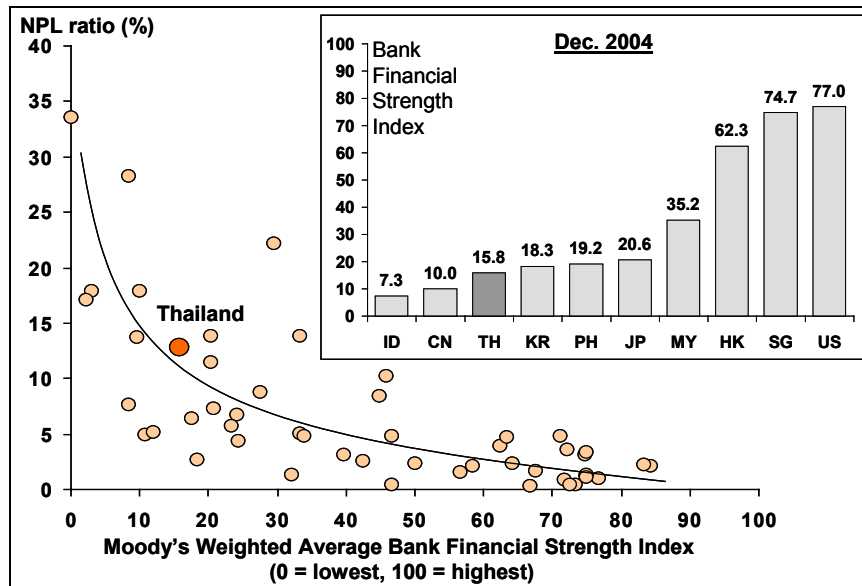
อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงคุณภาพสินทรัพย์ ซึ่งอาจส่งผลถึงความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานในอนาคตของธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์ไทยจัดว่าไม่ค่อยดีนัก นอกจากอัตราส่วน NPL ของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยจะอยู่ในระดับสูงแล้ว อัตราส่วนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อ NPL ของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ในระดับที่ต่ำ ซึ่งหากเศรษฐกิจไทยชะลอตัวเป็นระยะเวลานานกว่าที่หลายฝ่ายคาดการณ์ไว้ คุณภาพสินทรัพย์อาจเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยในระยะต่อไปได้ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีอันดับความน่าเชื่อถือที่ค่อนข้างต่ำ (รูปที่ 5.2.6) แม้ว่าธนาคารพาณิชย์ไทยจะมีความสามารถในการทำกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดีก็ตาม

ตารางที่ 5.2.1 อัตราส่วนสำคัญทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคและในประเทศสหรัฐอเมริกา ณ สิ้นปี 2547

	ไทย	ฟิลิปปินส์	ไต้หวัน	ฮ่องกง	สหรัฐอเมริกา
ความสามารถในการทำกำไร					
ผลตอบแทนสินทรัพย์ก่อนหักภาษี (Pre-tax ROA)	1.2	1.2	0.6	1.5	1.8
ผลตอบแทนผู้ถือหุ้นก่อนหักภาษี (Pre-tax ROE)	16.8	9.8	10.2	18.6	18.1
รายได้ดอกเบี้ยสุทธิต่อสินทรัพย์รวม	2.5	3.2	1.5	1.7	3.0
ค่าหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินทรัพย์รวม	0.5	0.5	0.6	-0.02	0.3
ค่าธรรมเนียมและบริการต่อสินทรัพย์รวม	0.7	0.7	0.5	N/A	1.4
ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน					
ค่าใช้จ่ายต่อรายได้จากการดำเนินงาน	54.0	64.7	54.7	41.6	59.4
ค่าใช้จ่ายจากการดำเนินงานต่อสินทรัพย์รวม	2.0	3.2	1.3	1.1	3.1
คุณภาพสินทรัพย์					
NPL ต่อสินเชื่อรวม	11.8	12.7	2.8	1.6	0.9
ค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อ NPL	66.9	60.4	41.0	86.7	174.7

- ที่มา: (1) ไทย (รพท. – ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ)
(2) ฟิลิปปินส์ (<http://www.bsp.gov.ph/Statistics/sipbs/> – universal and commercial banks)
(3) ไต้หวัน (<http://www.cbc.gov.tw/EngHome/Ebankexam/Statistics/eubpr/Current/index.asp> – domestic banks)
(4) ฮ่องกง (HKMA Annual Report 2004 – retail banks)
(5) สหรัฐอเมริกา (<http://www2.fdic.gov/SDI/SOB/> – FDIC-insured commercial banks)

รูปที่ 5.2.6 Moody's Weighted Average Bank Financial Strength Index และอัตราส่วน NPL ใน 52 ประเทศในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกาเหนือและใต้ และออสเตรเลีย ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2546

ที่มา : IMF Global Financial Stability Report, April 2005

หมายเหตุ กราฟแท่งในกรอบเล็ก แสดงดัชนี Bank Financial Strength ณ สิ้นปี 2547 ของประเทศไทย และ 8 ประเทศในเอเชีย (อินโดนีเซีย จีน เกาหลีใต้ ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย ฮองกง และสิงคโปร์) และประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาถึงลงไปอีกระดับ จะพบว่า downside risk ของธนาคารพาณิชย์ไทยที่เกิดจากการคุณภาพสินทรัพย์มีไม่สูงนัก โดย ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2548 ประมาณร้อยละ 44 ของยอดคงค้างของหนี้ NPL ของธนาคารพาณิชย์ไทยอยู่ในระหว่างกระบวนการทางกฎหมาย ประมาณร้อยละ 37 อยู่ระหว่างการเจรจากับลูกหนี้ และที่เหลือประมาณร้อยละ 19 ผ่านการปรับโครงสร้างหนี้เสร็จแล้วและอยู่ระหว่างผ่อนชำระ

นอกจากนี้ ผลรวมของมูลค่าของหลักประกันกับสำรองเพื่อหนี้สงสัยจะสูญที่ธนาคารพาณิชย์กันไว้ในปัจจุบัน มีปริมาณมากกว่ายอดคงค้างของหนี้ NPL พอสมควร¹³ ซึ่งจากการประมาณโดยคร่าว มูลค่าของหลักประกันจะต้องลดลงมากกว่าร้อยละ 20 จึงจะเห็นผลรวมของมูลค่าของหลักประกันกับสำรองเพื่อหนี้สงสัยจะสูญที่ธนาคารพาณิชย์กันไว้ ลดลงต่ำกว่ายอดคงค้างของหนี้ NPL

¹³ อย่างไรก็ตาม Kengchon (2002) ชี้ว่าหากรวมหนี้ที่ผ่านการปรับโครงสร้างหนี้ (TDR) เข้าไปด้วย NPL cushion ที่เกิดจากผลรวมของหลักประกันกับสำรองเพื่อหนี้สงสัยจะสูญของธนาคารพาณิชย์อาจมีไม่เพียงพอ

โดยสรุป ส่วนย่อยนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบธนาคารพาณิชย์ไทยมีความแข็งแกร่งขึ้นค่อนข้างมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งน่าจะช่วยให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนเพิ่มเติมในระบบและบุคลากรหรือการรองรับความผันผวนจากภาวะเศรษฐกิจ ได้ในระดับหนึ่ง

5.3 กระบวนการบริหารความเสี่ยง

กระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ขาดประสิทธิภาพเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของสถาบันการเงินไทยในช่วงก่อนปี 2540 สถาบันการเงินจำนวนมากต้องล้มเลิกกิจการ ถูกควมรวม หรือถูกแทรกแซงกิจการ โดยทางการหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ แม้ในสถาบันการเงินที่ผ่านพ้นวิกฤตมาได้ ผลพวงจากการบริหารความเสี่ยงที่หละหลวมยังคงมีให้เห็นจากระดับของหนี้ NPL ที่ค้างอยู่บนงบดุล

ปัจจุบัน เป็นที่น่ายินดีที่สถาบันการเงินไทยได้เรียนรู้บทเรียนที่สำคัญ และมีการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ดีขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด การปล่อยสินเชื่อเป็นไปอย่างระมัดระวังมากขึ้น มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงและส่วนงานที่ดูแลด้านการบริหารความเสี่ยงโดยเฉพาะ และมีการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากต่างประเทศเข้ามาใช้ในการบริหารความเสี่ยงด้านต่างๆ

ในส่วนนี้ เป็นการประเมินและเปรียบเทียบกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินไทยและต่างชาติในประเทศไทย โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงิน และข้อมูลจากส่วนสุดท้ายของแบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey ซึ่งถามถึงเครื่องมือพื้นฐานในการบริหารความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ 8 ประการ ได้แก่

(1) โครงสร้างการกำกับดูแลภายในเพื่อประเมินความครบถ้วนสมบูรณ์และประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน สถาบันการเงินควรมีคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงที่ดูแลภาพรวมของการบริหารความเสี่ยงของสถาบัน ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตัวสถาบันการเงินเองแล้ว ยังสอดคล้องกับหลักการที่สอง (Pillar Two) ของ Basel II ที่กำหนดให้สถาบันการเงินมีโครงสร้างภายในที่สามารถตรวจสอบ ประเมินและกำกับดูแลกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบัน

(2) การใช้เทคนิคการบริหารความเสี่ยง เช่น Economic Capital¹⁴, RAROC (Risk-Adjusted Return on Capital) หรือเครื่องมือในการกำหนดผลตอบแทนให้เหมาะสมกับความเสี่ยง

¹⁴ Economic capital เป็นศัพท์เทคนิคในการบริหารความเสี่ยง หมายถึง เงินกองทุนสำหรับรองรับ unexpected loss ซึ่งคำนวณมาจากความแปรปรวนของ loss distribution

อื่นๆ ในการจัดสรรเงินทุนในการทำธุรกรรมต่างๆ การนำ Economic Capital หรือ RAROC มาใช้จะช่วยให้อำนาจการเงินสามารถจัดสรรเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่แบกรับความเสี่ยงมากเกินไป ซึ่งมักเกิดขึ้นในกรณีที่อำนาจการเงินยึด Regulatory Capital หรือ ROE เป็นหลักในการจัดสรรเงินทุนในการทำธุรกรรม

(3) การใช้แบบจำลอง credit scoring ในการปล่อยสินเชื่อบุคคล การใช้แบบจำลอง credit scoring ในการตอบรับหรือปฏิเสธลูกค้าบุคคล รวมทั้งการกำหนดวงเงินตามคุณสมบัติของลูกค้าจะช่วยให้อำนาจการเงินมีการคัดเลือกลูกค้าที่เป็นระบบ ลดต้นทุน ลดการพึ่งพาหลักประกัน และลดความเสี่ยงในการทำธุรกรรมสินเชื่อบุคคล ทั้งนี้ แบบจำลอง credit scoring สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทตามลักษณะการใช้งาน คือ application scoring ใช้ในการอนุมัติและการกำหนดวงเงินเบื้องต้น และ behavioral scoring ใช้ในการปรับเปลี่ยนวงเงินและ cross sale ตามพฤติกรรมของลูกค้า

(4) การใช้แบบจำลอง credit scoring ในการปล่อยสินเชื่อ SME เช่นเดียวกันกับการใช้แบบจำลอง credit scoring สำหรับสินเชื่อบุคคล การใช้แบบจำลอง Credit Scoring สำหรับสินเชื่อ SME ช่วยลดต้นทุน ลดการพึ่งพาหลักประกัน และลดความเสี่ยงในการทำธุรกรรม

(5) การแบ่งเกรดหรือจัดลำดับความเสี่ยงของลูกค้าสินเชื่ออย่างเป็นระบบ การแยกแยะความเสี่ยงของผู้กู้แต่ละรายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินเชื่อธุรกิจขนาดใหญ่ (corporate) จะช่วยให้อำนาจการเงินสามารถตั้งอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขการกู้ยืมที่เหมาะสมกับระดับความเสี่ยงของลูกค้าแต่ละราย (risk-based pricing) ตลอดจนการกำหนดเงินสำรองและเงินกองทุนสำหรับลูกหนี้รายนั้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาแบบจำลองเพื่อใช้สำหรับวิธี IRB ตามหลักเกณฑ์ Basel II

(6) การใช้แบบจำลองในการบริหารความเสี่ยงของพอร์ตสินเชื่อ การบริหารความเสี่ยงด้านเครดิตโดยการพิจารณาทั้งพอร์ตสินเชื่อจะช่วยให้อำนาจการเงินสามารถหาสมดุลที่เหมาะสมระหว่างผลตอบแทนและความเสี่ยงของทั้งพอร์ตสินเชื่อในลักษณะเดียวกันกับการบริหารพอร์ตหลักทรัพย์ กำหนดเพดานการให้สินเชื่อ (lending limit) ตามประเภทธุรกิจ เพื่อลดความเสี่ยงจากการกระจุกตัวของสินเชื่อ (concentration risk) โดยตัวอย่างของแบบจำลองความเสี่ยงของพอร์ตสินเชื่อที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ KMV Portfolio Manager, Credit Metrics, Credit Risk+ และ Credit Portfolio View

(7) แบบจำลองในการบริหารความเสี่ยงของอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Risk: IRR) IRR หมายถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของสินทรัพย์และหนี้สินของสถาบัน

การเงินอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย การใช้แบบจำลอง IRR ช่วยให้สถาบันการเงินสามารถประมาณ IRR ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ได้ และมีการตั้งรูปแบบของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ (คงที่ ลอยตัว หรือผสม) ที่เหมาะสมกับ IRR profile ของสถาบันการเงิน ทั้งนี้ แบบจำลอง IRR แบ่งออกเป็นสามระดับตามความซับซ้อน ได้แก่ (1) แบบจำลอง Gap (Re-pricing Gap, Maturity Gap หรือ Duration Gap) ใช้ดูผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยต่อรายได้ดอกเบี้ยสุทธิหรือมูลค่าของผลต่างระหว่างสินทรัพย์และหนี้สินของสถาบันการเงินแบบหยาบๆ และใช้ในการบริหารความเสี่ยงสภาพคล่องของสถาบันการเงิน (2) แบบจำลอง Earning at Risk (EaR) หรือแบบจำลอง Earning Simulation ใช้ประมาณรายได้ดอกเบี้ยสุทธิในช่วง 1-2 ปีข้างหน้าภายใต้สถานการณ์จำลองต่างๆ และ (3) แบบจำลอง Economic Value of Equity (EVE) ดู discounted cash flows ของสินทรัพย์และหนี้สินต่างๆ ทั้งในและนอกงบดุล

(8) การตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามความเสี่ยงของลูกหนี้ (risk-based provisioning methodology) ธนาคารพาณิชย์ที่มีกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ดีควรจะมีการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญตามความเสี่ยงที่แท้จริงของลูกหนี้แต่ละราย ซึ่งในบางกรณีหมายถึงการกันสำรอง (specific provision) ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ปัจจุบันของ ธปท.

โดยปกติแล้ว สถาบันการเงินที่มีการตั้งสำรองตามความเสี่ยงที่แท้จริงของลูกหนี้สินเชื่อ จะมีการจัดชั้นสินเชื่อภายในที่ย่อยกว่าเกณฑ์ของ ธปท. และมีการคำนวณเงินสำรองที่อิงกับความเสี่ยงน่าจะเป็นในการคิดนัดชำระหนี้และ economic value ของหลักประกันของลูกหนี้แต่ละราย (นั่นคือเงินสำรองควรจะสะท้อน expected loss (EL) ของลูกหนี้สินเชื่อนั้น) ซึ่งสถาบันการเงินเหล่านี้จะไม่มีปัญหาในการปรับตัวแต่ประการใด หาก ธปท. ตัดสินใจบังคับใช้เกณฑ์การกันสำรองตาม IAS 39 (ซึ่งเข้มขึ้นในเรื่องของหลักประกัน แต่ไม่ได้เป็น risk-based)

เครื่องมือทั้ง 8 ประการนี้ เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่มีธุรกรรมทั้งสินเชื่อรายย่อยและสินเชื่อรายใหญ่ (แบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey ไม่ได้ถามถึงเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงในบัญชีเพื่อการลงทุน ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ไม่มากนักสำหรับธนาคารพาณิชย์เมื่อเทียบกับความเสี่ยงด้านเครดิต ซึ่งจากข้อมูลการดำรงเงินกองทุนของสถาบันการเงิน ณ สิ้นเดือนมิถุนายน 2548 (ไตรมาสแรกที่สถาบันการเงินที่เข้าเกณฑ์ต้องดำรงเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านตลาด) พบว่าสินทรัพย์เสี่ยงด้านตลาดของสถาบันการเงินไทยส่วนใหญ่คิดเป็นสัดส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 1 ของสินทรัพย์เสี่ยงทั้งสิ้น)

ตารางที่ 5.3.1 เปรียบเทียบกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน 5 กลุ่ม (ดูการแบ่งกลุ่มในภาคผนวก) โดยอาศัยการให้คะแนน ดังนี้ หากมีการใช้เครื่องมือบริหารความเสี่ยงใน

หัวข้อนั้นแล้ว ได้ 1 คะแนน อยู่ในระหว่างการนำมาปฏิบัติใช้ (กำลังจัดซื้อ ติดตั้ง หรือทดสอบ) ได้ 0.5 คะแนน อยู่ในระหว่างการพิจารณาที่จะนำมาใช้ ได้ 0.25 คะแนน และตอบว่าไม่มี ได้ศูนย์ คะแนน

อนึ่ง การให้คะแนนในแต่ละหัวข้อไม่ได้มีการจำแนกความซับซ้อนของเครื่องมือบริหารความเสี่ยงในหัวข้อนั้น เช่น การจัดลำดับความเสี่ยงของลูกค้าสินเชื่ออย่างเป็นระบบ อาจเป็นเพียงการพิจารณาจากคุณสมบัติของลูกค้าและลักษณะของธุรกิจโดยมิได้อาศัยวิธีทางสถิติประกอบ หรืออาจเป็นการใช้แบบจำลองการจัดลำดับภายใน (internal ratings model) ซึ่งไม่ว่าสถาบันการเงินใช้วิธีการใดอยู่ จะได้ 1 คะแนนเท่ากัน ทั้งนี้ เป็นเพราะข้อจำกัดของความยาวของแบบสอบถามและเวลาในการสัมภาษณ์ทำให้ไม่สามารถลงรายละเอียดได้ในทุกสถาบันการเงิน

ในภาพรวม กระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินไทยเป็นที่น่าพอใจ สถาบันการเงินไทยเกือบทุกแห่งมีคะแนนเฉลี่ยของทั้งแปดคำถามที่เกิน 0.5 ซึ่งหมายความว่า อย่างน้อยสถาบันการเงินไทยอยู่ในระหว่างการนำเครื่องมือบริหารความเสี่ยงพื้นฐานต่างๆ มาปฏิบัติใช้อย่างไรก็ดี เทียบกับสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศและธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ สถาบันการเงินไทยยังคงมีระยะห่างในด้านของกระบวนการบริหารความเสี่ยงอยู่ช่วงหนึ่ง โดยจุดที่เห็นความแตกต่างค่อนข้างชัดเจน คือ การใช้ Economic Capital และ RAROC ในการจัดสรรเงินทุน และการกันสำรองหนี้สูญตามความเสี่ยงที่แท้จริงของลูกค้าหนี้

ตารางที่ 5.3.1 เปรียบเทียบกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินแต่ละกลุ่ม

Risk Management Capabilities Across Institution Groups					
Peer group Capability	Large private banks	Medium-sized private & state-owned banks	Small private banks	Hybrid banks	Foreign bank branches
Risk management committee	●	●	●	●	●
Use of economic capital/RAROC	◐	◐	◐	◐	●
Consumer credit scoring model(s)	●	◐	◐	◐	●
SME credit scoring model(s)	◐	◐	◐	◐	◐
Loan grading/internal rating systems	●	◐	●	●	●
Credit portfolio management model(s)	◐	◐	◐	◐	◐
IRR on banking book model(s)	●	●	◐	●	●
Risk-based provisioning methodology	◐	◐	◐	●	●

เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มสถาบันการเงินไทย พบว่า ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐมีกระบวนการบริหารความเสี่ยงในลำดับท้ายสุด ขณะที่ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่และธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็กมีคะแนนเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากการที่คำถามใน 2005 Bank CEO Survey ไม่ได้ลงรายละเอียดของเครื่องมือบริหารความเสี่ยงในแต่ละหัวข้อ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่า โดยรวมแล้ว ระบบการบริหารความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่มีความซับซ้อนกว่าระบบการบริหารความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็ก¹⁵

¹⁵ อย่างไรก็ดี ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็กมีการทำธุรกรรมในขอบเขตที่จำกัดกว่าธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่มาก จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมามีเครื่องมือบริหารความเสี่ยงที่มีความซับซ้อนสูง

ตลาดตราสารอนุพันธ์และการบริหารความเสี่ยงของธนาคารพาณิชย์

เศรษฐกิจไทยในปัจจุบันมีความเชื่อมโยงกับตลาดการเงินโลกเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากทั้งในด้านการค้าและการลงทุน ดังนั้น ผู้ประกอบการและผู้ลงทุนรวมถึงสถาบันการเงินของไทยจึงต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ย และระดับราคาของสินค้าหรือหลักทรัพย์ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา ผู้ลงทุนในตลาดทุนไทยยังขาดเครื่องมือที่จะใช้สำหรับการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่มีตลาดในการซื้อขายตราสารอนุพันธ์ดังเช่นในต่างประเทศ

ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการและผู้ลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการเงินมีทางเลือกใหม่ในการบริหารความเสี่ยง และการลงทุนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตลาดทุนจึงได้จัดตั้ง บริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2547 ด้วยวัตถุประสงค์ในการเป็นศูนย์กลางการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าของตราสารทางการเงินและสินค้าอ้างอิงอื่นๆ โดยในเบื้องต้นคาดว่าจะเริ่มเปิดดำเนินการภายในปี 2548 ซึ่งการจัดตั้งตลาดอนุพันธ์ดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม อีกทั้งช่วยส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศให้ดีขึ้น

ตามพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2546 สินค้าที่สามารถซื้อขายในตลาดอนุพันธ์ ครอบคลุมถึง Futures และ Options ที่มีสินค้าอ้างอิง ได้แก่¹⁶

1. หุ้นสามัญ และดัชนีกลุ่มหลักทรัพย์
2. อัตราดอกเบี้ย พันธบัตร และหุ้นกู้
3. อัตราแลกเปลี่ยน
4. ทองคำ น้ำมันดิบ หรือดัชนีทางการเงินอื่นๆ

¹⁶ ข้อมูลจากบริษัท ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน)

การจัดตั้งตลาดตราสารอนุพันธ์จึงเป็นแหล่งกลางให้สถาบันการเงินซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักมีทางเลือกในการบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้สถาบันการเงินพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินและบริการใหม่ๆ เพื่อเสนอแก่ลูกค้าได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการพิจารณาในด้านความชำนาญ เทคโนโลยี และความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือบริหารความเสี่ยง ธนาคารพาณิชย์ไทยยังคงเสียเปรียบสาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากธุรกรรมของสาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศในปัจจุบันที่ครอบคลุมการออกอนุพันธ์ทางการเงินหลายประเภท อาทิ อนุพันธ์ทางการเงินขั้นพื้นฐาน ทั้งสัญญาอัตราแลกเปลี่ยนและสัญญาอัตราดอกเบี้ย และอนุพันธ์ทางการเงินใหม่ เช่น Structure Notes Credit Derivatives และ Hedging Instrument ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ไทยมีเพียงธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่บางแห่งเท่านั้นที่เริ่มทำธุรกรรมอนุพันธ์ทางการเงินใหม่ๆ โดยทำในขอบเขตที่จำกัด ดังนั้น การพัฒนาตลาดตราสารอนุพันธ์ในช่วงแรกน่าจะทำให้สาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการพัฒนาและใช้เครื่องมือบริหารความเสี่ยง ได้รับประโยชน์สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ไทย อย่างไรก็ตาม ในอนาคตเมื่อระบบสถาบันการเงินมีการแข่งขันมากขึ้น กอปรกับมีการนำเกณฑ์ Basel II มาปฏิบัติ น่าจะส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ไทยพัฒนาเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้ดียิ่งขึ้น

บุคลากร: ความท้าทายที่ธนาคารพาณิชย์เป็นกังวลมากที่สุด

เมื่อถามถึงความท้าทายที่สำคัญที่สุดในการเตรียมการต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน ผู้บริหารส่วนใหญ่ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า มีความกังวลในเรื่องของบุคลากรมากที่สุด ซึ่งปัญหาด้านบุคลากรของธนาคารพาณิชย์สามารถแบ่งออกได้เป็นสองระดับ โดยในระดับแรกเป็นปัญหาการแย่งชิงตัวบุคลากรจากการที่มีธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นใหม่หลายธนาคาร (รวม ธย.) ภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน และจากการขยายตัวของสถาบันการเงินบางแห่งในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งบุคลากรที่ถูกแย่งตัวมีตั้งแต่พนักงานทั่วไป เช่น เจ้าหน้าที่สินเชื่อและเจ้าหน้าที่เคาน์เตอร์ พนักงานที่มีความชำนาญเฉพาะทาง เช่น ด้านการบริหารความเสี่ยงและด้านไอที ไปจนถึงพนักงานระดับบริหาร

สำหรับปัญหาในระดับที่สองเป็นปัญหาคุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารความเสี่ยงและวิศวกรรมการเงิน ซึ่งปัจจุบันบุคลากรที่มีความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องเหล่านี้มีน้อยมากในประเทศไทย

ในเรื่องนี้ ธนาคารพาณิชย์เห็นว่า ธปท. ในฐานะของผู้กำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ น่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรในระบบ โดยการจัดสัมมนาและอบรม ทั้งในเรื่องของความรู้พื้นฐานและนวัตกรรมใหม่ๆ

6. ข้อเสนอแนะสำหรับธนาคารพาณิชย์

หลายปีที่ผ่านมา ธนาคารพาณิชย์ไทยได้แสดงศักยภาพในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินธุรกิจ และเมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวก็สามารถดักดวงผลประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ระยะ 4-5 ปีต่อไปนี้จะเป็นบทพิสูจน์อีกบทหนึ่งของธนาคารพาณิชย์ไทยว่าจะสามารถเอาชนะความท้าทายและแสวงหาประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่กำลังเกิดขึ้นได้หรือไม่

รูปที่ 6.1 แสดงถึงโครงสร้างของระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย (รวมบริษัทเงินทุนที่ยกระดับขึ้นเป็นธนาคารพาณิชย์ ภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน) ที่ยังค่อนข้างแยกย่อย (fragmented) ในส่วนของธนาคารพาณิชย์ไทย ธนาคาร 5 แห่งมีส่วนแบ่งตลาดของเงินให้สินเชื่อและเงินฝากไม่ถึงร้อยละ 1 และมีธนาคารเพียง 6 แห่งเท่านั้นที่มีสินทรัพย์รวมเกิน 1.2 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งถือว่าเป็น minimum efficient scale ของธนาคารที่มีการประกอบธุรกรรมหลากหลายและครบวงจร (full-service bank) จากการศึกษาของบริษัทที่ปรึกษา McKinsey & Company

รูปที่ 6.1 สินทรัพย์รวม ส่วนแบ่งตลาดของเงินให้สินเชื่อและเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ณ สิ้นปี 2547

Bank	Total assets of commercial banks in Thailand (THB Billions)	Share of	
		Total loans (%)	Share of total Deposits (%)
BBL	1,400	18.0	20.5
KTB	1,149	18.2	17.3
KBANK	824	11.2	12.2
SCB	755	10.7	10.8
TMB	673	10.1	7.9
BAY	568	8.0	8.5
SCIB	472	6.5	6.7
BT	231	2.6	3.2
UOBR + BOA	216	3.1	2.9
NBANK	73	<1	<1
SCNB	64	<1	<1
TISCO	62	<1	<1
KK	58	<1	<1
ACL	21	<1	<1
18 foreign branches	847	7.9	6.9

ที่มา รายงานประจำปี 2547 และธนาคารแห่งประเทศไทย

โครงสร้างที่แยกย่อยของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยจึงความเป็นไปได้ที่จำนวนธนาคารพาณิชย์ไทยในระบบอาจจะลดลงอีกในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้บริหารระดับสูง

ของธนาคารพาณิชย์หลายท่านที่ให้สัมภาษณ์กับคณะผู้วิจัย ว่าอาจจะเห็นการควบรวมกิจการระหว่างธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นอีกในอนาคตที่ไม่ไกลนัก โดยแรงกดดันที่สำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่กำลังเกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี ขนาดสินทรัพย์อาจไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นนักหากธนาคารพาณิชย์นั้นๆ มีขอบเขตของการประกอบธุรกิจที่ตอบสนองลูกค้าเฉพาะกลุ่ม (niche market) ซึ่งต้องใช้ความชำนาญพิเศษ (specialization) ในการดำเนินธุรกิจ ที่น่าเป็นกังวลมากกว่า คือ ธนาคารที่มีธุรกรรมหลากหลายและกลุ่มลูกค้าที่ซ้ำซ้อนกับธนาคารที่มีการประหยัดต่อขนาดสูงกว่า

นอกเหนือจากแรงกดดันจากการแข่งขันกันเองในระบบแล้ว ธนาคารพาณิชย์พึงตระหนักว่าการเปิดเสรีภาคสถาบันการเงินในอนาคตเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก (กอบศักดิ์ ภูตระกูล และคณะ 2547) ระยะเวลา 4-5 ปีต่อไปนี้จึงเป็น โอกาสสำคัญ (window of opportunity) ในการเตรียมตัวของธนาคารพาณิชย์ไทย

บทความนี้มีข้อเสนอแนะ 4 ประการสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่ต้องการมีบทบาทระยะยาวในระบบเศรษฐกิจไทย ได้แก่

(1) การวางกลยุทธ์ทางธุรกิจที่เหมาะสม ธนาคารพาณิชย์ที่จะสามารถมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจไทยในระยะยาวได้ จำเป็นต้องมีการวางกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่กำลังเปลี่ยนแปลง ธนาคารพาณิชย์ต้องมองนัยของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ต่อการดำเนินงานของธนาคารให้ออก เพื่อหลีกเลี่ยง/บรรเทาปัญหาและในขณะเดียวกันไม่พลาดโอกาสที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ธนาคารพาณิชย์ต้องทราบจุดอ่อนและจุดแข็งของธนาคาร และสามารถปฏิบัติตาม (implement) กลยุทธ์ที่วางไว้ได้

ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์พึงตระหนักว่ากลยุทธ์ทางธุรกิจภายใต้ภาวะแวดล้อมที่ไม่มีความแน่นอนและเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องถูกต้องทุกครั้ง ตราบเท่าที่ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อธนาคารจนรับไม่ได้ และธนาคารสามารถนำความผิดพลาดนั้นมาเป็นบทเรียนในการวางกลยุทธ์ขั้นต่อไปได้

(2) การกำกับดูแลกิจการที่ดี การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจทุกประเภท โดยช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงขององค์กร ตลอดจนสร้างมูลค่าให้ผู้ถือหุ้น (shareholders' value creation)

ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ธนาคารพาณิชย์ไทยมีการพัฒนาการในด้านของการกำกับดูแลกิจการขึ้นค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการผลักดันจากธนาคารแห่งประเทศไทยและตลาดหลัก

ทรัพย์แห่งประเทศไทย ปัจจุบัน ธนาคารพาณิชย์ไทยมีคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการสรรหา คณะกรรมการกำหนดผลตอบแทน และการถ่วงดุลของกรรมการอิสระในคณะกรรมการธนาคาร มีการรายงานการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลในรายงานประจำปีของทุกธนาคาร และมีจริยธรรมกรรมการและจรรยาบรรณพนักงานแสดงบนเว็บไซต์ของธนาคาร นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ไทยบางธนาคารได้รับการจัดอันดับบรรษัทภิบาลในลำดับต้นๆ ของบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย

หัวใจของการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ คณะกรรมการธนาคารซึ่งมีบทบาทและความรับผิดชอบในการกำกับดูแลการบริหารธนาคารในภาพรวมให้มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ที่สำคัญ คณะกรรมการธนาคารต้องดูแลให้แนวทางการกำกับดูแลที่วางไว้มีการนำไปปฏิบัติจริง นอกจากนี้ คณะกรรมการธนาคารต้องช่วยดูแลการบริหารความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (strategic risk) ของธนาคารเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายต่อธนาคารที่เกิดขึ้นจากการวางกลยุทธ์ที่ผิดพลาด

(3) การพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยง ผลการประเมินกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินใน ส่วนที่ 5.3 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์ไทย โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐ ยังมีระยะห่างจากธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศอยู่ช่วงหนึ่ง ในระยะต่อไปซึ่งเศรษฐกิจมีความผันผวนมากขึ้น กระบวนการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับธนาคารพาณิชย์

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ธนาคารพาณิชย์ไทยมีระบบการบริหารความเสี่ยงที่ดีได้ คือการเก็บข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (data collection and validation) และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งธนาคารพาณิชย์ไทยส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้และได้เริ่มดำเนินการไประยะหนึ่งแล้ว แต่ปัจจุบันก็ยังไม่สายเกินไปสำหรับธนาคารพาณิชย์อื่นในการเริ่มเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ในการควบคุมความเสี่ยง นอกเหนือจากเครื่องมือที่ใช้วัดโอกาสขาดทุนที่เกิดขึ้นในภาวะปกติ (Value at Risk: VaR) ประเภทต่างๆแล้ว ธนาคารพาณิชย์ควรมีการทำ stress test เพื่อประมาณความสามารถในการรองรับความเสี่ยงจากเหตุการณ์ที่รุนแรงที่มีโอกาสของการเกิดขึ้นน้อยแต่สามารถเกิดขึ้นได้ (exceptional but plausible events) อย่างสม่าเสมอ ซึ่งจะช่วยให้ธนาคารเข้าใจความเสี่ยงของพอร์ตการลงทุนและพอร์ตสินเชื่อของธนาคารดีขึ้น ทั้งนี้ ในการทำ stress test ให้ได้ผล ต้องมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวข้องด้วย ตัวอย่างเช่น การทำ stress test พอร์ตสินเชื่อที่อยู่อาศัย

ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องเก็บข้อมูล loan-to-value ของสินเชื่อ อายุของสินเชื่อ ขนาดของสินเชื่อ และจุดประสงค์ของการซื้อที่อยู่อาศัย (ซื้อเพื่ออยู่อาศัย หรือเพื่อการลงทุน) เป็นต้น

เช่นเดียวกันกับในเรื่องของการกำกับดูแล เครื่องมือบริหารความเสี่ยงที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงสุดจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธนาคารแต่ประการใด หากไม่มีการนำไปใช้งาน ซึ่งในเรื่องนี้ หลักการที่สองของ Basel II กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้กำกับดูแลควรดูแลให้ธนาคารพาณิชย์มีการนำเครื่องมือบริหารความเสี่ยงที่มีอยู่ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง (Use Test)

(4) การสร้างรายได้ที่มีคุณภาพ รายได้ที่มีคุณภาพ หมายถึง รายได้ที่สม่ำเสมอ มีศักยภาพในการเติบโต และยั่งยืน ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างรายได้ที่มีคุณภาพได้โดย

- มีการจัดกลุ่มลูกค้า (segmentation) ที่ชัดเจนตามความสามารถในการทำกำไร (ธนาคารต้องรู้ว่าลูกค้ากลุ่มไหนทำกำไรและไม่ทำกำไรให้ธนาคารในแต่ละผลิตภัณฑ์) ตลอดจนศักยภาพและความต้องการของลูกค้าแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ธนาคารให้บริการกับลูกค้าแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มกับต้นทุน
- มีคุณค่าของการบริการที่ชัดเจนและได้ผล (clear and valid value propositions) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะต่อไปที่ผู้ใช้บริการทางการเงินมีความรู้และความเข้าใจในบริการทางการเงินดีขึ้น และมีทางเลือกในการใช้บริการทางการเงินมากขึ้น คุณค่าของการบริการที่ตรงใจลูกค้าจะช่วยในการรักษาและขยายฐานลูกค้า
- มีแบบจำลองธุรกิจ (business model) ที่สอดคล้องกับคุณค่าของการบริการ ยืดหยุ่น และเอื้อต่อการตรวจจับผลประโยชน์จากโอกาสใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงิน
- หาพันธมิตรทางธุรกิจ (alliance) ที่มีจุดแข็งที่เกื้อหนุนกัน เพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีและทักษะใหม่ๆ นอกเหนือจากประโยชน์ที่จะได้รับจากฐานลูกค้าที่กว้างขึ้นและช่องทางในการนำเสนอบริการที่มีมากขึ้น ตัวอย่างเช่น หากธนาคารพาณิชย์ต้องการจะเจาะตลาดลูกค้ากลุ่มรากหญ้าโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก การเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกับสหกรณ์หรือกับ SFI อาจช่วยให้ธนาคารพาณิชย์บรรลุจุดประสงค์นั้นได้
- ลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพในบุคลากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของกระบวนการทำงานหลักของธนาคารนอกเหนือจากการบริหารความเสี่ยง เช่น การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินใหม่ๆ

สินเชื่อ SMEs: โอกาสทางธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ไทย?

ในระยะต่อไป บทบาทที่เพิ่มขึ้นของตลาดทุนและธนาคารพาณิชย์ต่างชาติในการระดมทุนของธุรกิจขนาดใหญ่ หมายความว่าธนาคารพาณิชย์ไทยอาจจะต้องหันไปพึ่งพาสินเชื่อเพื่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มากขึ้น

จากการประมาณการโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปริมาณสินเชื่อคงค้าง SME ในปี 2547 เท่ากับ 1.3 ล้านล้านบาท หรือประมาณหนึ่งในสี่ของสินเชื่อรวมทั้งระบบ เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 12 จากปี 2546 สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของสินเชื่อรวมทั้งร้อยละ 9 และคาดว่าทั้งปี 2548 จะมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 10 ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวของสินเชื่อรวมทั้งสิ้นเช่นกัน

อัตราการขยายตัวของสินเชื่อ SME สะท้อนถึงความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของสินเชื่อ SME ต่อการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ แม้ว่าส่วนหนึ่งของการขยายตัวของสินเชื่อ SME จะมาจากการผลักดันของรัฐบาลให้ธนาคารพาณิชย์ของรัฐขยายฐานสินเชื่อ SME เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการมากขึ้น แต่ธนาคารพาณิชย์เอกชนหลายธนาคารก็ได้หันมาดำเนินนโยบายสินเชื่อ SME ในเชิงรุก เนื่องจากข้อดีเชิงจิตใจของการปล่อยสินเชื่อ SME หลายประการ ที่สำคัญ ได้แก่ การที่ตลาดสินเชื่อ SME ยังไม่มีผู้นำตลาดที่ชัดเจน lending margin ที่สูง และน้ำหนักความเสี่ยงที่จะลดลงภายใต้เกณฑ์ Basel II นอกจากนี้ การศึกษาโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทยพบว่าลูกค้าสินเชื่อ SME มีความภักดีต่อธนาคารสูงกว่าลูกค้าสินเชื่อรายใหญ่

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ พบว่า การปล่อยสินเชื่อ SME ในปัจจุบันยังทำได้ไม่มากนัก โดยปัญหาหลัก คือ ข้อมูลทางการเงินที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่น่าเชื่อถือ อีกทั้งประเภทของ SME มีค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งทำให้การพัฒนาแบบจำลองความเสี่ยงของ SME เป็นสิ่งที่ยาก

ในเรื่องนี้ ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์บางท่านมีความเห็นว่า ทางธนาคารสามารถช่วยเหลือธนาคารพาณิชย์ได้โดยการพัฒนาฐานข้อมูลกลางที่เกี่ยวกับ SME และให้ความช่วยเหลือ SME ในการจัดทำบัญชีและแผนธุรกิจ ซึ่งประการหลังนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ประกอบการด้วย

ข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ในปัจจุบัน

ตารางที่ 6.1 แสดงเครื่องชี้สถานะและ โครงสร้างของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ณ สิ้น

ตารางที่ 6.1

		ธพ. ต่างชาติ	
			CITI, HSBC, DEUTSCHE
ส่วนแบ่งตลาด ^{1/}			
สินเชื่อต่อสินเชื่อ ธพ. ทั้งระบบ	(ร้อยละ)	9.9	3.0
เงินฝากต่อเงินฝาก ธพ. ทั้งระบบ	(ร้อยละ)	7.0	2.7
โครงสร้างสินเชื่อใน portfolio ^{2/}			
สินเชื่อภาคธุรกิจ	(ร้อยละ)	81.7	73.6
สินเชื่อภาคครัวเรือน	(ร้อยละ)	16.4	26.4
เพื่อที่อยู่อาศัย	(ร้อยละ)	0.9	0.9
เพื่อการบริ โภคส่วนบุคคล	(ร้อยละ)	15.5	25.5
อื่นๆ	(ร้อยละ)	1.9	0.0
โครงสร้างเงินฝากใน portfolio ^{2/}			
ยอดคงค้างในบัญชีที่มียอดเงินฝากไม่เกิน 1 ล้านบาท	(ร้อยละ)	2.0	1.9
จำนวนบัญชีที่มียอดเงินฝากไม่เกิน 1 ล้านบาท	(ร้อยละ)	79.3	66.9
ฐานะ ^{2/}			
หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL)	(ร้อยละ)	2.3	3.4
สัดส่วนสำรองที่มีต่อสำรองพียงกัน	(ร้อยละ)	114.6	122.8
สัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (BIS ratio)	(ร้อยละ)	20.6	17.5
ความสามารถในการหารายได้และทำกำไร ^{2/}			
รายได้จากค่าธรรมเนียม ^{3/} ต่อรายได้ทั้งหมด	(ร้อยละ)	2.3	3.2
อัตรากำไร (ROA)	(ร้อยละ)	2.57	1.04
เครือข่ายสาขา ^{2/}			
จำนวนสาขา	(แห่ง)	1	1 ^{7/}
จำนวนพนักงาน	(คน)	220	785 ^{7/}
ประสิทธิภาพ ^{2/}			
กำไร ^{4/} ต่อพนักงานในไตรมาส	(พันบาท)	806.9 ^{6/}	502.3.0
Overall rating โดยสถาบันจัดอันดับ ^{5/}			AA- (Deutsche)

1/ รวมทั้งกลุ่ม

2/ ค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

3/ เฉพาะค่าธรรมเนียมบริการที่ปรึกษา การจัดการ และเก็บรักษาหลักทรัพย์ให้ลูกค้า

4/ กำไรก่อนภาษีเงินได้และก่อนรายการพิเศษ

5/ Fitch ณ วันที่ 4 กรกฎาคม 2548

ไตรมาสแรกของปี 2548 เพื่อประโยชน์ในการประเมินข้อได้เปรียบและเสียเปรียบทางธุรกิจในปัจจุบัน โดยคร่าว หนึ่ง เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางมีจำนวนเพียง 2 แห่ง ทำให้ไม่สามารถเปิดเผย

ตารางที่ 6.1 (ต่อ)

ธพ. hybrid	ธพ. ไทย			
	ของเอกชน			ของรัฐ
	ขนาดใหญ่	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	
3.9	38.1	3.1	45.1	
3.7	42.4	2.6	44.3	
61.1	79.4	54.7	86.3	
38.9	19.3	45.3	13.1	
18.5	15.1	8.5	8.7	
20.4	4.2	36.8	4.4	
0.0	1.3	0.0	0.6	
19.5	34.1	8.7	22.8	
96.5	98.5	63.7	97.6	
8.7	13.1	13.0	11.2	7.1
119.7	139.0	152.7	133.6	
14.5	13.8	34.0	10.5	
3.5	2.5	0.2	1.3	
0.84	2.00	2.99	1.10	
68	572	13	394	
1,809	13,623	652	7,939	
99.0	410.4	739.5	228.2	
BBB+	BBB ถึง BBB+	N/A	BB ถึง BB+	BBB+ (KTB)

6/ ไม่รวมธนาคารผู้ปูนและธนาคารภาคโอเวอร์ซีส์ ซึ่งยังไม่ได้รายงานข้อมูล ณ วันที่ 15 กรกฎาคม 2548

7/ ใช้ข้อมูล ณ สิ้นปี 2547 สำหรับบางธนาคารพาณิชย์ที่ยังมิได้รายงานข้อมูล ณ สิ้นไตรมาสที่ 1 ปี 2548

ข้อมูลเฉพาะกลุ่มได้ จึงนำเสนอข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ 2 แห่งดังกล่าวรวมกับข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ของรัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโครงสร้าง ฐานะ และประสิทธิภาพใกล้เคียงกันที่สุด ยกเว้นข้อมูลที่ประกาศให้สาธารณชนทราบเป็นรายธนาคารพาณิชย์อยู่แล้ว

ข้อมูลในตารางที่ 6.1 ชื่อว่า **ด้านโครงสร้างสินเชื่อ** ธนาคารพาณิชย์ hybrid โดยเฉลี่ยกระจายฐานลูกค้าระหว่างภาคธุรกิจและภาคครัวเรือนได้ดีกว่าคู่แข่งกลุ่มอื่นๆ และโดยเปรียบเทียบสินเชื่อที่ให้แก่ภาคครัวเรือนก็ค่อนข้างสมดุลระหว่างสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อเพื่อการบริโภคส่วนบุคคล ซึ่งปัจจัยที่สนับสนุนการกระจายฐานลูกค้าได้แก่ เครือข่ายสาขาที่เอื้ออำนวยในระดับหนึ่ง ประกอบกับฐานข้อมูลลูกค้าและเทคโนโลยีจากธนาคารต่างชาติที่เป็นบริษัทแม่ทำให้ธนาคารกลุ่มนี้สามารถบริหารความเสี่ยงในส่วนของลูกค้ารายย่อยได้ดีกว่าคู่แข่งที่อาจมีเครือข่ายสาขากว้างขวางกว่า สำหรับสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติถึงจะถูกจำกัดเครือข่ายสาขาแต่ก็สามารถให้บริการแก่ภาคครัวเรือนได้ค่อนข้างมาก เพราะเทคโนโลยี เช่น การให้บริการผ่านระบบโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตทำให้ธนาคารพาณิชย์กลุ่มนี้สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดของการไม่มีเครือข่ายสาขาเพื่อบริการลูกค้าได้ ดังนั้น การมีเครือข่ายสาขามากน่าจะมีความจำเป็นน้อยลงสำหรับธุรกิจการปล่อยสินเชื่อ อย่างไรก็ตาม เครือข่ายสาขายังมีประโยชน์ในด้านการระดมเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์ที่มีเครือข่ายสาขามาก เช่น ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ จึงน่าจะได้เปรียบคู่แข่งด้านการระดมทุนในภาวะที่สภาพคล่องตึงตัวและมีการแข่งขันระดมเงินฝาก

ด้านโครงสร้างเงินฝาก ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็กและสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติค่อนข้างแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์ไทยส่วนใหญ่ เพราะมีสัดส่วนผู้ฝากเงินรายใหญ่สูงกว่ามาก ซึ่งด้านหนึ่งอาจทำให้มีความอ่อนไหวต่อภาวะเปราะบางเกี่ยวกับการประกันเงินฝากมากกว่าคู่แข่งอื่นๆ แต่อีกด้านหนึ่งอาจสะท้อนถึงความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงินรายใหญ่ต่อฐานะการเงินของธนาคารพาณิชย์ จึงได้มีการนำฝากเงินจำนวนมาก ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดีนี้น่าจะทำให้ธนาคารพาณิชย์มีความอ่อนไหวต่อภาวะเปราะบางเกี่ยวกับการประกันเงินฝากน้อย ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์ที่มีสัดส่วนผู้ฝากเงินรายใหญ่สูงเป็นพิเศษอาจจะอ่อนไหวมากหรือน้อยต่อภาวะเปราะบางเกี่ยวกับการประกันเงินฝากก็ได้ ขึ้นอยู่กับการประเมินสถานการณ์ของผู้ฝากเงิน

ธนาคารพาณิชย์โดยรวมมีฐานะค่อนข้างดี โดยเงินกองทุนสูงกว่าระดับที่ทางการกำหนด และการกันสำรองสำหรับความสูญเสียจากการปล่อยกู้ก็พอเพียง อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์เอกชนส่วนใหญ่ยังมีสัดส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) สูง ซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขต่อไป ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ของรัฐมีข้อได้เปรียบในด้านนี้เพราะทางการได้เข้ามาช่วยคลี่คลายความเสียหายไปแล้ว

อัตราส่วนรายได้ค่าธรรมเนียม (fee-based income) จากการให้บริการที่ปรึกษา การจัดการออกจัดจำหน่าย และค่าตราสารแห่งนี้ ตลอดจนการดูแลและเก็บรักษาหลักทรัพย์ของลูกค้าต่อรายได้ทั้งหมด ชื่อว่าสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ ธนาคารพาณิชย์ hybrid และธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่มีธุรกิจ investment banking ที่ค่อนข้างสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับศักยภาพในการให้บริการหลากหลายประเภท รวมทั้ง

ความสามารถในการนำเสนอเครื่องมือทางการเงินต่างๆ ให้กับลูกค้า ความสามารถดังกล่าวจะทำให้ธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ดึงดูดวงประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม อาทิ การให้บริการในฐานะที่ปรึกษาของโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐ (Mega projects) ได้ง่ายกว่าคู่แข่งที่มีข้อจำกัดหรือประสบการณ์น้อยด้านการให้บริการบางประเภท

ทางด้านประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรนั้น หากพิจารณาจากกำไรก่อนภาษีเงินได้และก่อนรายการพิเศษต่อพนักงาน สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างชาติยังคงแข่งขันได้เปรียบธนาคารพาณิชย์ไทยโดยรวมอยู่พอควร สำหรับธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก แม้รายได้สุทธิต่อพนักงานจะดีกว่าธนาคารพาณิชย์ไทยกลุ่มอื่นๆ แต่ก็มีข้อสังเกตว่าสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงสูงมาก โดยทั่วไปเมื่อสัดส่วนดังกล่าวสูงน่าจะหมายถึงฐานะที่มั่นคง อย่างไรก็ตาม สัดส่วนที่สูงมากอาจสะท้อนถึงการใช้ทุนที่ยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ ดังเช่นในกรณีของธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก ซึ่งส่วนหนึ่งน่าจะมาจากความจำเป็นที่ต้องมีทุนในระดับสูงเกินความต้องการทางธุรกิจเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า

จากตาราง 6.1 ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์เหล่านี้สามารถสรุปข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของกลุ่มต่างๆ ในปัจจุบันดังปรากฏในตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2

กลุ่มธนาคารพาณิชย์ ^{1/}	ข้อได้เปรียบ	ข้อเสียเปรียบ
สาขา ธพ. ต่างชาติ	<ol style="list-style-type: none"> 1) สามารถดึงทรัพยากรและฐานข้อมูลของธนาคารแม่ซึ่งมีเครือข่ายกว้างขวางทั่วโลกมาใช้ จึงมีศักยภาพสูงด้านเทคโนโลยีการบริหารความเสี่ยง และ investment banking business 2) มี international reputation ที่สร้างความมั่นใจให้ลูกค้า 3) มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ไม่มีเครือข่ายสาขา 2) กฎระเบียบไม่เปิดกว้างให้แข่งขันกับธนาคารในประเทศอย่างสมบูรณ์
ธพ. Hybrid	<ol style="list-style-type: none"> 1) สามารถดึงทรัพยากรและฐานข้อมูลของธนาคารแม่ซึ่งมีเครือข่ายกว้างขวางทั่วโลกมาใช้ ทำให้มีศักยภาพสูงด้านเทคโนโลยีการบริหารความเสี่ยง และ investment banking business 2) มี international reputation ที่สร้างความมั่นใจให้ลูกค้า 3) มีเครือข่ายสาขาพอควร ไม่เยอะ 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ต้องจัดการเรื่องการควบรวมกิจการและปรับปรุงระบบการบริหารงานภายในหลังการควบรวมกิจการ
ธพ. เอกชนขนาดใหญ่	<ol style="list-style-type: none"> 1) มีเครือข่ายสาขากว้างขวาง 2) มีสัมพันธ์ที่ยาวนานกับลูกค้าบางกลุ่ม 3) มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชน 4) มีบริการที่หลากหลายและค่อนข้างครบวงจร 	<ol style="list-style-type: none"> 1) องค์กรมีขนาดใหญ่ การปรับเปลี่ยนเป็นไปได้ยากกว่าคู่แข่ง 2) มีแรงกดดันทางสังคม ทำให้ยังต้องดำเนินธุรกิจบางส่วนที่ไม่มีกำไร
ธพ. เอกชนขนาดกลาง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ค่อนข้างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลูกค้ารายย่อย 	<ol style="list-style-type: none"> 1) เฝ้าระวังการแข่งขันที่สูงขึ้นจากธนาคารพาณิชย์รายใหญ่ที่สนใจลูกค้ารายย่อยมากขึ้น 2) ต้องการเทคโนโลยีจากภายนอกเข้ามาช่วยปรับปรุงระบบภายในของธนาคาร
ธพ. เอกชนขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> 1) มีความชำนาญในบาง niche ที่ ธพ. อื่นเพิ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจ 2) เป็นองค์กรใหม่ การเริ่มต้นระบบงานบางระบบ เช่น ระบบ IT ทำได้ง่ายกว่าการปรับปรุงระบบที่มีอยู่เดิม 	<ol style="list-style-type: none"> 1) มีบริการที่แคบกว่าคู่แข่ง หรือเพิ่งเริ่มทำประสบการณ์จึงน้อยกว่า 2) มีภาพลักษณ์จากอดีตที่อาจทำให้ประชาชนมองว่ามั่นคงน้อยกว่าคู่แข่ง
ธพ. ของรัฐ	<ol style="list-style-type: none"> 1) ได้รับความช่วยเหลือจากทางการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1) อาจต้องดำเนินธุรกิจที่ไม่มีกำไร เพื่อสนองนโยบายทางการ 2) ค่อนข้างล่าหลังคู่แข่งด้านเทคโนโลยีและการบริหารความเสี่ยง

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำหรับภาคทางการ เป้าหมายหลักภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินที่กำลังเปลี่ยนแปลง คือ การบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ เสถียรภาพของระบบสถาบันการเงิน ตลอดจนนโยบายการพัฒนาประเทศ

บทความนี้มีข้อเสนอแนะ 7 ประการสำหรับภาคทางการ ได้แก่

(1) **ทางการควรเปิดเสรีทางการเงินอย่างระมัดระวัง** โดยซึ่งนำหน้าระหว่างผลดีจากการแข่งขัน ซึ่งจะกระตุ้นให้ธนาคารพาณิชย์ภายในประเทศต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง และผู้ประกอบการและผู้บริโภคจะได้รับประโยชน์จากต้นทุนทางการเงินที่ต่ำลงกับผลเสีย ที่สำคัญคือ เสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึง โดยทางการควรกำหนดจังหวะเวลาและขอบเขตของการเปิดเสรีที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เล่นภายในประเทศมีเวลาเตรียมการและปรับตัวต่อการแข่งขันที่จะเพิ่มขึ้นจากภายนอกประเทศ

(2) **ทางการควรทบทวนบทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงินที่จะเกิดขึ้น** ในด้านหนึ่งต้องคำนึงว่ากฎกติกาการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการแข่งขันระหว่างธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเฉพาะกิจ การกำกับดูแลสถาบันการเงินเฉพาะกิจควรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน แต่จะมากหรือน้อยเพียงใดต้องซึ่งนำหน้ากับศักยภาพของสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่จะดำเนินงานภายใต้มาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าถูกจำกัดด้วยบทบาทหน้าที่ในการสนองนโยบายการพัฒนาประเทศของสถาบันการเงินเฉพาะกิจเหล่านั้น ทั้งนี้ หากนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจมีความชัดเจน สถาบันการเงินเฉพาะกิจจะสามารถเตรียมพร้อมเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้ดีขึ้น

(3) **ทางการควรดำเนินการในเรื่องการประกันเงินฝากด้วยความระมัดระวัง** โดยการลดเพดานเงินฝากที่ค่าประกันควรคำนึงถึงจังหวะเวลาที่เหมาะสม และอาจดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อให้ประชาชนผู้ฝากเงินปรับตัวสู่ระบบใหม่ได้อย่างราบรื่นขึ้น

(4) **บทที่ 6 กล่าวถึงข้อเสนอแนะต่อธนาคารพาณิชย์ที่ต้องการมีบทบาทระยะยาวในระบบเศรษฐกิจไทย** ที่ผ่านมา ทางการโดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทย มีส่วนในการผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ปรับตัว ทั้งด้านการพัฒนาบทบาทการกำกับดูแลกิจการและการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางการควรทำอย่างต่อเนื่องต่อไป

(5) ในการดำเนินนโยบายการเงิน ทางกรต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเงินที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแกว่งตัวของวัฏจักรเศรษฐกิจที่คาดว่าจะมากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของกลไกและระยะเวลาการส่งผ่านของนโยบายที่อาจเกิดขึ้นด้วย ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินนโยบายการเงินจึงควรติดตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

(6) ภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเงินใหม่ ผู้เล่นทุกระดับในระบบเศรษฐกิจต้องมีความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับตนและมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม ซึ่งทางการน่าจะมีบทบาทในการให้ความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่จะเอื้อให้การปรับตัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ สำหรับประชาชน ทางกรควรเร่งรัดมาตรการพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเงินโดยบรรจุความรู้เบื้องต้นทางการเงินในหลักสูตรการศึกษาของเยาวชนตามความเหมาะสม และให้ข้อมูลข่าวสารที่จะเอื้อต่อการตัดสินใจทางการเงินของประชาชนในรูปแบบที่สะดวกทั้งในแง่การเข้าถึงข้อมูลและการทำความเข้าใจ

(7) ท้ายที่สุด ความร่วมมือระหว่างทางการกับภาคเอกชนเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ที่จะถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ทั้งนี้ ควรมีการหารือร่วมกันเป็นระยะๆ เพื่อให้การปรับตัวของระบบเศรษฐกิจการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น

8. บทสรุป

อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเงินทั้งในปัจจุบันและระยะต่อไปเป็นสิ่งที่ธนาคารพาณิชย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การปรับตัวและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเอื้อให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลกระทบเชิงลบโดยธนาคารพาณิชย์อาจต้องเผชิญกับการเพิ่มขึ้นของการแข่งขัน ต้นทุนทางการเงิน และความอ่อนไหวต่อความเสี่ยง แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงจะเป็นการสร้างโอกาสและผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์เร่งปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อเสริมจุดแข็งและสร้างรายได้ที่มีคุณภาพให้แก่องค์กร รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารความเสี่ยงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ระบบธนาคารพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อีกทั้งยังสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่หลักได้ดีเพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่ประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวม

นอกเหนือจากการปรับตัวภายในองค์กรของของธนาคารพาณิชย์เองแล้ว บทบาทของทางการเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบการเงินและระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายที่ผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์พัฒนาศักยภาพการดำเนินงาน รวมทั้งการกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการนำใช้นโยบายนั้นๆ ซึ่งท้ายที่สุดความร่วมมือของทั้งภาคธนาคารพาณิชย์และภาคทางการจะช่วยให้ธนาคารพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระยะยาว

ภาคผนวก 1 หลักเกณฑ์ Basel II: ความเป็นมา สาระสำคัญ การบังคับใช้ในประเทศไทย และสมมติฐานในการประเมินความเสี่ยงของเงินกองทุนในบทความ

การกำกับดูแลความเสี่ยงของเงินกองทุนก่อน Basel II

ในปี 2531 Basel Committee for Banking Supervision (BCBS)¹⁷ ภายใต้ธนาคารเพื่อการชำระหนี้ระหว่างประเทศ (Bank for International Settlements หรือ BIS) ได้ออกหลักเกณฑ์ The 1988 Capital Accord หรือ Basel I เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดเงินกองทุนขั้นต่ำสำหรับธนาคารพาณิชย์ในกลุ่มประเทศสมาชิกของ BCBS ที่มีปริมาณธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศในระดับที่มีนัย (internationally active banks) โดยให้มีผลบังคับใช้ภายในสิ้นปี 2535 (Basel Committee, 1988)

มูลเหตุสำคัญของการออกหลักเกณฑ์ Basel I สืบเนื่องมาจากความกังวลของธนาคารกลางของกลุ่มประเทศ G-10 ต่อแนวโน้มการลดลงของสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศขนาดใหญ่ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับที่ความเสี่ยงของการทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉพาะความเสี่ยงของการปล่อยสินเชื่อให้กับประเทศกำลังพัฒนา (Basel Committee, 2001) ประกอบกับ BCBS เองเห็นว่าเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในด้านต้นทุนทางการเงินของธนาคาร ซึ่งนำไปสู่การแข่งขันบนพื้นฐานที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงเห็นควรให้มีการจัดทำมาตรฐานการกำกับดูแลเงินกองทุนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในกลุ่มประเทศสมาชิก BCBS

ภายใต้หลักเกณฑ์ Basel I ธนาคารพาณิชย์ที่มีปริมาณธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศในระดับที่มีนัยต้องดำรงอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง (BIS ratio) ขั้นต่ำที่ร้อยละ 8¹⁸ โดยที่อย่างน้อยครึ่งหนึ่งของเงินกองทุนทั้งหมดต้องอยู่ในรูปของเงินกองทุนชั้นที่ 1

หลังจากปี 2531 BCBS ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ Basel I หลายครั้ง ครั้งที่สำคัญที่สุดคือในปี 2539 (The 1996 Amendment) ซึ่งมีการเพิ่มข้อกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงเงิน

¹⁷ ประเทศสมาชิกใน BCBS ขณะนั้น ประกอบด้วย เบลเยียม แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มเติม คือ สเปน

¹⁸ ตัวเลखร้อยละ 8 เป็นผลจากการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศสมาชิก BCBS ไม่ได้มาจากการวิเคราะห์ทางสถิติแต่ประการใด ซึ่งจากการศึกษาเชิงประจักษ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา มากกว่าร้อยละ 50 ของธนาคารพาณิชย์ที่ล้ม และประมาณร้อยละ 75 ของธนาคารพาณิชย์ที่ถูกทางการจัดว่ามีปัญหาหรือมีความเสี่ยงสูง ส่วนมีสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงตามที่กฎหมายกำหนด (Cornford, 2004)

กองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านตลาด (market risk) สำหรับฐานะที่อยู่ในบัญชีเพื่อการค้า เพิ่มเติมจากเดิมที่ต้องดำรงเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านเครดิต (credit risk)¹⁹ เท่านั้น

แม้ว่าเป้าหมายของ Basel I จะเป็นเฉพาะธนาคารพาณิชย์ในกลุ่มประเทศ BCBS ที่มีปริมาณธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศในระดับที่มีนัยเท่านั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป Basel I ได้กลายเป็นหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินที่ถูกนำมาปฏิบัติใช้อย่างกว้างขวางทั่วโลก ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะ Basel I เป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ยุ่งยากมากนักในการปฏิบัติ และสะท้อนถึงความเป็นสากลของการกำกับดูแลความเพียงพอของเงินกองทุนของสถาบันการเงินโดยผู้กำกับดูแล ประเทศไทยเองเริ่มบังคับใช้หลักเกณฑ์ Basel I ในปี 2536 แทนการกำหนดสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์ทั้งสิ้นของธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศที่ร้อยละ 8 ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2526 โดย ธปท. กำหนดสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ไทยไว้ที่ร้อยละ 7 (50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย 2485-2535 หน้า 314-315) ก่อนที่จะมีการปรับขึ้นเป็นขั้นบันไดจนถึงร้อยละ 8.5 ในเดือนกันยายนปี 2539 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน²⁰ อย่างไรก็ดี ในส่วนของการดำรงเงินกองทุนเพื่อรองรับความเสี่ยงด้านตลาดตาม The 1996 amendment ธปท. ไม่ได้บังคับใช้จนกระทั่งเดือนมิถุนายน 2548²¹ และเฉพาะกับสถาบันการเงินที่มีปริมาณธุรกรรมในบัญชีเพื่อการค้าที่มีนัยสำคัญเท่านั้น

แม้ว่า Basel I จะช่วยหยุดแนวโน้มของการลดลงของสัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงที่เกิดขึ้นทั่วโลกในช่วงก่อนปี 2531 ได้เป็นผลสำเร็จ แต่ Basel I มีข้อบกพร่องที่สำคัญ คือ เกณฑ์ความเสี่ยงด้านเครดิตที่หยาบเกินไปและไม่ได้สะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น Basel I แบ่งกลุ่มประเทศออกเป็นเพียงสองกลุ่ม คือ กลุ่มประเทศ OECD และกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่ OECD และกำหนดให้ทุกประเทศในกลุ่มเดียวกันมีความเสี่ยงของประเทศ (sovereign risk) เท่ากัน เป็นต้น นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านมีความเห็นว่าการที่เกณฑ์ Basel I กำหนดน้ำหนักของความเสี่ยงที่แตกต่างกันค่อนข้างมากระหว่างลูกหนี้สถาบันการเงินระยะสั้นและลูกหนี้สถาบันการเงิน

¹⁹ ความเสี่ยงด้านเครดิต หมายถึง ความเสี่ยงที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ ส่วนความเสี่ยงด้านตลาด หมายถึง ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน ราคาตลาดของตราสารทุน และราคาสินค้าโภคภัณฑ์

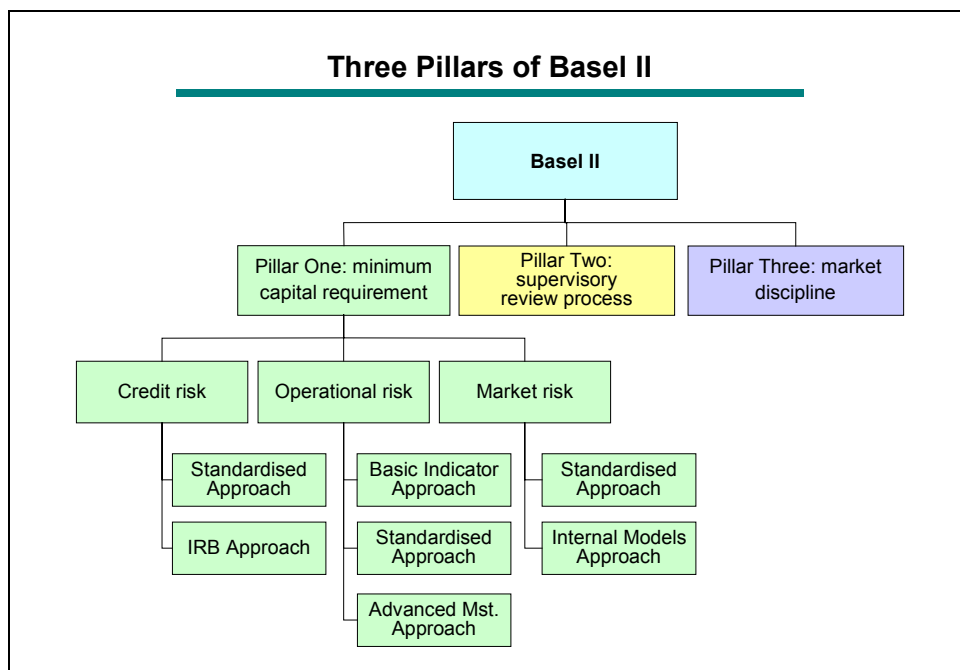
²⁰ ธปท. กำหนดให้สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ และ บง. ดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงในอัตราร้อยละ 7.5 และ 8.0 ตามลำดับ

²¹ แม้ว่า ธปท. ได้กำหนดให้ ธง. ปฏิบัติตามแนวนโยบายการกำกับดูแลความเสี่ยงด้านตลาด ลงวันที่ 31 ธันวาคม 46 ในเรื่องการควบคุมภายใน และการจัดทำนโยบายการบริหารฐานะในบัญชีเพื่อการค้าตั้งแต่เมษายน 47 ให้ประเมินปริมาณธุรกรรมในบัญชีเพื่อการค้าและจัดทำแบบรายงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กรกฎาคม 47 และให้เริ่มทดลองคำนวณเงินกองทุนตั้งแต่สิ้นงวดมีนาคม 48

ระยะยาวในประเทศนอกกลุ่ม OECD เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจเอเชียในปี 2540 (TDRI Quarterly Review, 1999)

เพื่อให้การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในเดือน มิถุนายน 2542 BCBS ได้เสนอกรอบการกำกับดูแลเงินกองทุนใหม่เพื่อทดแทน Basel I และหลังจากที่ได้ผ่านการปรับปรุงแก้ไขหลายรอบ BCBS ได้ออกร่างหลักเกณฑ์ฉบับสมบูรณ์ในเดือน มิถุนายน 2547 ภายใต้ชื่อว่า The New Basel Capital Accord หรือ Basel II โดยให้มีกำหนดบังคับใช้ในกลุ่มประเทศสมาชิก BCBS ภายในสิ้นปี 2549

สาระสำคัญของ Basel II

หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนตาม Basel II ประกอบด้วย 3 หลักการ หรือ Pillar ได้แก่

- หลักการที่ 1 การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ (Pillar 1: Minimum Capital Requirements)
- หลักการที่ 2 การกำกับดูแลโดยทางการ (Pillar 2: Supervisory Review Process)
- หลักการที่ 3 การใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล (Pillar 3: Market Discipline)

สรุปได้ ดังนี้

หลักการที่ 1 การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ²²

หลักการที่ 1 ของ Basel II ได้ปรับปรุงการคำนวณเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงขั้นต่ำให้มีความละเอียดขึ้นและครอบคลุมความเสี่ยงมากประเภทขึ้น โดยมีสาระสำคัญ คือ

1) อัตราส่วนการดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงขั้นต่ำ รวมทั้งคำจำกัดความของเงินกองทุนแต่ละชั้น ยังคงยึดตามหลักเกณฑ์เดิมของ Basel I

2) ผลรวมของสินทรัพย์เสี่ยง ให้เพิ่มความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ (operational risk)²³ นอกเหนือจากเดิมที่มีเฉพาะความเสี่ยงด้านเครดิต และความเสี่ยงด้านตลาด ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ผลรวมของสินทรัพย์เสี่ยงทั้งหมด} &= \text{สินทรัพย์เสี่ยงสำหรับความเสี่ยงด้านเครดิต} \\ &+ 12.5 \times \text{เงินกองทุนสำหรับรองรับความเสี่ยงด้านตลาด} \\ &+ 12.5 \times \text{เงินกองทุนสำหรับรองรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ} \end{aligned}$$

ซึ่งตัวคูณเงินกองทุน 12.5 มาจากส่วนกลับของอัตราเงินกองทุนขั้นต่ำที่ร้อยละ 8

3) การวัดความเสี่ยงด้านเครดิต สถาบันการเงินสามารถเลือกได้จาก 2 วิธีหลักที่มีความซับซ้อนแตกต่างกัน ตามความพร้อมของแต่ละสถาบันการเงินและความเห็นชอบของผู้กำกับดูแล คือ

3.1 Standardised Approach (SA ด้านเครดิต) โดยรูปแบบแล้วใกล้เคียงกับเกณฑ์การจัดน้ำหนักความเสี่ยงเดิมตาม Basel I แต่มีการแจกแจงความเสี่ยงที่ละเอียดขึ้นและเป็นระบบมากขึ้น โดยน้ำหนักความเสี่ยงนอกจากจะขึ้นอยู่กับประเภทของสินทรัพย์แล้ว ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินทรัพย์ด้วย ซึ่งพิจารณาจากการจัดอันดับเครดิต (rating) โดยสถาบันจัดอันดับเครดิตภายนอก

²² อ้างอิงจากหนังสือเวียน ที่ ธปท.สนส.(01)ว.168/2548 เรื่อง นำส่งร่างหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II ลงวันที่ 31 มกราคม 48

²³ ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ หมายถึง ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่างๆ อันเนื่องมาจากความไม่เพียงพอหรือความบกพร่องของกระบวนการภายใน บุคลากรและระบบงานของสถาบันการเงิน หรือจากเหตุการณ์ภายนอกสถาบันการเงินรวมถึงความเสี่ยงด้านกฎหมาย แต่ไม่รวมความเสี่ยงด้านกลยุทธ์และด้านชื่อเสียง

ตารางที่ A1 นำหนักความเสี่ยงของสินทรัพย์ตามเกณฑ์ปัจจุบัน²⁴ และ SA ด้านเครดิตของ Basel II ตามหนังสือเวียนของ ธปท.ที่ ธปท.สนส.(01)ว.168/2548 (ร้อยละ)

ประเภทของลูกหนี้	Basel I	Basel II: Rating ของลูกหนี้ ที่ได้รับจากสถาบันการจัดอันดับเครดิตภายนอก ¹					
		AAA ถึง AA-	A+ ถึง A-	BBB+ ถึง BBB-	BB+ ถึง B-	ต่ำกว่า B-	ไม่มี Rating
ภาครัฐบาล หรือธนาคารกลางของประเทศต่างๆ (รวมทั้งรัฐบาลไทยและ ธปท.) ที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น และไม่เกินกว่าหนี้สินที่ สง. มีอยู่ในสกุลเงินนั้น	0	0					
ภาครัฐบาล และธนาคารกลางที่เป็นสกุลเงินต่างประเทศ และส่วนที่เกินกว่าหนี้สินที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น	OECD และไทย = 0 นอก OECD = 100	0	20	50	100	150	100
สถาบันการเงิน/บริษัทหลักทรัพย์ (ดู Rating ของ ประเทศ) ²	สง. ทั่วไป (รวมไทย) = 20 สง. นอก OECD ที่เกิน 1 ปี = 100 บริษัทหลักทรัพย์ = 100	20	50	100	100	150	100
สถาบันการเงิน/บริษัทหลักทรัพย์ อายุไม่เกิน 3 เดือนที่เป็นสกุลเงินของประเทศนั้น และไม่เกินหนี้สินในสกุลเงินประเทศนั้น	สง. = 20 บริษัทหลักทรัพย์ = 100	20					
รัฐวิสาหกิจที่ ธปท. กำหนดให้เสมือนลูกหนี้ สง. (ดู Rating ของประเทศ) ²	20	20	50	100	100	150	100
		AAA ถึง AA-	A+ ถึง A-	BBB+ ถึง BB-		ต่ำกว่า BB-	ไม่มี Rating
ภาคเอกชน (Corporates)	100	20	50	100		150	100
รัฐวิสาหกิจที่ ธปท. กำหนดให้เป็นลูกหนี้ภาคเอกชน	20	20	50	100		150	100
ลูกหนี้รายย่อย (Retails) ที่เข้าเกณฑ์	100	75					
สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (Residential)	50	35					
สินทรัพย์อื่น	100	100					
สินทรัพย์ด้อยคุณภาพทั่วไปส่วนที่ไม่มีหลักประกัน และสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่มีหลักประกันประเภท CRE หรือลูกหนี้การค้าเต็มจำนวน	100	50-150 ขึ้นกับเงินสำรองที่กันไว้ด้อยอดหนึ่งครึ่ง					
สินทรัพย์ด้อยคุณภาพประเภทสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย	100	50-100 ขึ้นกับเงินสำรองที่กันไว้ด้อยอดหนึ่งครึ่ง					

²⁴ ประกาศ ที่ ธปท.สนส.(31)ว.1339/2547

¹ Rating ที่แสดงในรายงาน โขบายนี้เป็นของ Standard & Poor's ซึ่งใช้เป็นตัวอย่างเท่านั้น สง. สามารถใช้ Rating ของสถาบันจัดอันดับเครดิตภายนอกอื่น ที่ ธปท. ให้ความเห็นชอบแล้วได้

² กรณีรัฐบาลไทยปัจจุบันอันดับเครดิตคือ A (จาก S&P) ดังนั้น สง. ของไทยจะมีน้ำหนักความเสี่ยงเท่ากับ 50%

3.2 Internal Ratings-Based Approach (IRB) เป็นวิธีที่สถาบันการเงินใช้ข้อมูลการจัดอันดับความเสี่ยงภายในสถาบันการเงินเอง เป็นหลักในการคำนวณหาค่าตัวแปรเชิงปริมาณที่กำหนดระดับความเสี่ยง 4 ตัวแปร เพื่อนำไปใช้ในการคำนวณหาสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิต

ตัวแปรทั้ง 4 ได้แก่ ค่าความน่าจะเป็นในการผิดนัดชำระหนี้ (Probability of Default – PD) ค่าความสูญเสียที่เกิดจากการผิดนัดชำระหนี้ (Loss Given Default – LGD) ยอดหนี้คงค้างที่ผิดนัดชำระหนี้ (Exposure at Default – EAD) และระยะเวลาครบกำหนดของหนี้ (Maturity – M)²⁵

ทั้งนี้ วิธี IRB ยังแบ่งออกเป็นสองวิธีย่อย ตามความซับซ้อนของวิธีการ คือ

(1) Foundation IRB สถาบันการเงินคำนวณเฉพาะค่า PD ส่วนค่าตัวแปรเชิงปริมาณตัวแปรอื่นให้ใช้ตามที่อยู่กำกับดูแลกำหนด

(2) Advanced IRB สถาบันการเงินใช้ข้อมูลภายในสถาบันการเงินคำนวณหาค่าตัวแปรเชิงปริมาณทั้ง 4 ตัวแปร

นอกจากนี้ Basel II ยังมีหลักเกณฑ์ในการคำนวณเงินกองทุนด้านเครดิตสำหรับธุรกรรมแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (securitization) แยกออกจากวิธี SA และวิธี IRB

3) การปรับลดความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk Mitigation : CRM) สถาบันการเงินสามารถปรับลดความเสี่ยงด้านเครดิตได้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) หลักประกันทางการเงิน (2) การหักกลบลบหนี้ในงบดุล และ (3) การค้ำประกันและอนุพันธ์ด้านเครดิต ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างกว่า CRM ใน Basel I มาก ทั้งนี้ ถ้าสถาบันการเงินเลือกใช้วิธีการคำนวณเงินกองทุนที่ซับซ้อนขึ้น หลักประกันที่สามารถนำมาปรับลดความเสี่ยงด้านเครดิตได้ก็จะมีมากขึ้น

4) การวัดความเสี่ยงด้านตลาด Basel II ยังคงหลักการวิธีการคำนวณความเสี่ยงด้านตลาดตาม The 1996 Amendment ซึ่งครอบคลุมความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของราคาตราสารทุน และ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าโภคภัณฑ์ โดยมีการปรับปรุงในรายละเอียดบางประเด็น (Basel Committee, 2004)

5) การวัดความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ สถาบันการเงินสามารถเลือกได้จาก 3 วิธี คือ

²⁵ สูตรที่ใช้ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตสามารถเขียนได้ในรูปร่างๆ ดังนี้

Risk Weighted Assets = 12.5 x Capital Requirement x EAD โดยที่ Capital Requirement = $f^{(+)}(PD, LGD, M)^{(+)}$

5.1 Basic Indicator Approach (BIA) สถาบันการเงินต้องดำรงเงินกองทุนรองรับความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ เท่ากับ ร้อยละ 15 คูณกับค่าเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี ของรายได้จากการดำเนินงานของสถาบันการเงิน

5.2 Standardised Approach (SA) สถาบันการเงิน ต้องดำรงเงินกองทุนรองรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเท่ากับยอดรวมของเงินกองทุนสำหรับ 8 สายธุรกิจหลักของสถาบันการเงิน ซึ่งได้แก่ corporate finance, trading and sales, retail banking, commercial banking, payment and settlement, agency services, asset management และ retail brokerage

5.3 Advance Measurement Approach (AMA) สถาบันการเงินใช้แบบจำลองที่ได้รับอนุญาตจากผู้กำกับดูแลในการคำนวณหาเงินกองทุนรองรับความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ

หลักการที่ 2 การกำกับดูแลโดยทางการ

ในการรักษาเสถียรภาพสถาบันการเงิน อาจกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลโดยทางการมีความสำคัญไม่ด้อยไปกว่าเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ จุดเด่นที่สำคัญของ Basel II คือ การเน้นบทบาทของผู้กำกับดูแลในการส่งเสริมให้สถาบันการเงินมีระบบการบริหารความเสี่ยงและเงินกองทุนที่เหมาะสมกับระดับความเสี่ยง ขนาด และลักษณะธุรกรรมของแต่ละสถาบัน

Basel II ให้แนวทางในการกำกับดูแลสถาบันการเงินสำหรับผู้กำกับดูแลไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ผู้กำกับดูแลควรดูแลให้สถาบันการเงินมีกระบวนการในการวัดความเสี่ยงของกองทุนและมีกลยุทธ์ในการดำรงระดับเงินกองทุน
2. ผู้กำกับดูแลควรมีการตรวจสอบและประเมินกระบวนการในการวัดความเสี่ยงของเงินกองทุนและกลยุทธ์ในการดำรงระดับเงินกองทุนของสถาบันการเงิน ตลอดจนความสามารถของสถาบันการเงินในการติดตามและปฏิบัติตามเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำ
3. ผู้กำกับดูแลควรส่งเสริมให้สถาบันการเงินดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงในอัตราที่สูงกว่าอัตราส่วนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน
4. ผู้กำกับดูแลควรพร้อมเข้าแทรกแซง หากเห็นว่าเงินกองทุนของสถาบันการเงินมีแนวโน้มที่จะลดลงต่ำกว่าเงินกองทุนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด

นอกจากนี้ หลักการที่ 2 ของ Basel II เน้นถึงความแตกต่างของ regulatory capital หรือเงินกองทุนตามกฎหมาย และ economic capital²⁶ หรือเงินกองทุนสำหรับรองรับความเสี่ยงที่แท้จริงของธุรกรรมต่างๆ ของสถาบันการเงิน หากสถาบันการเงินทราบ economic capital สถาบันการเงินจะสามารถดำรงระดับของเงินกองทุนที่เหมาะสมกับระดับความเสี่ยงของตน ไม่น้อยเกินไปจนไม่สามารถรองรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นตลอดเวลาได้ และไม่มากเกินไปจนเป็นภาระต้นทุนทางการเงินที่ไม่จำเป็น

หลักการที่ 3 การใช้กลไกตลาดในการกำกับดูแล

จุดเด่นอีกประการหนึ่งของ Basel II คือการเน้นบทบาทของกลไกตลาดในการช่วยการกำกับดูแลความเสี่ยงของสถาบันการเงิน โดยการกำหนดให้สถาบันการเงินมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างเหมาะสมและรวดเร็วตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับข้อมูลสำคัญ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงโดยรวมของสถาบันการเงิน โครงสร้างของเงินกองทุน ความเพียงพอของเงินกองทุน และกระบวนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุน สาธารณชน และตัวสถาบันการเงินเอง

การบังคับใช้ Basel II ในประเทศไทย

ชปท. จะเริ่มบังคับใช้หลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนตาม Basel II ตั้งแต่สิ้นปี 2551 หรือ 2 ปีหลังจากที่ Basel II มีผลบังคับใช้ในกลุ่มประเทศ BCBS ทั้งนี้ ชปท. กำหนดให้สถาบันการเงินต้องยื่นแผนการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ Basel II ต่อ ชปท. ภายในเดือนมิถุนายน 2549 ซึ่งแผนการปฏิบัติเหล่านี้ควรระบุถึงประเด็นสำคัญ (รายละเอียดอาจมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง) เช่น วิธีที่สถาบันการเงินจะเลือกใช้ในการคำนวณเงินกองทุน การเตรียมการและความพร้อมด้านข้อมูลและระบบงาน และการประเมินผลกระทบต่อเงินกองทุนในเบื้องต้น อุปสรรคในการดำเนินงาน (ถ้ามี) และอื่นๆ

สำหรับรายละเอียดของหลักเกณฑ์ที่ ชปท. จะนำมาบังคับใช้กับสถาบันการเงินไทยนั้น ส่วนใหญ่ไม่น่าจะแตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ที่ประกาศโดย BCBS มากนัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก Basel II ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้กับธนาคารในกลุ่มประเทศสมาชิก BCBS การนำ Basel II มาใช้จึงจำเป็นต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการเงินและเศรษฐกิจไทย ทั้งนี้ ตั้งแต่ต้นปี 2548 ชปท. ได้ทยอยส่งร่างหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนตาม Basel II เพื่อขอความเห็นจาก

²⁶ ในทางเทคนิค economic capital ใช้รองรับ unexpected loss (UL) ขณะที่ provision ใช้รองรับ expected loss (EL)

สถาบันการเงินไปแล้ว คาดว่าภายในสิ้นปี 2548 หรือต้นปี 2549 ธปท. น่าจะสามารถออกร่างหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนตาม Basel II ทั้งหมดได้

สมมติฐานในการประเมินความเพียงพอของเงินกองทุนของธนาคารพาณิชย์ไทย

คำถามที่บทความนี้ต้องการตอบ คือ หากมีการบังคับใช้หลักเกณฑ์การดำรงเงินกองทุนขั้นต่ำตาม Basel II สิ้นปี 2547 อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ไทย 12 แห่งและบริษัทเงินทุนที่ยกระดับขึ้นเป็นธนาคารพาณิชย์ภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน 3 แห่ง (รวมทั้งสิ้น 15 แห่ง) จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และจะยังสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ร้อยละ 8.5 หรือไม่

$$\begin{aligned} \text{BIS ratio ภายใต้ Basel II} &= \frac{\text{เงินกองทุนในปัจจุบัน}}{\text{สินทรัพย์เสี่ยงภายใต้ Basel II}} \\ &= \frac{\text{เงินกองทุนในปัจจุบัน}}{\text{สินทรัพย์เสี่ยงในปัจจุบัน} + \text{สินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตที่เพิ่มขึ้น (ลดลง)} + \text{สินทรัพย์เสี่ยงด้านปฏิบัติการ}} \end{aligned}$$

เนื่องจากการเปรียบเทียบสถานการณ์ ณ สิ้นปี 2547 สินทรัพย์เสี่ยงในปัจจุบันที่ใช้ในการประมาณการการเปลี่ยนแปลงของ BIS ratio จึงเป็นเฉพาะสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตเท่านั้น สำหรับการเปรียบเทียบ BIS ratio ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2548 เป็นต้นไป สินทรัพย์เสี่ยงในปัจจุบันจะหมายถึงผลรวมของสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตและสินทรัพย์เสี่ยงด้านตลาด

การประมาณการสินทรัพย์เสี่ยงที่เพิ่มขึ้นภายใต้ Basel II ในบทความนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานของวิธีคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงสองประการ ได้แก่ (1) สถาบันการเงินทั้ง 15 แห่งใช้วิธี Standardized Approach ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิต ซึ่งน่าจะใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงในปี 2551 เมื่อ Basel II มีผลบังคับใช้ในประเทศไทย เนื่องจากสถาบันการเงิน 13 ใน 15 แห่งระบุในแบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey ว่าจะใช้วิธี SA ในการคำนวณเงินกองทุนด้านเครดิตในระยะแรก และ (2) สถาบันการเงินใช้วิธี Basic Indicator Approach ในการคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านปฏิบัติการ ซึ่งแม้ในทางปฏิบัติสถาบันการเงินบางแห่งอาจใช้วิธี SA ด้านปฏิบัติการ แต่หากเราถือว่ารายได้จากการดำเนินงานของสถาบันการเงินเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากสายธุรกิจ commercial banking (ซึ่งมีตัวคูณเงินกองทุนเท่ากับ 15%) และรายได้จากการดำเนินงานของสายธุรกิจที่มีตัวคูณเงินกองทุนเท่ากับ 18% และ 12% มีจำนวนเท่าๆ กัน ผลลัพธ์ที่ได้จะไม่แตกต่างกัน

การคำนวณสินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตอาศัยสมมติฐานเพิ่มเติม ดังนี้

- (1) ไม่มีการปรับลดความเสี่ยงด้านเครดิต (CRM) เนื่องจากไม่มีข้อมูลดังกล่าว

(2) ลูกหนี้สถาบันการเงิน (ปรากฏในรายการระหว่างธนาคารและตลาดเงินบนงบดุลของสถาบันการเงิน) ประเภทมีระยะเวลาทุกสกุลเงินให้น้ำหนักความเสี่ยงที่ 50% เพิ่มขึ้นจาก 20% ตามเกณฑ์ปัจจุบัน (กรณีใช้อันดับเครดิตรัฐบาลไทยของ S&P ในปัจจุบัน ที่ A)

(3) เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐวิสาหกิจเพื่อขายและที่จะถือจนครบกำหนด เดิมได้รับน้ำหนักความเสี่ยง 20% ให้เพิ่มเป็น 50% (rating A+ ถึง A- สำหรับรัฐวิสาหกิจที่ ธปท. กำหนดให้เสมือนลูกหนี้ภาคเอกชน ส่วนรัฐวิสาหกิจที่ ธปท. กำหนดให้เสมือนลูกหนี้ สง. เป็นไปตามข้อสมมติในข้อ (2)) แต่เนื่องจากงบการเงินของสถาบันการเงินมิได้แยกเงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาล (น้ำหนักความเสี่ยง 0 %) และเงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐวิสาหกิจออกจากกัน ในการวิเคราะห์นี้จะสมมุติว่าเงินลงทุนในหลักทรัพย์ทั้งสองประเภทมีสัดส่วนเท่ากัน หรืออีกนัยหนึ่ง คือเราจะสมมุติว่าน้ำหนักความเสี่ยงของเงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นจาก 10% (= 0.5 x (0%+20%)) เป็น 25% (= 0.5 x (0%+ 50%))

(4) ลูกหนี้ภาคเอกชน (ลูกหนี้ธุรกิจเอกชน) ให้น้ำหนักความเสี่ยงที่ 100% เท่ากับในเกณฑ์ปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ ประมาณร้อยละ 90 ของยอดคงค้างของลูกหนี้เอกชนเป็นลูกหนี้ unrated ซึ่งภายใต้วิธี SA ด้านเครดิต มีน้ำหนักความเสี่ยงเท่ากับ 100% ดังนั้นสมมุติฐานนี้จะสมเหตุสมผลหากลูกหนี้ภาคเอกชนที่มี rating มีค่าเฉลี่ยของน้ำหนักความเสี่ยงที่ 100 % (rating BBB+ ถึง BB- หากใช้เกณฑ์ของ Standard & Poor)

(5) ลูกหนี้รายย่อย (น้ำหนักความเสี่ยง 75%) ให้มียอดคงค้างเท่ากับส่วนต่างระหว่างสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลและสินเชื่อที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม่มีข้อมูลลูกหนี้รายย่อยประเภท SME

(6) สินเชื่อต่อคุณภาพทุกประเภทใช้น้ำหนักความเสี่ยง 100% เนื่องจากสินเชื่อต่อคุณภาพประเภทที่มีใช้สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย โดยส่วนใหญ่แล้วมีการกันสำรองระหว่างร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 50 ของยอดหนี้คงค้าง ขณะที่สินเชื่อต่อคุณภาพประเภทสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีการกันสำรองต่ำกว่าร้อยละ 20 เนื่องจากการศึกษาโดย Nakornthab et al (2004) พบว่า สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะ overcollateralized เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ loan-to-value ของหลักประกัน จึงไม่ค่อยมีการกันสำรองไว้ หรือมีการกันสำรองในระดับที่ไม่สูงมาก

(7) สินทรัพย์ประเภทอื่นที่ไม่ได้มีการระบุถึงในสมมติฐานข้อ (1) ถึงข้อ (6) ใช้น้ำหนักความเสี่ยงตามเกณฑ์ปัจจุบัน

จากสมมติฐานทั้ง 7 ข้อ เราจะได้ว่า

สินทรัพย์เสี่ยงด้านเครดิตที่เพิ่มขึ้น (ลดลง) ภายใต้ Basel II

$$\begin{aligned} &= (30\%) \times \text{รายการระหว่างธนาคารและตลาดเงินประเภทมีระยะเวลา} \\ &+ (15\%) \times \text{เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและรัฐวิสาหกิจในบัญชีเพื่อการธนาคาร} \\ &- (15\%) \times \text{สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยจัดชั้นปกติและชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ} \\ &- (25\%) \times \text{สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่นๆ จัดชั้นปกติและชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ} \end{aligned}$$

โดยที่สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่นๆ จัดชั้นปกติและชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ ประเมินจากสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่นๆ คูณด้วยอัตราส่วน (1-NPL) ของธนาคาร เนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่มีข้อมูลการจัดชั้นของสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่นๆ ส่วนรายการระหว่างธนาคารและตลาดเงินประเภทมีระยะเวลาซึ่งคณะผู้วิจัยไม่มีข้อมูลการจัดชั้นเช่นกัน การวิเคราะห์นี้สมมติว่าเป็นชั้นปกติและชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษทั้งหมด

การคำนวณเงินกองทุนด้านปฏิบัติการด้วยวิธี BIA ใช้สูตร ดังนี้

สินทรัพย์เสี่ยงสำหรับความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ = $12.5 \times 15\% \times$ ค่าเฉลี่ยของรายได้จากการดำเนินงานเฉพาะที่มีค่าบวกย้อนหลัง 3 ปี

รายได้จากการดำเนินงานในที่นี้ต่างจากรายได้จากการดำเนินงานตามความหมายทั่วไป (= รายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิ + รายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ย) ตรงที่มีการหักค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนที่สนับสนุนการได้มาของรายได้จากการดำเนินงานตามความหมายทั่วไปออกไปด้วย นอกจากนี้ รายได้ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยที่ใช้ในการคำนวณเงินกองทุนด้านปฏิบัติการ ไม่รวมรายได้ที่มาจากส่วนต่างกำไรจากบริษัทย่อย และ/หรือบริษัทร่วม และรายได้ที่ไม่ได้มาจากธุรกิจหลัก (core business) ของธนาคาร เช่น รายได้จากการขายทรัพย์สิน และค่าเช่าที่เป็นต้น ซึ่งจากงบกำไรขาดทุนในรายงานประจำปีของสถาบันการเงิน เราจะได้ (โดยประมาณ)

รายได้จากการดำเนินการตามวิธี BIA

$$\begin{aligned} &= \text{รายได้ดอกเบี้ยและเงินปันผลสุทธิ} + \text{ค่าธรรมเนียมและบริการ} + \text{กำไรจากเงินลงทุน} + \text{กำไรจากการปริวรรต} \\ &- \text{เงินสมทบกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน- ภาษีธุรกิจเฉพาะ} \end{aligned}$$

โดยที่ภาษีธุรกิจเฉพาะ ประมาณจาก $0.033 \times$ รายได้ดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อและรายได้ดอกเบี้ยจากรายการระหว่างธนาคารและตลาดเงิน

ภาคผนวก 2 โครงการ 2005 Bank CEO Survey

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรับทราบความเห็นของผู้บริหารระดับสูงของธนาคารพาณิชย์เกี่ยวกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมทางมหภาคและการเงินที่สำคัญในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้าต่อการดำเนินงานและเสถียรภาพของภาคธนาคารพาณิชย์
2. เพื่อประเมินความพร้อมของธนาคารพาณิชย์ไทยในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมทางมหภาคและการเงินดังกล่าว
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวางนโยบายที่เหมาะสมในการรักษาเสถียรภาพของภาคธนาคารพาณิชย์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมทางมหภาคและการเงิน

การดำเนินงาน

ในเดือนพฤษภาคม 2548 ทางคณะผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey ให้กับผู้บริหารระดับประธานเจ้าหน้าที่บริหารหรือกรรมการผู้จัดการใหญ่ของสถาบันการเงินไทยและต่างประเทศจำนวน 18 แห่ง ประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ไทย 12 แห่ง (ธ.กรุงเทพ ธ.กรุงไทย ธ.กรุงศรีอยุธยา ธ.กสิกรไทย ธ.ทหารไทย ธ.ไทยธนาคาร ธ.ไทยพาณิชย์ ธ.นครหลวงไทย ธ.ยูโอบีรัตนสิน ธ.สแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดนครธน ธ.เอเชีย และธ.ธนชาติ) สาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศ 3 แห่ง (ธ.ซีทีแบงก์ ธ.คอยซ์แบงก์ และธ.ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ฯ) และบริษัทเงินทุนที่ได้รับอนุมัติให้ยกฐานะเป็นธนาคารพาณิชย์เต็มรูปแบบตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน 3 บริษัท (บง.เกียรตินาคิน บง.ทิสโก้ และบง.สินเอเชีย) ซึ่งผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงินทั้ง 18 แห่งได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามของคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ในระหว่างเดือนมิถุนายนและเดือนกรกฎาคม 2548 ทางคณะผู้วิจัยได้เข้าพบผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงิน 15 แห่ง เพื่อรับทราบความคิดเห็นเพิ่มเติมจากที่ได้รับจากแบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey โดยความเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์นอกจากจะใช้เป็นข้อมูลสำหรับบทความนี้แล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลสำหรับโครงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางเศรษฐกิจ/ธุรกิจระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทยและธุรกิจ (Business Liaison Program) ของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย

แบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey

1. Overall assessment

1.1 What is your view on the following domestic economic environment over the next 1-2 years in relation to your bank's strategic visions and goals?

	Unsupportive	Neutral	Supportive	Too uncertain to assess
Economic growth	☐	☐	☐	☐
Internal stability (inflation, unemployment)	☐	☐	☐	☐
External stability (current account, external debt)	☐	☐	☐	☐
Interest rate policy	☐	☐	☐	☐
Exchange rate policy	☐	☐	☐	☐
Mega projects	☐	☐	☐	☐

1.2 How concerned are you on the issues of excess liquidity and NPL overhang?

	Not concerned	1	2	3	4	5	Very concerned
Excess liquidity	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NPL overhang	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.3 How do you view the impact of the following landscape changes on your bank?

	Negative	Mildly negative	Neutral	Mildly positive	Positive	Do not know
<i>Regulatory landscape</i>						
A. The Financial Sector Master Plan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B. Deposit Insurance Agency	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C. Basel II						
• Pillar One (capital requirements)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Pillar Two (supervisory review)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Pillar Three (market discipline)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.5 With regards to your preparation above, please rate your concern on the followings?

	Not concerned	1	2	3	4	5	Very concerned
IT platform	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Staff	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Data collection and validation	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Risk models	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Clarity on regulatory expectations and requirements	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.6 If you have other major concerns beyond those listed above (for example, merger and acquisition, adoption of international accounting standards for provisioning, consolidated supervision, etc.), please describe them below.

2. Basel II preparation

	Standardized	Foundation IRB	Advanced IRB	Have not yet decided
2.1a Which approach will your bank adopt for Basel II compliance at end 2008?	☐	☐	☐	☐

	Standardized	Foundation IRB	Advanced IRB	Have not yet decided
2.1b Which approach will your bank adopt for Basel II compliance at end 2013?	☐	☐	☐	☐

	Not yet started	Early implementation stage	Significant progress made	Implementation near complete	Implementation completed
2.2 What is the current state of your bank's Basel II implementation?	☐	☐	☐	☐	☐

	Negative	Mildly negative	Neutral	Mildly positive	Positive	Do not know
D. Proposed idea on single regulator	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E. Clarity of laws and regulations	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Competitive landscape</i>						
A. Financial services FTA	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B. Competition from foreign banks	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C. Competition from state-owned commercial banks	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D. Competition from specialized financial institutions (SFIs)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E. Competition from non-banks	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F. Disintermediation by capital markets	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.4 How prepared is your bank to cope with challenges or capture benefits from the following landscape changes?

	Ready as of today	Expected to be ready in 1 year	Expected to be ready in 2-3 years	Expected to be ready in 4-5 years	Not applicable
<i>Regulatory landscape</i>					
A. The Financial Sector Master Plan	☐	☐	☐	☐	☐
B. Deposit Insurance Agency	☐	☐	☐	☐	☐
C. Basel II Please see Section 2					
D. Proposed idea on single regulator	☐	☐	☐	☐	☐
<i>Competitive landscape</i>					
A. Financial services FTA	☐	☐	☐	☐	☐
B. Competition from foreign banks	☐	☐	☐	☐	☐
C. Competition from state-owned commercial banks	☐	☐	☐	☐	☐
D. Competition from specialized financial institutions (SFIs)	☐	☐	☐	☐	☐
E. Competition from non-banks	☐	☐	☐	☐	☐
F. Disintermediation by capital markets	☐	☐	☐	☐	☐

3. General risk management process

	Yes	No	No, but under consideration	No, but in process of implementation
3.1 Has your bank set up a supervisory structure for assessing soundness of risk management?	☐	☐	☐	☐
3.2 Does your bank use economic capital, RAROC, or other risk management tools in capital allocation decisions?	☐	☐	☐	☐
3.3 Does your bank use credit-scoring model(s) for consumer lending?	☐	☐	☐	☐
3.4 Does your bank use credit-scoring model(s) for SME lending?	☐	☐	☐	☐
3.5 Does your bank have system(s) for loan grading/internal ratings?	☐	☐	☐	☐
3.6 Does your bank have model(s) for credit portfolio management?	☐	☐	☐	☐
3.7 Does your bank have model(s) that adequately manage interest rate risk in the banking book?	☐	☐	☐	☐
3.8 Does your bank have loan loss reserve methodology directly linked to loan risk profile (i.e., beyond classification specified by the BoT)?	☐	☐	☐	☐

4. Policy suggestion

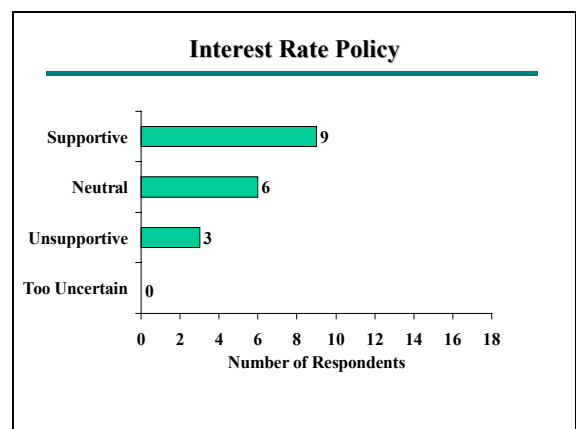
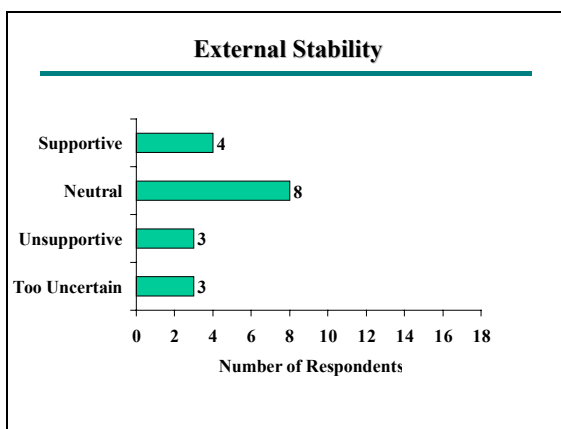
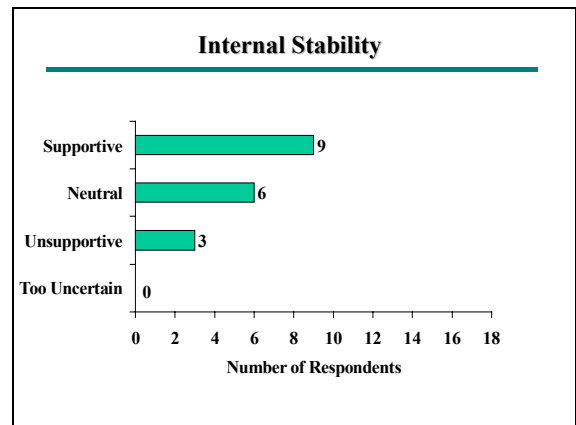
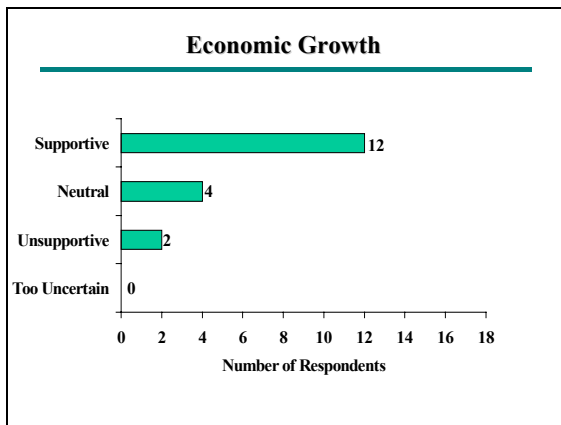
If you have any suggestions that may help you and/or the banking sector to weather the changes in economic environment and financial landscape, please feel free to write them here.

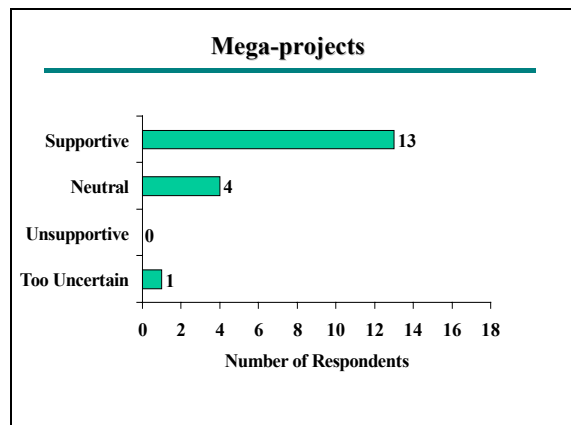
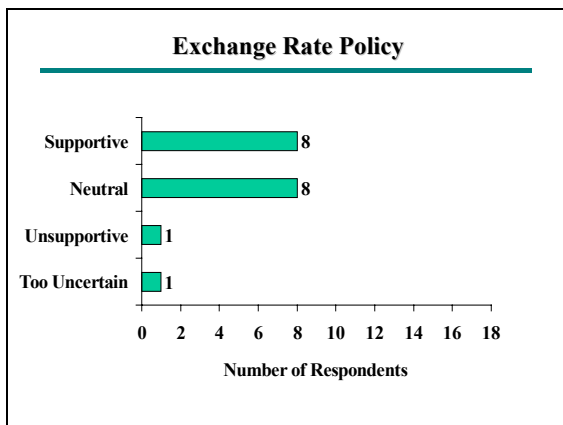
สรุปผลจากแบบสอบถาม 2005 Bank CEO Survey และการสัมภาษณ์สถาบันการเงิน

เนื่องจากข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูล ในการรายงานผลข้างล่างนี้ ทางคณะผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสถาบันการเงินเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ (ช.กรุงเทพ ช.กสิกรไทย และช.ไทยพาณิชย์) (2) ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐ (ช.กรุงศรีอยุธยา ช.ทหารไทย ช.กรุงไทย ช.นครหลวงไทย และช.ไทยธนาคาร) (3) ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็ก (ช.ธนชาต บง.ทิสโก้ บง.เกียรตินาคิน และบง.สินเอเชีย) (4) ธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ (ช.สแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครธน ช.ยูโอบีรัตนสิน และช.เอเชีย) และ (5) สาขาธนาคารต่างประเทศ (ช.ซีทีแบงก์ ช.คอยซ์แบงก์ และช.ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ฯ) โดยเมื่อมีการอ้างอิงถึงสถาบันการเงินไทย จะหมายถึงกลุ่มที่ 1-3 ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ จะหมายถึงกลุ่มที่ 4 และกลุ่มที่ 5

1. การประเมินสถานการณ์ในภาพรวม

1.1 ภาวะแวดล้อมทางมหภาค

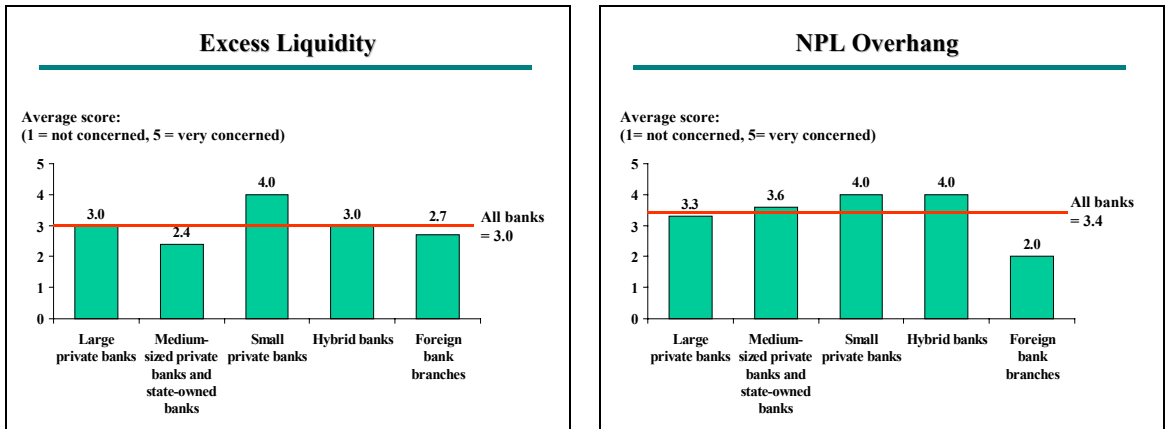

ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงินส่วนใหญ่มองว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพเศรษฐกิจภายในประเทศยังเอื้อต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงินหลายประการในช่วง 1-2 ปีข้างหน้า แม้ว่าจะมีการชะลอตัวลงของเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของเงินเฟ้อในปีนี้ โดยผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง และสถาบันการเงินส่วนใหญ่ต่างหวังจะเข้าไปมีส่วนร่วมจากการปล่อยสินเชื่อ และ/หรือการเป็นที่ปรึกษาทางการเงินในการออกพันธบัตรและการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารจำนวนหนึ่งเห็นว่าเศรษฐกิจไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งหากไม่มีการปฏิรูปโดยเร็ว จะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว

เมื่อแยกความเห็นของผู้บริหารตามกลุ่มของสถาบันการเงิน พบว่า สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมองภาพรวมเศรษฐกิจดีที่สุด รองมาเป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ ธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก และธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐ ตามลำดับ

สำหรับการดำเนินนโยบายดอกเบี้ยและนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนของ ธปท. นั้น ผู้บริหารระดับสูงส่วนใหญ่มองว่าเป็นกลางถึงเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงิน โดยเฉพาะนโยบายดอกเบี้ยของ ธปท. ซึ่งนอกจากจะช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นเสมือนเครื่องชี้นำทิศทางดอกเบี้ยในอนาคตของสถาบันการเงินด้วย

1.2 สภาพคล่องส่วนเกินและยอดคงค้างของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

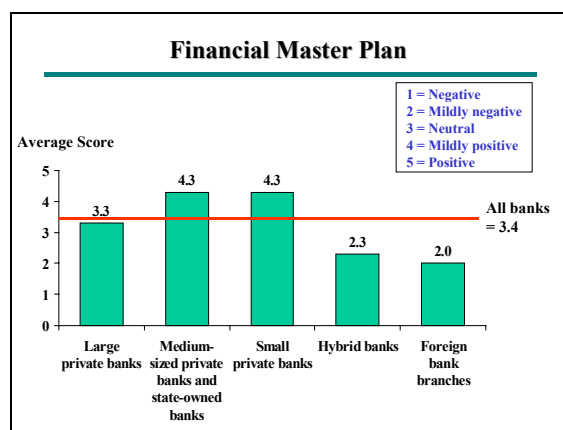
ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงินส่วนใหญ่มีความกังวลกับปัญหาสภาพคล่องส่วนเกินในระบบสถาบันการเงินในระดับปานกลาง โดยมองว่าเป็นปัญหาของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เท่านั้น ทั้งนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่คาดการณ์ว่าสภาพคล่องส่วนเกินในระบบน่าจะบรรเทาลงหรือหมดไปภายในปี 2549 จากการดูดซับสภาพคล่องโดย ธปท. และโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ

ในส่วนของยอดคงค้างของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ NPL ผู้บริหารจำนวนหนึ่งยังมีความกังวลค่อนข้างมาก พร้อมให้ข้อสังเกตว่า ยอด NPL รายใหม่และ NPL ที่เคยปรับปรุงโครงสร้างหนี้ (reentry NPL) ในช่วงหกเดือนแรกของปีนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารหลายท่านมั่นใจว่าจะสามารถลดยอดคงค้างของ NPL ในสถาบันการเงินของตนได้อย่างมีนัยภายในสิ้นปี 2549

1.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแล

A. แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

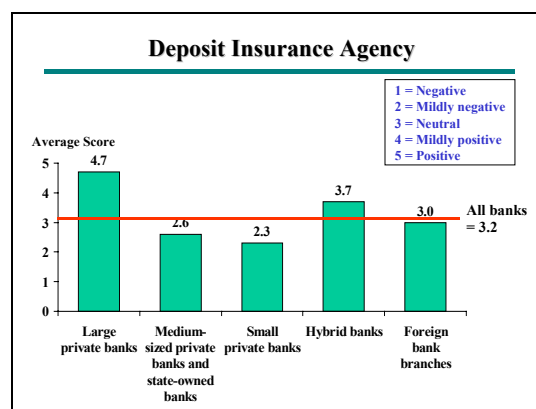

สถาบันการเงินไทยและธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ มีความเห็นที่แตกต่างกันชัดเจนในเรื่องของแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน โดยสถาบันการเงินไทยเห็นว่าแผนของ ธปท. เป็นกรอบการพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นผลดีต่อระบบสถาบันการเงินโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดรูปแบบของสถาบันการเงิน นอกจากนี้ สถาบันการเงินไทยเห็นว่า แนวทางการเปิดเสรีอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายใต้กรอบของแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน เป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวของสถาบันการเงินสำหรับการแข่งขันในอนาคต

ในทางตรงกันข้าม ธนาคารพาณิชย์ต่างชาติทั้งหมดตอบว่า แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินมีผลกระทบในทางลบหรือเป็นกลางต่อการดำเนินงานของธนาคาร โดยผู้บริหารธนาคารพาณิชย์กลุ่มนี้มองว่านโยบาย One Presence ทำให้ธนาคารที่เข้าข่ายต้องควบรวม ต้องเสียเวลาและทรัพยากรในการปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นภาระด้านต้นทุนในระยะสั้น (ในระยะยาว ผู้บริหารธนาคารที่มีการควบรวมเห็นว่าเป็นผลดี) นอกจากนี้ ผู้บริหารบางท่านมีความเห็นว่านโยบาย One Presence จำกัดขอบเขตของการดำเนินงานของธนาคาร เนื่องจากไม่สามารถจัดตั้งบริษัทลูกบางประเภทได้

ต่อประเด็นที่สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ 17 จาก 18 แห่ง เลือกที่จะคงสถานะเป็นสาขา และไม่ขอยกระดับขึ้นเป็น Subsidiary ผู้บริหารสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศให้ความเห็นว่า จำนวนสาขาเพิ่มเติม 4 แห่ง ภายใต้สถานะ Subsidiary ไม่คุ้มต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งและดูแลสาขา ค่าใช้จ่ายในการแปลงสัญชาติธุรกรรมต่างๆ และการจัดตั้งคณะกรรมการสำหรับบริษัทจดทะเบียน เป็นต้น ซึ่งสำหรับสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ไม่มีธุรกรรมรายย่อย การเป็น Subsidiary เป็นความเสี่ยงเปลืองค่าใช้จ่าย ขณะที่ผู้บริหารของสาขาธนาคารพาณิชย์ที่มีการทำธุรกรรมรายย่อยเห็นว่าหากจะให้ cost effective ต้องสามารถเปิดสาขาได้อย่างน้อย 20-40 สาขา

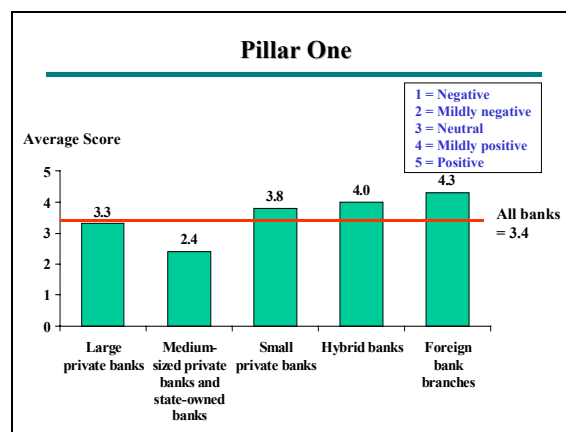
B. การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก

ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่และธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ มองว่าการจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝากเป็นผลดีต่อธนาคาร ขณะที่ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดรองลงมา และธนาคารพาณิชย์ของรัฐเห็นว่าธนาคารจะได้รับผลกระทบในทางลบจากการเคลื่อนย้ายของเงินฝากของธนาคารไปสู่ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ และธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศกลับมองว่าการจัดตั้งสถาบันเงินฝากไม่ได้มีผลกระทบในทางบวกหรือทางลบกับธนาคาร โดยผู้บริหารสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีความเห็นว่า ไม่น่าจะเห็นการเคลื่อนย้ายของเงินฝากในระดับที่มีนัย ยกเว้นในกรณีวิกฤตเศรษฐกิจ

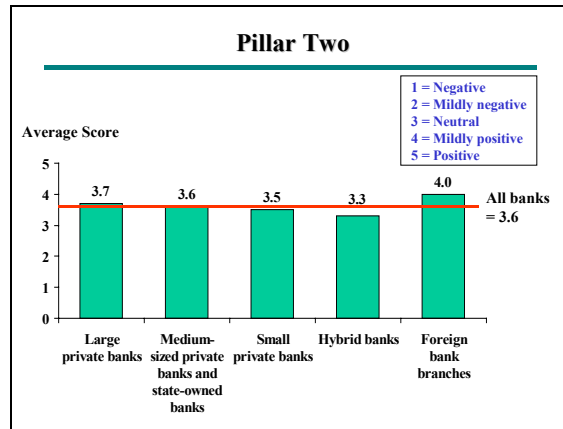
C. การบังคับใช้เกณฑ์ Basel II

Pillar One

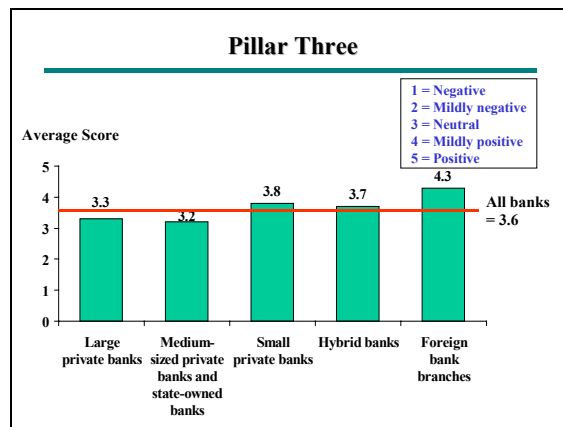
ผู้บริหารสถาบันการเงินทุกกลุ่ม ยกเว้นธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐมองว่าเกณฑ์เงินกองทุนขั้นต่ำที่สะท้อนความเสี่ยงมากขึ้น เป็นผลดีต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงิน ทั้งนี้ ผู้บริหารหลายท่านย้ำว่าสถาบันการเงินของตนมีเงินทุนที่มากเพียงพอที่จะปฏิบัติตามเกณฑ์ Basel II โดยไม่ต้องระดมทุนเพิ่ม

Pillar Two

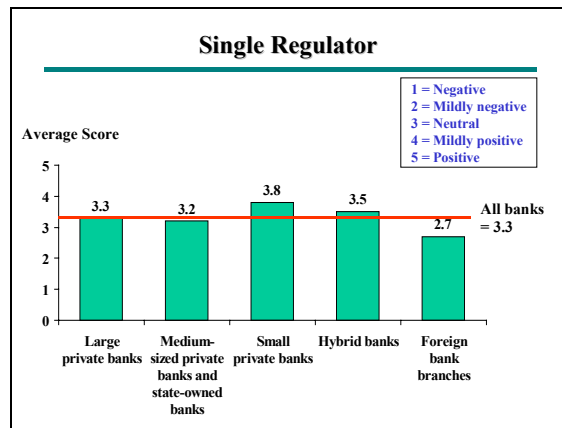
สถาบันการเงินทุกกลุ่มมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกันมากนักในส่วนของ การกำกับดูแล โดย ทางการภายใต้ Basel II คือ มีผลเป็นกลางถึงเป็นบวกเล็กน้อย

Pillar Three

สถาบันการเงินทุกกลุ่มเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลเงินกองทุนและความเสี่ยงของสถาบันการ เงินให้บุคคลภายนอกได้รับรู้และเปรียบเทียบเป็นประโยชน์ต่อตัวสถาบันการเงินเอง

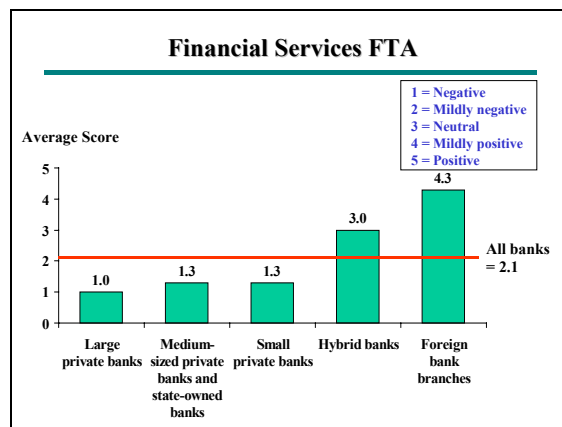
D. ข้อเสนอให้มีการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินโดยรวมมองว่าข้อเสนอของกระทรวงการคลังที่ให้มีการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลสถาบันการเงิน มีผลเป็นกลางต่อสถาบันการเงิน แต่ผู้บริหารเกือบทุกท่านเป็นกังวลค่อนข้างมากกับความเป็นอิสระขององค์การกำกับดูแลสถาบันการเงินดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน

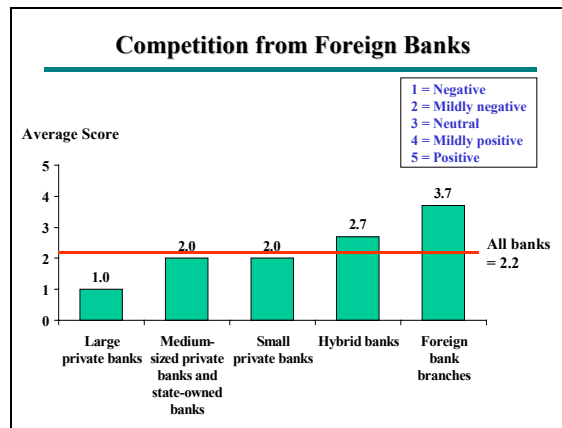
A. การเปิดเสรีภาคสถาบันการเงินภายใต้ FTA ไทย-สหรัฐฯ

ผู้บริหารของสถาบันการเงินไทยมองว่าการเปิดเสรีภาคการเงินภายใต้ FTA ไทย-สหรัฐฯ เป็นผลลบกับธนาคาร ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และสาขานานาชาติต่างประเทศมองว่า FTA ไทย-สหรัฐฯ มีผลเป็นกลางและเป็นบวก ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศหลายท่านมองว่า FTA ไทย-สหรัฐฯ จะทำให้ธนาคารพาณิชย์จากประเทศสหรัฐอเมริกาได้เปรียบกว่าธนาคารพาณิชย์จากประเทศอื่น

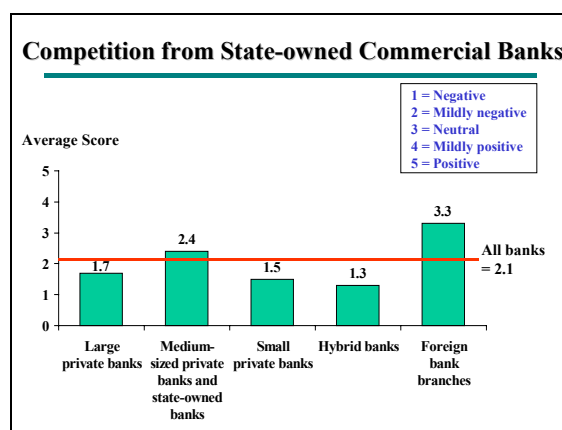
B. การแข่งขันจากสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ

ผู้บริหารของสถาบันการเงินไทยและธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่มองว่าการแข่งขันจากสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศเป็นผลลบกับธนาคาร โดยเฉพาะในตลาดลูกค้าคุณภาพดี (high-end customer segments) เนื่องจากสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีความชำนาญในการทำตลาดและได้เปรียบในเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่มองการแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ต่างชาติในแง่ลบที่สุด

ในทางกลับกัน ผู้บริหารสาขาธนาคารต่างประเทศมองว่าการแข่งขันจากสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศเป็นผลดีต่อทั้งธนาคารเองและระบบสถาบันการเงินโดยรวม (healthy competition)

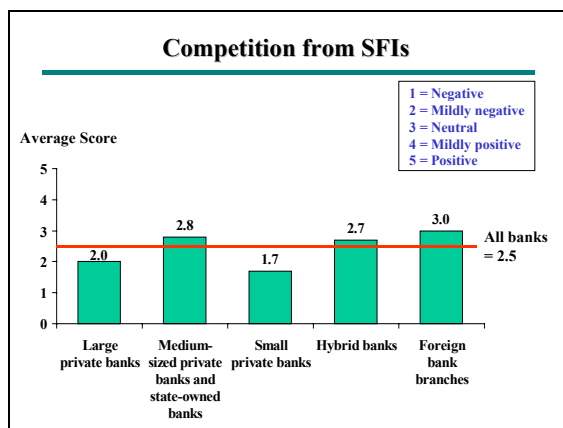
C. การแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐ

สถาบันการเงินส่วนใหญ่เห็นว่า การแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐมีผลกระทบในทางลบต่อระบบสถาบันการเงินโดยรวม เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐมักได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากทางการ เช่น ในเรื่องของการเพิ่มทุนและการขาย NPL นอกจากนี้ ผู้บริหารบางท่านมีความ

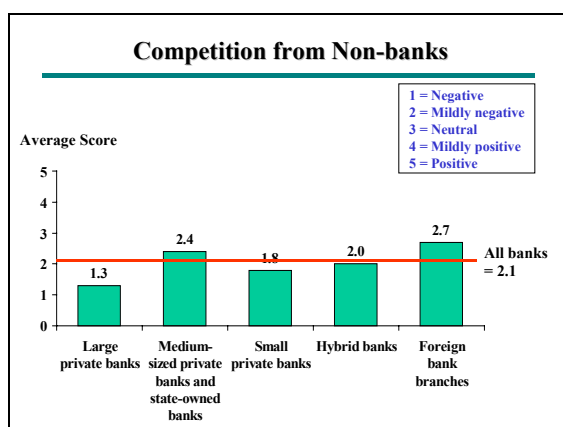
เห็นว่าธนาคารพาณิชย์ของรัฐบางแห่งทำให้กลไกของราคาบิดเบือนจากการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ เมื่อเทียบกับความเสี่ยงของผู้กู้

D. การแข่งขันจากธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ (SFI)

สถาบันการเงินส่วนใหญ่เห็นว่าการแข่งขันจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐมีผลกระทบที่เป็นกลางหรือเป็นลบเล็กน้อย โดยผู้บริหารสถาบันการเงินบางท่านมีความกังวลว่าการที่สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐมีการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์มากขึ้น อาจทำให้ตลาดโดยรวมเกิดความเสียหายได้ เนื่องจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐขาดความชำนาญและไม่มีระบบบริหารความเสี่ยงที่ดีพอในการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์

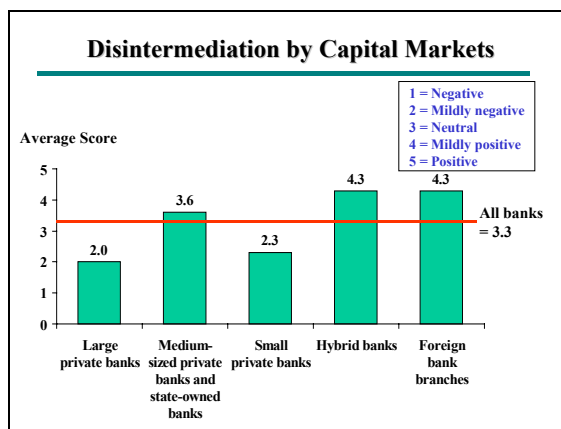
E. การแข่งขันจากสถาบันการเงินประเภท non-bank

สถาบันการเงินทุกกลุ่มเห็นพ้องกันว่า การแข่งขันจากสถาบันการเงินประเภท non-bank ในธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล มีผลกระทบในทางลบต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงิน โดยผู้บริหารสถาบันการเงินเห็นว่าสถาบันการเงินประเภท non-bank ควรได้รับการกำกับดูแลเช่นเดียวกับสถาบันการเงินประเภทอื่น เพื่อไม่ให้มีความได้เปรียบเสียเปรียบในการแข่งขันที่เกิดจากการกำกับดูแล ซึ่งการที่ ธปท. ได้เข้ามากำกับดูแลสถาบัน non-bank ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 นั้น

เป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารบางท่านมองว่า ธปท. ควรจะเน้นการป้องกัน regulatory arbitrage มากกว่าที่จะเน้นการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งผู้บริหารเหล่านี้มีความเห็นว่า บางครั้งมีผลเสียมากกว่าผลดี เช่น การกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อส่วนบุคคลที่ร้อยละ 28 ต่อปี อาจจะทำให้ประชาชนจำนวนมากไปพึ่งพาเงินกู้ยืมนอกระบบมากขึ้น

F. กระบวนการ Disintermediation โดยตลาดทุน

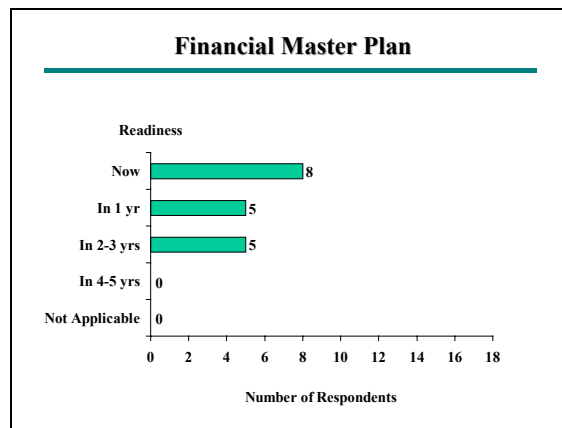

สถาบันการเงินทุกกลุ่มยกเว้นธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่และธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็กมองว่ากระบวนการ disintermediation โดยตลาดทุนเป็นผลดีกับสถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากบริษัทขนาดกลางและใหญ่หันไประดมทุนจากตลาดพันธบัตรซึ่งธนาคารพาณิชย์เป็นผู้เล่นรายใหญ่มากขึ้น นอกจากนี้ สถาบันการเงินส่วนใหญ่มีบริษัทลูกที่เป็นบริษัทหลักทรัพย์และหรือบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม ซึ่งจะได้ประโยชน์จากการเติบโตของตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ดี สำหรับธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากรูขรรมตลาดทุนไม่เพียงพอที่จะชดเชยรายได้จากสินเชื่อที่จะขาดหายไป

1.4 ความพร้อมของสถาบันการเงิน

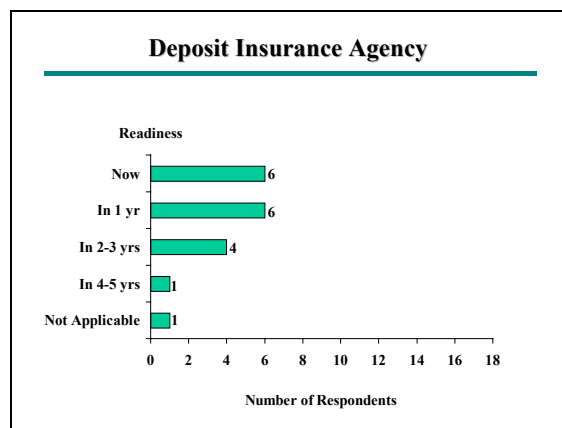
การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการกำกับดูแล

A. แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

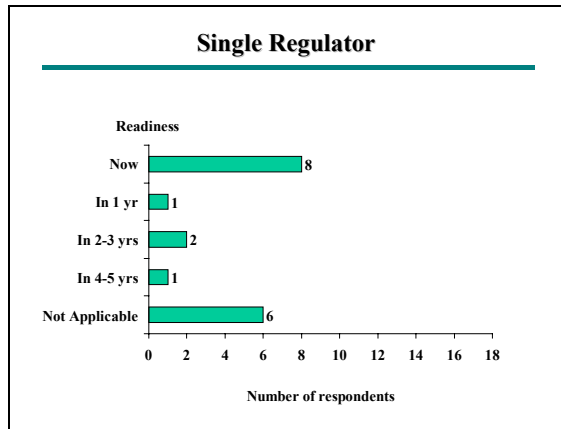
8 ใน 18 สถาบันการเงินมีความพร้อมสำหรับการดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน ขณะที่สถาบันการเงินที่เหลือยังต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่ง แต่ไม่เกิน 3 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการปฏิบัติตามนโยบาย One Presence

B. การจัดตั้งสถาบันประกันเงินฝาก

สองในสามของสถาบันการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและขนาดเล็ก และธนาคารพาณิชย์ของรัฐ มองว่าสถาบันต้องใช้เวลาในการเตรียมพร้อมสำหรับสถาบันประกันเงินฝากอีกระยะหนึ่ง ทั้งนี้ สถาบันการเงินบางแห่งได้เริ่มวิเคราะห์และติดตามความเคลื่อนไหวของฐานเงินฝาก เพื่อวางแผนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้แล้ว

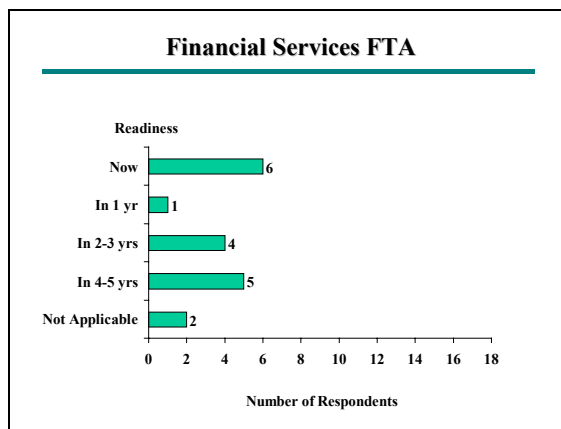
D. ข้อเสนอให้มีการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีความจำเป็นต้องเตรียมตัวแต่อย่างใด หากมีการจัดตั้งองค์การกำกับดูแลสถาบันการเงิน

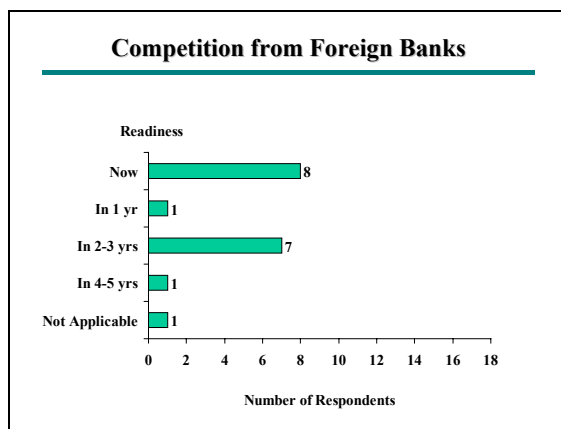
การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการแข่งขัน

A. การเปิดเสรีภาคสถาบันการเงินภายใต้ FTA ไทย-สหรัฐฯ

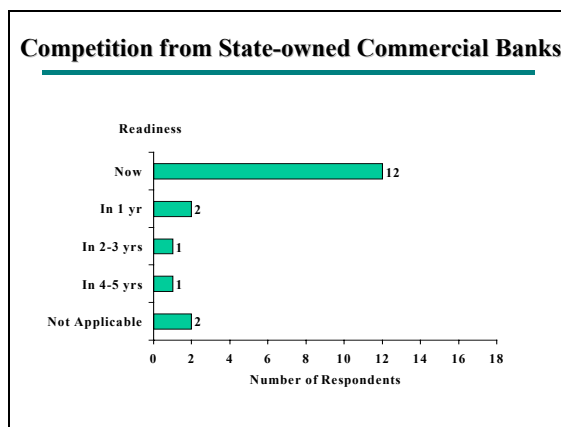
สถาบันการเงินไทยทุกแห่งเห็นว่าประเทศไทยยังไม่พร้อมสำหรับการเปิดเสรีภาคสถาบันการเงินภายใต้การเจรจา FTA ไทย-สหรัฐฯ โดยเกือบครึ่งหนึ่งของสถาบันการเงินไทยต้องการเวลา 4-5 ปี ในการเตรียมตัวเพื่อรองรับการเปิดเสรีภาคการเงินภายใต้ FTA ในทางกลับกัน สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศและธนาคารพาณิชย์ที่ต่างชาติดี้อุ่นใหญ่มองว่าสถาบันมีความพร้อม

B. การแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ

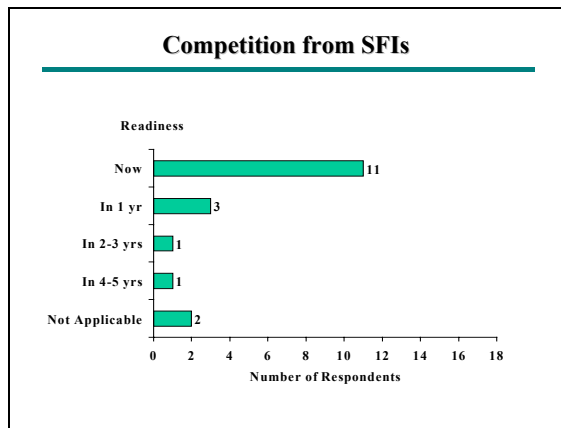
ภาพที่ได้จะคล้ายกับการเปิดเสรีภาคการเงินภายใต้ FTA นั่นคือ สถาบันการเงินไทยยังต้องการเวลาในการปรับตัว ขณะที่สถาบันการเงินต่างชาติมองว่าตัวเองมีความพร้อม

C. การแข่งขันจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐ

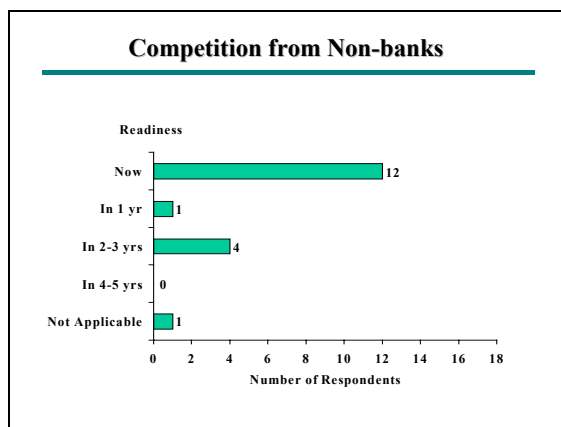
สถาบันการเงินเกือบทั้งหมดมีความพร้อมหรือต้องการเวลาเตรียมตัวอีกเพียงเล็กน้อยสำหรับการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ของรัฐ

D. การแข่งขันจากธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ (SFI)

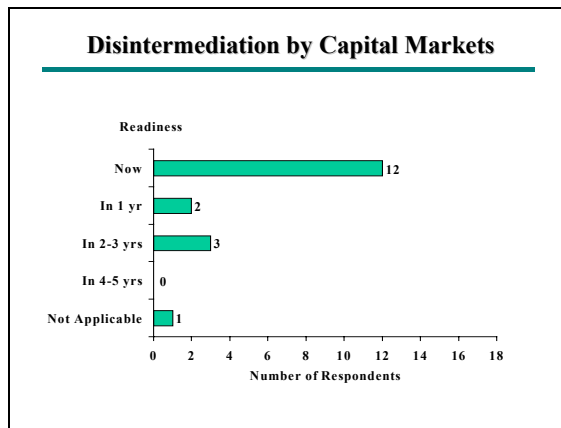
สถาบันการเงินเกือบทั้งหมดมีความพร้อมหรือต้องการเวลาเตรียมตัวอีกเพียงเล็กน้อยสำหรับการแข่งขันกับธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ

E. การแข่งขันจากสถาบันการเงินประเภท non-bank

สถาบันการเงินส่วนใหญ่พร้อมที่จะแข่งขันกับสถาบัน non-bank อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่มองว่าต้องใช้เวลาในการเตรียมพร้อมอีก 1-3 ปี

F. กระบวนการ Disintermediation โดยตลาดทุน

สถาบันการเงินเกือบทั้งหมดมีความพร้อมหรือต้องการเวลาเตรียมตัวอีกเพียงเล็กน้อยในการรองรับกระบวนการ disintermediation โดยตลาดทุน

1.5 สิ่งที่สถาบันการเงินมองว่าเป็นความท้าทายในการเตรียมการต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเงิน

ในภาพรวม สิ่งที่สถาบันการเงินเป็นกังวลเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- (1) บุคลากร (2) ความชัดเจนของความคิดหวังของผู้กำกับดูแลและกฎเกณฑ์การกำกับดูแล
- (3) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (4) การเก็บและตรวจสอบข้อมูล และ (5) แบบจำลองความเสี่ยง

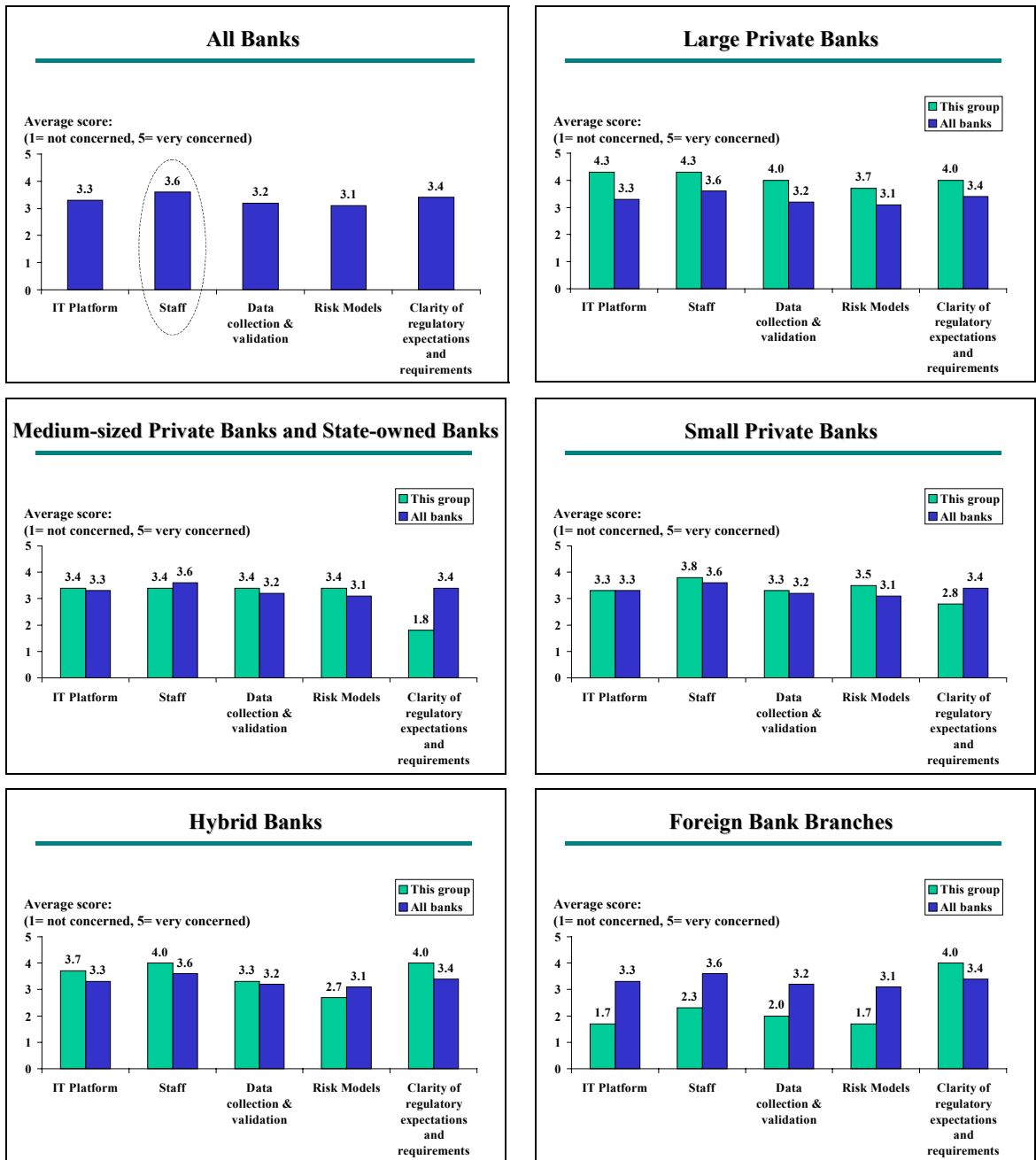
จากการสัมภาษณ์พบว่า ความท้าทายในด้านบุคลากรของสถาบันการเงินสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ โดยในระดับแรก เป็นปัญหาการแย่งตัวบุคลากร จากการที่มีธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นใหม่หลายธนาคารภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน และจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสถาบันการเงินบางแห่งในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา สำหรับในระดับที่สอง เป็นปัญหาคุณภาพของบุคลากร โดยเฉพาะในเรื่องของเทคโนโลยี การบริหารความเสี่ยง และการทำธุรกรรมที่มีความซับซ้อน เช่น ตราสารอนุพันธ์ และ structured products ต่าง ๆ

ในส่วนของความชัดเจนของการกำกับดูแลซึ่งเป็นความท้าทายเป็นอันดับที่สอง ผู้บริหารสถาบันการเงินเห็นว่า ในช่วงที่ผ่านมา ธปท. มีแนวโน้มที่จะมีการออกกฎเกณฑ์ใหม่ๆ เช่นเกณฑ์ในการกันสำรอง และการขอความร่วมมือจากสถาบันการเงิน เช่น การทำ stress test มากขึ้น ซึ่งนโยบายบางอย่างมีผลกระทบกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินค่อนข้างมาก ความชัดเจนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

นอกจากนี้ สถาบันการเงินส่วนใหญ่มีความกังวลกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศค่อนข้างมาก แม้ว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สถาบันการเงินหลายแห่งได้มีการลงทุนกับระบบ core banking

ไปแล้ว แต่ในสถาบันการเงินหลายแห่ง ข้อมูลการทำธุรกรรมต่างๆ ของลูกค้ารายเดียวกันยังไม่มี การเชื่อมโยงกัน และในเกือบทุกสถาบันการเงิน ระบบที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่รองรับวิธีการคำนวณ เงินกองทุนแบบ IRB ซึ่งหากสถาบันการเงินจะมุ่งไปทางนั้นจริงๆ จะต้องมีการลงทุนค่อนข้างสูง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่จะมีความกังวลในเรื่องของการเตรียม การมากกว่าสถาบันการเงินกลุ่มอื่น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ตั้ง มาตรฐานของตัวเองไว้ค่อนข้างสูง ขณะที่สาขานาการพาณิชย์ต่างประเทศมีความกังวล ต่ำกว่าสถาบันการเงินกลุ่มอื่นในทุกด้าน ยกเว้นในเรื่องของความชัดเจนของการกำกับดูแล

1.6 สิ่งอื่นๆ ที่สถาบันการเงินกังวล (หมายเหตุ ผู้บริหารทุกท่านตอบเป็นภาษาอังกฤษ)

- Current provisioning standard is already strict. To tighten it further would jeopardize the economic recovery. This should be done based on Thai business and credit culture.
- Adoption of new international accounting standards, e.g. general reserves are not allowed
- IAS relating to derivative accounting
- Use of consolidated capital
- Onerous undertaking pertaining to anti-money laundering operation reporting
- Implementation of new policies such as DIA and FTA on the financial sector should be made at a more appropriate time.

2. การเตรียมการสำหรับ Basel II

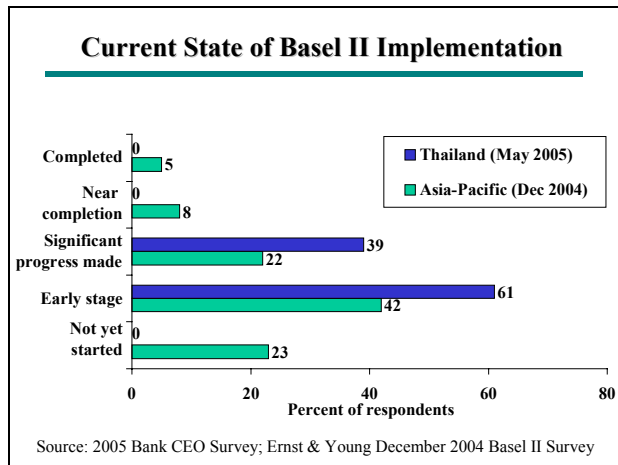
2.1 ทางเลือกในการคำนวณเงินกองทุนด้านเครดิต

สถาบันการเงินไทยและธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่เกือบทั้งหมดตอบว่า จะใช้วิธี SA มีเพียง 2 แห่งที่ระบุว่าจะใช้วิธี Advanced IRB ขณะที่สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศตอบว่าใช้วิธีตามที่ธนาคารแม่กำหนด ซึ่งคาดว่าจะป็นวิธี Foundation IRB หรือ Advanced IR

สำหรับในระยะยาว ทุกสถาบันการเงินมีเป้าหมายจะใช้วิธี IRB หรือยังไม่ได้ตัดสินใจ ซึ่งสถาบันการเงินบางแห่งได้ทำการศึกษาและพัฒนาระบบภายในเพื่อรองรับวิธี IRB มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว

2.2 สถานะการเตรียมการสำหรับการดำเนินการตามเกณฑ์ Basel II

11 ใน 18 สถาบันการเงิน ตอบว่าอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงาน ขณะที่สถาบันการเงินที่เหลือตอบว่ามีความก้าวหน้าค่อนข้างมากแล้ว ซึ่งหากเทียบกับผลสำรวจการเตรียมการสำหรับ Basel II ของการสถาบันการเงินในภูมิภาคโดยบริษัท Ernst & Young เมื่อปลายปี 2547 แล้ว สถาบันการเงินไทยดูเหมือนจะล้ำหน้าไปกว่าสถาบันการเงินในประเทศอื่นๆ เล็กน้อย ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะระยะเวลาของแบบสอบถาม (ประมาณ 6 เดือนให้หลัง) และการที่สถาบันการเงินไทยส่วนใหญ่บอกว่าจะใช้วิธี SA ด้านเครดิต ซึ่งไม่ยุ่งยากเท่าใดในการเตรียมการ และใช้เวลาในการวางระบบน้อยกว่าวิธี IRB มาก

3. กระบวนการบริหารความเสี่ยง

ตารางข้างล่างนี้เปรียบเทียบกระบวนการบริหารความเสี่ยงในมิติต่างๆ ของสถาบันการเงินแต่ละกลุ่ม โดยอาศัยการให้คะแนน ดังนี้ ตอบว่ามีการใช้เครื่องมือบริหารความเสี่ยงในหัวข้อนั้นแล้ว ได้ 1 คะแนน ตอบว่าอยู่ในระหว่างการนำมาปฏิบัติใช้ (กำลังจัดซื้อ ติดตั้ง หรือทดสอบ) ได้ 0.5 คะแนน ตอบว่าอยู่ในระหว่างการพิจารณาที่จะนำมาใช้ ได้ 0.25 คะแนน และตอบว่าไม่มีได้ ศูนย์คะแนน

Risk Management Capabilities Across Institution Groups

Peer group / Capability	Large private banks	Medium-sized private & state-owned banks	Small private banks	Hybrid banks	Foreign bank branches
Risk management committee	●	●	●	●	●
Use of economic capital/RAROC	◐	◐	◐	◐	●
Consumer credit scoring model(s)	●	◐	◐	◐	●
SME credit scoring model(s)	◐	◐	◐	◐	◐
Loan grading/internal rating systems	●	◐	●	●	●
Credit portfolio management model(s)	◐	◐	◐	◐	◐
IRR on banking book model(s)	●	●	◐	●	●
Risk-based provisioning methodology	◐	◐	◐	●	●

● = 0.876 - 1.000   ◐ = 0.622 - 0.875   ◑ = 0.376 - 0.625   ◒ = 0.126 - 0.375   ○ = 0.000 - 0.125

เมื่อนำผลทั้งหมดมาประมวล พบว่า สาขานาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ดีที่สุด รองลงมาเป็นธนาคารพาณิชย์ที่มีต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ตามด้วย

ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดเล็กและธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดใหญ่ ขณะที่ธนาคารพาณิชย์เอกชนขนาดกลางและธนาคารพาณิชย์ของรัฐมีกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ด้อยที่สุด เนื่องจากธนาคารส่วนใหญ่ในกลุ่มกำลังอยู่ในช่วงของการติดตั้งหรือการทดสอบเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงต่างๆ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (หมายเหตุ ผู้บริหารทุกท่านตอบเป็นภาษาอังกฤษ)

Competitive landscape

- The relevant number of state-owned/controlled commercial banks should be reviewed to prevent unfair/unhealthy competition.
- Consolidation is good but must be carefully planned and implemented such that a real benefit can be created.
- Provide a more efficient regulatory framework for financial institutions' merger and acquisition.

Communications

- Consistency in signaling the banking sector. The BOT sometimes does not step forward to what [the Bank has] commented before.
- We would derive great benefit from written communication ahead of verbal assurance [pertaining to BOT regulations].
- The BOT should try to solicit comments from foreign banks before finalizing some policies. [Comment by a Thai bank]
- The bank would like the BOT to indicate clearly what activities commercial banks cannot do. Knowing exact products, banks can proceed directly to develop financial innovation hoping to increase competitive advantage. Right now if we want to do a new product, we have to ask permission from the BOT first.

Market development and training

- Trying to implement what is accepted in other financial markets in the Thai market, specifically, new financial products.
- BOT should help create a long-term fixed rate funding markets.

- Pooling of back-office systems.
- Pooling of credit information for research and development.
- Training on new financial products and technology.
- Deepen and broaden the local financial services' talent pool.

Miscellaneous

- Lessening the authorities' intervention and leave the banking sector alone likely enable banks to weather the changes. Certain restrictive regulations should be freed up before implementing new regulations. Public hearing would be useful for tuning for practicality. Do not add unnecessary reporting or require banks to communicate with customers in an expensive way.
- The bank would like the BOT to change the policy concerning the contribution to FIDF. It should be calculated from the 12 months average deposit instead of the outstanding at the end of each accounting period (half year and year-end).
- Need to expedite legal reforms, particularly in area of asset foreclosure relating to loan default.
- Proactive asset or debt bubble management.
- Adoption of IAS should be carried out as soon as possible.

ภาคผนวก 3 รายชื่อผู้บริหารของธนาคารพาณิชย์

คุณกฤตย์ รัตนรักษ์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)

คุณหญิงชฎา วัฒนศิริธรรม ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

คุณชาติศิริ โสภณพนิช ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

คุณโชติ โภควนิช บริษัทเงินทุน สินเอเชีย จำกัด (มหาชน)

คุณบัณฑูร ลำซำ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)

คุณปลิว มังกรกนก บริษัทเงินทุน ทิสโก้ จำกัด (มหาชน)

คุณพีรศิลป์ สุขผลศิริ ธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน)

คุณสุพล วัธนเวคิน บริษัทเงินทุน เกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)

คุณสุภัค ศิวะรักษ์ ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)

คุณสุวรรณภา สุวรรณประทีป ธนาคารธนชาติ จำกัด (มหาชน)

คุณอรุณ จิรชวาลา ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน)

Mr. Terence Kent Cuddyre, Citibank N.A.

Ms. Annemarie Durbin, Standard Chartered Nakornthon Bank Public Company Limited

Mr. Gan Hui Beng, UOB Radhanasin Bank Public Company Limited

Mr. Marcus Hurry, HSBC

Mr. Rags Raghavan, Deutsche Bank AG

Mr. Wong Kim Choong, Bank of Asia Public Company Limited

คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กอบศักดิ์ ภูตระกูล ฤกษ์รอดประเสริฐ และคอน นาคทรพรพ (2547) “การเปิดเสรีภาคสถาบันการเงินไทยภายใต้กรอบ WTO และแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน” บทความนำเสนอในงานสัมมนาวิชาการประจำปี 2547 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) (2546) “ธุรกิจ Non-Bank ภายใต้การควบคุมจากภาครัฐและการแข่งขันที่สูงขึ้น”, วารสารเศรษฐกิจวิเคราะห์, เมษายน.

ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) (2548) “สถาบันประกันเงินฝากกับการปรับตัวของผู้ฝากเงินและธนาคารพาณิชย์”, เศรษฐกิจสังคม, มีนาคม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2535) “50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย 2485-2535” กรุงเทพฯ, อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2547) แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน. มกราคม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2547) ข่าวฉบับที่ 9/2547 เรื่อง การปรับปรุงหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจบัตรเครดิต. มีนาคม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2547) ประกาศ ที่ ธปท.สนส.(31)ว.1339/2547 เรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศดำรงเงินกองทุน. 3 สิงหาคม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548) หนังสือเวียน ที่ ธปท.สนส.(01)ว.168/2548 เรื่อง นำส่งร่างหลักเกณฑ์การกำกับดูแลเงินกองทุนของสถาบันการเงินตาม Basel II. 31 มกราคม.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548) รายงานระบบการชำระเงิน 2547.

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548) ข่าวฉบับที่ 17/2548 เรื่อง การกำกับธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล. มิถุนายน.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2545) “สถาบันประกันเงินฝาก ควรเร่งผ่านกฎหมาย”, กระแสทรรศน์, ปีที่ 8, ฉบับที่ 1305.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2547) “สถาบันประกันเงินฝาก ผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจธนาคารพาณิชย์”, กระแสทรรศน์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 1546.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2547) “พัฒนาการตลาดทุนไทย”, ธนทรรศน์, ปีที่ 8, ฉบับที่ 84.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2547) “บัตรเครดิตครึ่งหลังปี 47: ชะลอตัวไตรมาส 3 ขยายตัวไตรมาส 4”, กระแสทรรศน์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 1684.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2548) “สินเชื่อเพื่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โอกาสทางธุรกิจของธนาคารพาณิชย์”, กระแสทรรศน์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 1757.

ภัสรี ชนะเอกเจริญ นงนุช บุญกาญจนพาณิชย์ และ ไตรรัตน์ ชนะประกอบกรณ์ (2548) “บทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ” ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ศิริพร ศิริปัญญาวัฒน์ (2548) “ปัจจัยที่กำหนดหนี้ครัวเรือนเพื่อที่อยู่อาศัยและแนวโน้ม”. บันทึกภายในธนาคารแห่งประเทศไทย.

รินใจ ไชยสุด (2547) “ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย) มิติของการลงทุน” บทความจากหนังสือ “ก้าวล้ำหน้าไปกับตลาดล่วงหน้าไทย”, สำนักพิมพ์เวลาดี.

ภาษาอังกฤษ

Bank of Thailand, “Supervision Report 1996/7.”

Bank of Thailand, “Supervision Report 2004.”

Basel Committee (1988), “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, July.

Basel Committee (1996), “Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks”, January.

Basel Committee (2001), “History of the Basel Committee and Its Membership”, March.

Basel Committee (2004), “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework”, June.

Cornford, Andrew (2004), “Basel II: Origin, Rationale, and Concepts,” Financial Markets Center, December.

Disyatat, Piti and Don Nakornthab (2003), “The Changing Nature of Financial Structure in Thailand an Implications for Policy”, Bank of Thailand Discussion Paper

Ernst & Young (2004), “Asia-Pacific Basel II Survey”, December.

IMF (2005), Global Financial Stability Report, April.

Kengchon, Charl (2002), “Comment on Banking Sector Fundamentals”, Bank of Thailand Symposium 2002.

MasterCard International and Asian Demographics (2005), “Insights”, first quarter.

Methaprayoon, Kittiporn (2005), “Cost Efficiency of Commercial Banks in Thailand, Hong Kong, Malaysia, and Singapore”, Bank of Thailand mimeo, July.

- Nakornthab, Don, Suchot Piamchol and Chatsurang Kanchanasai (2004), “Bank Lending, the Housing Market and Risks: A Test for Financial Fragility”, Bank of Thailand Discussion Paper No. 05/2004, November.
- Thailand Development Research Institute (1999), “Financial Reforms in Thailand”, TDRI Quarterly Review, December.
- White, William (2001), “The Evolving Global Financial System: Some Implications for Emerging Markets”, Keynote lecture at the Indira Gandhi Institute Mumbai.
- Zamil, S. Raihan (2005), “Provisioning Practices: Supervisory vs. Accounting Philosophy”, presentation for Bank of Thailand Seminar on IAS 39, June.